

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΘ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 721. 8308 | 1/15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982 | ΑΡΙΘ. 13-14

Τ Ε Κ Ν Ο Γ Ο Ν Ι Α

ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΙ Η ΝΕΟΜΑΛΘΟΥΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

1. 'Ο συνάδελφος ἐν τῇ 'Ακαδημίᾳ Καθηγητῆς κ. Νικ. Λοῦρος, ἐν ὄψει τῆς μεγίστης ἐθνικῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος τῆς Χώρας ἡμῶν, ἀφιέρωσεν εἰδικὴν ὁμιλίαν λεχθεῖσαν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς 'Ακαδημίας παρόντος καὶ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μὲ θέμα «Τὰ προβλήματα τῆς δημογραφίας μας». Ἡ ὁμιλία τοῦ ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὴν «Καθημερινήν» τὰς ἀρχὰς Δ/βρίου 1980 εἰς ἐν συνεχείᾳ ἐπιφυλλίδας. Τὸ γεγονός καὶ μόνον τοῦτο ἐπισημαίνει τὴν σοβαρότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ μέγα πραγματι τοῦτο πρόβλημα διὰ τὴν ἐθνικὴν μας ὑπόστασιν, τὸ μέλλον τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως καὶ τὴν καθόλου ἐξελικτικὴν πορείαν τῆς ἱστορικῆς φυλῆς μας.

2. 'Ο κ. Λοῦρος ἐπεσήμανε καὶ αὐτός, ὅπως ὁ κ. Βαλαώρας, τὴν ὑποτονικότητα ἐν τῇ πληθυσμιακῇ ἀναπαραγωγῇ.

Καὶ ναὶ μὲν ἡ μεταπολεμικὴ βελτίωσις τῆς γεννητικότητος ἐβελτίωσε πῶς τὸ πρᾶγμα. Ὅμως τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῶν ἐτῶν 1952/73 παρέσυρε περὶ τὸ ἐν ἑκατομμύριον Ἑλλήνων τῆς ὀρίμου ἡλικίας καὶ δυναμικῶν εἰς ἐργασίαν καὶ παραγωγὴν, εἰς ξένας χώρας (Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ μάλιστα τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστραλίαν, τὸν Καναδᾶν, τὴν Β. καὶ Ν. Ἀμερικὴν καὶ ἄλλαχοῦ). Τοῦτο ἐπέδρασε εἰς τὴν πληθυσμιακὴν ὑποτονίαν καὶ τὴν μείωσιν τῶν γεννήσεων. Ὁ κ. Λοῦρος διερευνᾷ περαιτέρω τὰ αἷτια τῆς «καταρρέυσεως», ὡς λέγει, τῆς γεννητικότητος, τοῦ γηρασμοῦ τῶν πλείστων κατοίκων, εἰς τὰ ὁποῖα οὐχὶ μικρὸν ρόλον διεδραμάτισεν τὸ ὡς ἄνω μεταναστευτικὸν ρεῦμα. Διὸ καὶ ἀποφαίνεται: «Οἱ μελετητὲς τοῦ προβλήματος θεωροῦν σὰν ἄλλοτε ὅτι ἡ μετανάστευσις γιὰ τὴ δημογραφικὴ κατάστασι μιᾶς χώρας, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπλῆ «ρινοραγία». Ὁ-

μως ή περίπτωση αύτή δέν ίσχύει γιά τήν 'Ελλάδα. 'Η δική μας μετανάστευση συμβαδίζει με τήν ύπογεννητικότητα, πού όμως προωθείται και από άλλα κίνητρα. Τή χειραφέτηση δηλ. τής 'Ελληνίδας, τήν άνοχή τών έκτρώσεων, πού γίνονται μεταπολεμικά λιγότερο επικίνδυνες γιά τή μητρική ζωή και ύγεία, τά αποτελεσματικότερα άντισυλληπτικά στα μεγάλα άστικά κέντρα».

3. Μετά τήν τοποθέτησιν τών αίτιών τής πληθυσμιακής μας μειώσεως, ό διακεκριμένος συναδελφος έθεσε τó έρώτημα: «ποιά θά έπρεπε νά είναι ή κατά κύριο λόγο δημογραφική πολιτική μας, με τήν προϋπόθεση βέβαια τής άπόλυτης προσαρμογής μας στην παγκόσμια διακήρυξη τών δικαιωμάτων του άνθρώπου, αλλά και με στήριγμα τήν διεθνή πείρα»; 'Ιδού δέ πώς άποφαίνεται πρós άντιμετώπισιν του όλου δημογραφικού προβλήματος: «Δέν έπιτρέπεται νά άναζητείται ίκανοποιητική λύση γιά τή ρύθμιση τής δημογραφίας, χωρίς τήν ταυτόχρονη άντιμετώπιση συνολικής δημογραφικής πολιτικής πού θά περιλάβει τούς τρεις βασικούς τομείς: δηλαδή, τή γεννητικότητα και τήν έσωτερική και έξωτερική μετανάστευση». Είς τó τέλος δέ άποφαίνεται: «'Οπωσδήποτε, σε μιá χώρα σαν τήν 'Ελλάδα, με παρακμάζουσα δημογραφία και με δύο σύγχρονα μεταναστευτικά ρεύματα, έσωτερικό και έξωτερικό, θά ήταν άδιανόητο νά επιχειρηθεϊ δημογραφική πολιτική χωρίς νά προβλεφθούν τουλάχιστον τά μέσα κάποιας άμεσης ανασταλτικής και διορθωτικής δράσης».

4. Αί άναπτυχθεΐσαι άπόψεις ύπό του

κ. Λούρου είναι έν πολλοΐς όρθαί. 'Εν τούτοις πολλά σημεία θά ήδύναντο νά διατυπωθούν πληρέστερον. 'Επισημαίνονται βεβαίως τó μεταναστευτικόν — έσωτερικόν και έξωτερικόν — πρόβλημα, τó όποϊον δύνανται νά έχη και πολλά τά ευμενή στοιχεΐα, οΐα ή οικονομική εύρωστία και ή επί τής δημοσιονομικής καταστάσεως τής χώρας ήμών ευεργετική επίδρασις. 'Η πνευματική, πολιτιστική, επαγγελματική, καλλιτεχνική, άκόμη και ή επιστημονική ανάπτυξις τών 'Ελλήνων του 'Εξωτερικού, έξ αίτίας τών άνεγνωρισμένων προσόντων τής 'Ελληνικής φυλής και τής εκ τής διακρίσεως τούτων έν τή Ξένη, μεγίστης επί πολλών πεδίων άντανakλάσεως τής προόδου τών όμογενών μας και επί τής γενετεΐρας των. Παράδειγμα ό άπόδημος 'Ελληνισμός τής 'Αμερικής κ.ά. 'Επίσης, ένω εισηγεΐται έν τέλει τήν άνάληψιν «δημογραφικής πολιτικής», άφίνει άναπάντητον τó κύριον θέμα τών μέσων άναστολής και διορθωτικής δράσεως ύπό τής πολιτείας, ώστε νά έπιτευχθῆ ή αύξησις ή πληθυσμιακή τής Χώρας ήμών, άνευ τής όποίας ή 'Ελλάς θά έχη ν' άντιμετώπιση πάμπολλα προβλήματα έν τῷ μέλλοντι.

5. Τó πάντοτε επίκαιρον θέμα τής τεκνογονίας, τó εκ του θείου νόμου και τής φυσικής νομοτελείας του άνθρωπίνου όντος όριζόμενον, ύπῆρξεν έκπαλαι πρώτιστον και κύριον μέλημα τής 'Εκκλησίας. Διά τήν 'Εκκλησίαν ό γάμος είναι έν τών έπτά μυστηρίων. Δι' αύτου έπιτυγχάνεται κατ' έλευθεραν βούλησιν ή συζυγική ένωσις άνδρός και γυναικός. Διά τής άμοιβαίας αγάπης και τής άλληλοβοηθείας τών συζύγων έπιδιώκεται ή

χαλιναγώγησις τῶν παθῶν καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτῶν. Διὰ δὲ τῆς τεκνογονίας ἐπιτυγχάνεται ἡ αὐξήσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ μάλιστα διὰ τῆς χριστιανοπρεποῦς ἀνατροφῆς καὶ διαπαιδαγωγήσεως τῶν τέκνων ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ αὐξήσις τῶν καλῶν-κάγαθῶν ἀνθρώπων, τῶν καλῶν χριστιανῶν καὶ ἄρα ἡ αὐξήσις καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

6. Εἶναι λοιπὸν παντὶ που φανερόν τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸ θέμα τῆς τεκνογονίας καὶ διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενον καὶ ἀπορρέον δημογραφικὸν πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα δὲ τοῦτο διὰ τὴν Ἐκκλησίαν προσλαμβάνει ἰδιαίτεράν βαρύτητα, ὡς στηριζόμενον ἐπὶ τῶν Ἀγίων Γραφῶν. Αἱ δὲ Ἀγίαι Γραφαὶ ἐντέλλονται τὴν θεϊάν βούλησιν, ἣτις καὶ ἐπιτάσσει: «οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἀνθρώπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν... καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (Γεν. 2,18-24. Ἐφεσ. 5,22-33. Α' Πέτρ. 3,1-7. Α' Κορ. 7,2.5-6. 14-16 κ.ά.). Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐντέλλεται ὁ Θεός: «καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς λέγων· αὐξήσονται καὶ πληθύνονται καὶ πληρώσονται τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς» (Γεν. 2,22-24, 9,1,7. Α' Τιμ. 2,15. 5,9-10 κ.ά.). Τὸ ἐνδιαφέρον λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας προβάλλει ἐκ τοῦ δημιουργικοῦ θεοῦ νόμου καὶ ἐκ τῆς θείας ἐπιταγῆς πρὸς σύζευξιν ἄρρενος καὶ θήλεος πρὸς ἀνύψωσιν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀμφοτέρων καὶ ὑπὲρ πάντα πρὸς τεκνοποίησιν δι' αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ, διαπαιδαγωγήσιν τῶν τέκνων πρὸς μόρφωσιν ἐν Χριστῷ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ του 5,22-32 παρα-

βάλλει τὴν ἔνωσιν τὴν συζυγικὴν πρὸς τὴν μυστηριώδη ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, λέγων: «Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν».

7. Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐπικεφαλαιωδῶς ἐπισημαίνονται, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ καταδειχθῇ πόσον μέγα εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸν γάμον καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀναμενομένην τεκνογονίαν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ θεοῦ βουλήματος. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας θὰ καταδειχθῇ ἐν τέλει τῆς σχετικῆς ἀρθρογραφίας ἡμῶν καὶ οἶονεὶ ὡς ἐν ἐπιστεγάσματι, ὅτε θὰ ἀναδημοσιεύσωμεν τὴν περίφημον Περὶ τεκνογονίας Ἐγκύκλιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ἐξεδόθη τὸ ἔτος 1937, δὲν παύει ὁμως νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν ἀξίαν καὶ σήμερον διὰ τὸ ὅλον δημογραφικὸν πρόβλημα τῆς Χώρας ἡμῶν, ἀποτελοῦσα οἶονεὶ συνεχῆ καὶ ἀδιάλειπτον ὑπόμνησιν ὑποχρεώσεως τῶν ὀρθοδόξων μελῶν αὐτῆς καὶ μάλιστα τῶν ἐπιθυμούντων τὴν κατὰ Χριστὸν τελείωσιν αὐτῶν. Τὴν ἀνάλυσιν τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης Ἐγκυκλίου ἔκαμεν ὁ διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ νέος ἐξάριτος ἐπιστήμων καὶ μαθητῆς ἡμῶν, ὁ διευρύνας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ κ. Ἀλέξ. Μ. Σταυρόπουλος διὰ τοῦ ἔργου: «Τὸ πρόβλημα τῆς τεκνογονίας καὶ ἡ Ἐγκύκλιος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1937). Συμβολὴ εἰς τὴν Ποιμαντικὴν τῆς Τεκνογονίας ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Ἀθῆναι 1977 σ. 176 (μετὰ βιβλιογραφίας).

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΙΝΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ*

Ἐν πρώτοις ἀποτελεῖ βαθεῖαν καὶ σταθερὰν πεποιθήσιν μου, ἐδραζομένην καὶ ἐπὶ τῆς πολυετοῦς βιωματικῆς ἐμπειρίας καὶ ζωῆς μου, ὅτι μόνον διὰ τῆς εὐρείας καὶ οὐσιαστικῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἀρχαίας καὶ Παραδοσιακῆς Θεολογίας θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ σύγχρονος Θεολογία μας νὰ εἶναι ὡς ὁρθόδοξος. Διὰ τοῦτο ἤρχισα ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1938 ἀναγορευσεῶς μου εἰς ὑφηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν νὰ παραινῶ τοὺς φοιτητάς μου, ὅπως ἂν ἐκ πατερικῶν ὠφελοῦντο λόγων. Εἰς τὴν ἐναρκτήριον τότε λόγον μου περὶ τῶν «ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας» κατέληγον διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἐν πάσαις ταῖς ἀμφισβητούμεναις δογματικαῖς καὶ ἄλλαις διδασκαλίαις, ἐφ' ὧν δὲν ἀπεφάνθη εἰσέτι ἐπισημῶς ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἢ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὀφείλομεν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τί καὶ αἱ ἑτερόδοξοι Ἐκκλησίαι πρεσβεύουσι, νὰ ἐξετάζωμεν κυρίως τί ἡ Ὁρθόδοξος Ἱερά Παράδοσις διδάσκει, τί οἱ φορεῖς αὐτῆς ἀνατολικοὶ Πατέρες ἐδίδαξαν, ἀποκρουομένου παντὸς ὀρθοδόξου καὶ ἑτεροδιδάκτου, ἐφ' ὅσον δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀνόθευτον πίστιν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Τὸ ἔργον ἡμῶν κυρίως εἶναι νὰ ἀναζητήσωμεν τὰς λύσεις τῶν ἀπασχολούντων τὴν σύγχρονον θεολογικὴν σκέψιν προβλημάτων οὐχὶ ἐν τῇ δυτικῇ — δηλ. τῇ ρωμαιοκαθολικῇ καὶ τῇ

προτεσταντικῇ — Θεολογίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ὁρθοδοξίᾳ, διὰ δημιουργικῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν Πατερικὴν Θεολογίαν, πρὸς τὰς ἰδίαις ἡμῶν ἀρχαίας πηγὰς, ὅπως ἀνεπηρέαστοι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς ἑτεροδόξου Θεολογίας. Ὅθεν τὸ σύνθημα τῆς νεωτέρας Ὁρθοδόξου Θεολογίας καὶ ἐν πᾶσι μὲν, ἀλλ' ἰδιαίτατα καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν τοῖς δογματικοῖς ζητήμασι, πρέπει νὰ εἶναι: ὀπίσω πρὸς τὰς πρώτας, τὰς διανυγείς καὶ ἀθολώτους πηγὰς τῆς τῶν ἀρχαίων Πατέρων αὐστηρᾶς Ὁρθοδοξίας» («Ἐκκλησία» 16 (1938) 155). Παραλείπων πολυαριθμούς ἀρχαίας σχετικὰς μαρτυρίας περιορίζομαι νὰ ὑπομνήσω μόνον τὸν δέκατον ἑνατον κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐπιβάλλοντα εἰς τοὺς ὀρθοδόξους θεολόγους «ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους ἐκ τῆς θείας Γραφῆς ἀναλεγόμενους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματά τε καὶ κρίματα καὶ μὴ παρεκβαίνοντας τοὺς ἤδη τεθέντας ὅρους ἢ τὴν ἐκ τῶν θεοφόρων Πατέρων παράδοσιν. Ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς ἀνακινηθεὶς λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἐρμηνευέτωσαν, ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι διὰ τῶν οικείων συγγραμμάτων παρέθεντο· καὶ μᾶλλον ἐν τούτοις εὐδοκίμειωσαν ἢ λόγους οικείους συντάττοντες». Συνωδὰ τούτοις δὲν ἔπαυσα κατ' ὄλον τὸν μετέπειτα διαρρέυσαντα χρόνον νὰ ἐπαναλαμβάνω τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, διδάσκων ἀπὸ τῆς καθηγητικῆς ἑδρας καὶ γράφων δι' ὄλου τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου μου.

* Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ εὐχαριστηρίου λόγου τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἰωάννου Ν. Καρμίρη τῇ 1 Ἰουνίου 1982 ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Βελιγραδίου, ἐορταζούσης τὴν 60 ετηρίδα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ προέβη αὕτη εἰς τὴν ἀνακλήρουξιν τεσσάρων ἐπιτίμων διδασκόντων αὐτῆς, ἧτοι τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων καθηγητῶν: μητροπολίτου Τρανουπόλεως Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου (Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον), Νικολάου Οὐσπένσκη (Πατριαρχεῖον Ρωσίας), Δημητρίου Στανιλοάε (Πατριαρχεῖον Ῥουμανίας) καὶ Ἰωάννου Καρμίρη (Ἐκκλησία Ἑλλάδος). Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Σερβίας κ. Γερμανὸς μετὰ Σέρβων Ἱεραρχῶν, Ἀντιπρόσωποι Κρατικῶν Ἀρχῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας, ὁ Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βελιγραδίᾳ, οἱ Καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς καὶ ἄλλοι λόγιοι, κληρικοὶ τε καὶ λαϊκοί, ὡς καὶ ἱκανοὶ φοιτηταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἀρκετοὶ Ἕλληνες, ἐκ τῶν 70-80 σπουδάζόντων ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Βελιγραδίου. Μετὰ τὴν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν καὶ ἄλλων εἰσαγωγικῶν ὁ τιμηθεὶς Ἕλλην καθηγητὴς παρετήρησεν ἐν συνεχείᾳ, ὅτι τῆς κλεψύδρας μὴ ἐπιτρεπούσης λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν τοῦ σπουδαιοτάτου θέματος περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας, εἶναι ὑποχρεωμένος ἀκροθιγῶς νὰ ἀναφερθῇ εἰς δύο μόνον ἐξ αὐτῶν ἧτοι πρῶτον τοῦ πατερικοῦ-παραδοσιακοῦ καὶ δεύτερον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτήρος τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας.

Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ δευκρινισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι λέγοντες ἐπιστροφὴν τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας εἰς τοὺς ἱεροὺς Πατέρας, ἐννοοῦμεν κυρίως δύο τινας: Πρῶτον, ἐπιστροφὴν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων, εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν «ἐμπειρίαν» τῶν Πατέρων, τὴν χρησιμοποίησιν εἰς μείζονα ἔκτασιν καὶ βαθύτητα τῶν κατηγοριῶν τῆς Θεολογικῆς σκέψεως τῶν Πατέρων, ἢ τὸν πατερικὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τὴν πατερικὴν μέθοδον, προσέτι δὲ ἐννοοῦμεν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς θεολογίας τῶν Πατέρων καὶ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα αὐτῶν, καὶ δὴ εἰς τὴν μυστικὴν καὶ ἀποφατικὴν θεολογίαν αὐτῶν, καὶ εἰς ὄλον τὸν θεολογικὸν καὶ πνευματικὸν πλοῦτον τῆς πατερικῆς ἐποχῆς, καὶ κατ' ἐπέκτασιν καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἵνα εὐρωμεν ἐκεῖ πηγὴν ἀκένωτον δημιουργικῶν ἐμπνεύσεων. Δεύτερον ἐννοοῦμεν συνέχισιν τῆς Θεολογίας τῶν Πατέρων καὶ δημιουργικὴν κίνησιν πρὸς τὰ πρόσω, πρὸς δημιουργίαν νεοπατερικῆς θεολογίας, διὰ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ὅσον οἱ Πατέρες μὲν δὲν ἐδίδαξαν, ἀλλ' ὅμως φέρονται ταῦτα ἐν τῇ ὑπερφυσικῇ Ἀποκαλύψει, ἀποτελοῦντα ὄργανικὸν τμήμα τοῦ περιεχομένου αὐτῆς καὶ

τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐσεβείας καθόλου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Διότι βεβαίως οἱ Πατέρες δὲν ἐξήντησαν ὀλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως καὶ δὲν ἔλυσαν ὅλα τὰ προβλήματα τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ μόνον τὰ ἀπασχολήσαντα τὴν ἐποχὴν των, καταλιπόντες καὶ εἰς ἡμᾶς εὐρὺ πεδίων ἐλευθέρως δημιουργικῆς ἐργασίας πρὸς συνέχισιν τοῦ ἔργου αὐτῶν, ἄνευ βεβαίως ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου θεολογικῆς σκέψεως καὶ διαλεκτικῆς αὐτῶν. Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦσι τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τῆς Ὀρθοδόξου ἀπὸ τῆς ἑτεροδόξου Θεολογίας, χωρὶς βεβαίως νὰ σημαίνωσι καὶ ἄρησιν τοῦ παρόντος καὶ ἀπόδρασιν εἰς τὸ παρελθόν. Τοιουτοτρόπως ἐργαζόμενοι συστηματικῶς οἱ σύγχρονοι ὀρθόδοξοι θεολόγοι διὰ τῶν ἐν χρήσει σήμερον ἐπιστημονικῶν μέσων καὶ μεθόδων — χωρὶς νὰ παραβλέπωσι βεβαίως καὶ τὰ ὀρθὰ πορίσματα καὶ τῆς ἑτεροδόξου θεολογικῆς ἐρεύνης — θὰ ἐπιτύχωσι τὴν δημιουργίαν νεοπατερικῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας, ὡς ἐπὶ ἀδαμαντίνης βάσσεως, δεόν νὰ ἐδράζῃται ἡ μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, καὶ τῆς ὁποίας ἀπόλυτον ἔχει ἀνάγκη αὕτη σήμερον, ἵνα δυναθῇ νὰ διατηρήσῃ ἀναλλοίωτον τὴν ταυτότητα αὐτῆς καὶ ἐκπληρώσῃ τὴν παγκόσμιον ἀποστολὴν αὐτῆς ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκουμενικῇ ἐκκλησιαστικῇ κινήσει, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ δυναθῇ οὕτω νὰ προσφέρῃ τὸ πολυτίμον ἀγαθὸν τῆς γνησίας πατερικῆς διδασκαλίας.

Εὐδὴλον ὅμως ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ πατερικὸν χαρακτῆρα κεκτημένη Ὀρθόδοξος Θεολογία φέρει συνάμα γενικώτερον καὶ παραδοσιακὸν χαρακτῆρα, διαπνεασμένη ὑπὸ τοῦ παραδοσιακοῦ πνεύματος τῆς γνησίας Ὀρθοδοξίας, δι' οὗ καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐθεολόγησαν. Τῷ ὄντι, ἡ Ὀρθόδοξος Θεολογία λέγεται καὶ εἶναι ἀκριβῶς Ὀρθόδοξος, ὡς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, διότι διέσωσαν ἀμφότεραι καὶ διαφυλάττουσιν ἀσινῆ καὶ ἀλώβητον τὴν ὀρθὴν καὶ γνησίαν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ τὴν ὀρθόδοξον πνευματικότητα. Δι' ὃ καὶ θεωρεῖται καὶ ὄντως εἶναι ἡ Ὀρθόδοξος Θεολογία οὐσιαστικῶς παραδοσιακὴ, ταῦτόν εἰπεῖν βιβλικὴ καὶ πατερικὴ, ἀντλοῦσα ἀπὸ τὰς καθαρὰς καὶ ἀστειρευτοὺς πηγὰς τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως, ἧτις διακρίνεται διὰ τὴν ἀλήθειαν, τὴν συνέχειαν καὶ τὴν διάρκειαν, ὡς καὶ τὴν πληρότητα αὐτῆς, ἀποτελοῦσα οὐσιαστικὸν στοιχεῖον τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ ἄρα διακρινόμενη ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων παραδόσεων, τῶν διαμορφωθείσων ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰώνων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἶναι δὲ ἡ Ὀρθόδοξος Ἱερὰ Παράδοσις, κυρίως εἰπεῖν, ἡ ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ λατρείᾳ βιωθεῖσα πίστις τῆς Ἐκκλησίας ὡς κοινωνίας, ἡ πίστις τῆς προσευχομένης καὶ λατρευούσης Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἐν αὐτῇ οἰκονόμου Ἁγίου Πνεύματος καὶ κατευθύνοντος αὐτὴν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Οὕτως ἡ οὐσία τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ μέσου αὐτῆς ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς ἀποκαλύ-

ψεως τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ. Γενικῶς δύνανται νὰ λεχθῇ, ὅτι Ὀρθοδοξία καὶ Παράδοσις συμπίπτουσιν, καθ' ὅσον Ὀρθοδοξία σημαίνει Παράδοσιν, τῆς ὁποίας μάρτυρες καὶ ἐρμηνεῖς εἶναι οἱ ἱεροὶ Πατέρες, σημαίνει ἐμμονὴν καὶ πιστότητα εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, δηλ. εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἀποστολικὴν καὶ τὴν Πατερικὴν Παράδοσιν. Ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι διὰ νὰ εἶναι καὶ νὰ παραμείνῃ Ὀρθόδοξος ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Θεολογία ἡμῶν, δεόν νὰ εἶναι πρωτίστως παραδοσιακὴ.

Δεύτερον, ἡ πατερικὸν καὶ παραδοσιακὸν χαρακτῆρα κεκτημένη Ὀρθόδοξος Θεολογία φέρει συνάμα καὶ ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα, καθ' ὅσον φορεὺς αὐτῆς εἶναι ἡ Ἐκκλησία, αὕτη δὲ ζῶσα λειτουργία τοῦ «σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἐστίν ἡ Ἐκκλησία» (Κολ. 1,24). Εἰδικώτερον ἡ Ὀρθόδοξος Θεολογία εἶναι λειτουργία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, δηλ. κατὰ βάσιν διακονία ἐκκλησιαστικὴ, καθὼς ἦτο καὶ ἡ Πατερικὴ θεολογία. Ἐντεῦθεν συνδέεται ἀναποσπᾶστος μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀνήκουσα ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτήν, ἧτις ἐξ ἄλλου ἐγγυᾶται τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν γνησιότητα τῆς θεολογικῆς διδασκαλίας. Στηρίζεται, λοιπόν, ἡ Ὀρθόδοξος Θεολογία ἐπὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπιτελοῦσα τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς πρὸς δόξαν Θεοῦ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἐκ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὴν χαρισματικὴν ἐπενέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ χάρις τοῦ ὁποίου γεωργεῖ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπομένως εἶναι θεραπεινὴ καὶ διάκονος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ Θεολογία ἡμῶν, συνάμα δὲ καὶ ὄργανον καὶ στόμα αὐτῆς, ἡ εἶναι λειτουργία Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἱεουργία τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ (Ῥωμ. 15,16), μαρτυροῦσα «τῇ ἀληθείᾳ», ἔχουσα ἀποκλειστικὴν ἀποστολὴν νὰ ἐκφράξῃ πιστῶς τὴν πίστιν, τὴν αὐτοσυνειδησίαν, τὴν λατρείαν καὶ τὴν καθόλου ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλαις λέξεσιν, εἶναι ἡ Ὀρθόδοξος Θεολογία ἐκκλησιαστικὴ, ἰδιαίτερον διακονικὸν λειτουργημὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ δὴ διακονία τοῦ ζώντος Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀποτελοῦσα τὴν καθολικὴν ἔκφρασιν τῆς κοινῆς πίστεως καὶ συνειδήσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, παρὰ τῆς ὁποίας λαμβάνει τὸ περιεχόμενον τῆς. Διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἀληθῆς Ὀρθόδοξος Θεολογία ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἧτις εἶναι ἡ θεματοφύλαξ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ ἡ αὐθεντικὴ διδασκαλὸς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Καὶ πράγματι, δὲν ὑπάρχει Ὀρθόδοξος Θεολογία ἐξωεκκλησιαστικὴ ἢ ἰδιωτικὴ ἢ ὑποκειμενικὴ ἢ ἀκαδημαϊκὴ ἢ ὀρθολογιστικὴ ἢ «θεολογία τῶν καθηγητῶν», κατὰ προτεσταντικὰ πρότυπα. Δι' ὃ ὀρθῶς ἐλέχθη, «ἡ λεγομένη ἐξωεκκλησιαστικὴ Θεολογία εἶναι χίμαιρα». Τῷ ὄντι, ἔξω τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ Ὀρθόδοξος Θεολογία, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ καὶ ἐν τοῖς πλαίσιοις τῆς Παραδόσεως αὐτῆς δύναται νὰ ἀναδειχθῇ αὕτη οἰονεὶ («λειτουργικὸν πνεῦμα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενον» (Ἐβρ. 1,14), ἢ, κατὰ τὴν Ἰωάννειον παράβλησιν,

ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΝ ΖΩΗΝ*

Ἐνωσις μετὸν Χριστόν.

Οὐδὲν ἄλλο μέσον, φέρει τὸν ἄνθρωπον πλησίον πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Χριστὸν πλησίον πρὸς τὸν ἄνθρωπον τόσον, ὅσον ἡ Εὐχαριστία. Ὁ Χριστοκεντρι- σμὸς αὐτός, ἡ μυστικὴ δηλαδὴ ἐνωσιμιάτωσις τοῦ πιστοῦ μετὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, γίνεται κατὰ διάφορα στάδια, προσδευτικῶς ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας μέχρι τῆς πνευματικῆς ἐνηλικιώσεως, κατὰ τὸ Παυλικόν Γαλ. 4,19. Ἡ ἔνωσις μετὸν Χριστόν, τὸ «ἐν Χριστῷ εἶναι» ἀποτελεῖ τὸν θαυτέρον πόθον ἐκάστου. «Ὅλοι οἱ ἄγιοι, ἀκόμη καὶ ἐντεῦθεν, ὄχι μόνον εἶναι ἐστράμμενοι καὶ προετοιμάζονται δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ ἤδη ζοῦν προγευόμενοι, ἐν πλήρει ταυτότητι πρὸς τὴν ἰδανικὴν αὐτὴν ζωὴν, ὡς ὁμολογεῖ ὁ Παῦλος (Γαλ. 2,20). Τὴν Ἀλήθειαν αὐτὴν πλειστάκις ἀνέπτυξεν ὁ πολυπαθὴς Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχείας εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς Ρωμαίους 7, ὅπου βλέπει ἀπὸ τὰ τρισάθια τῆς μαρτυρικῆς του ζωῆς νὰ ἀναπηδᾷ μία φλόγα, καίουσα πᾶν τὸ γῆινον καὶ καλοῦσα αὐτὸν πρὸς τὸν ἡγαπημένον του Ἰησοῦν. Κάθε ὑλικὸν ἐνδιαφέρον ἔσθυσεν. Δι' αὐτὸν ὁ Θεὸς εἶναι τὸ πᾶν. Ὁ κόσμος δὲν τὸν συγκινεῖ, δὲν ὁμιλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν του. Οὔτε τὰ βασανιστήρια τῶν δικτῶν του

μειώνουν τὴν συνεχῆ του προσήλωσιν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου του.

Ἡ τοιαύτη μυστικὴ ἀγάπη καὶ θεῖος ἔρωσις τῶν μεταγενεστέρων Νηπιτικῶν, ἡ διαρκὴς παραμονὴ τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν εἶναι τόσον αἰσθητὴ καὶ ὀντολογικὴ ὥστε νὰ ὑπογραμμίζεται ἡ ἔκτακτος ἐμπειρία καὶ βίωμα: «σύσσωμοι αὐτῷ γινόμεθα καὶ σύζωοι καὶ μέλη», κατὰ τὸν δουξαντινὸν λειτουργολόγον Νικόλαον Καβάσιαν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Καβάσιλα ἀπὸ τὴν θεολογίαν τῆς θεώσεως ἐπὶ τοῦ χωρίου Ἰω. 6,57 εἶναι τοσοῦτος, ὥστε νὰ χρησιμοποιῆ ὡραίως λέξεις, ὡς «ἐνοικον τὸν Θεόν», «ἐμπεριπατοῦντα καὶ συμπορευόμενον», ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μετέχη τῆς ἀφθαρσίας καὶ αἰωνιότητος τοῦ συνοικοῦντος Θεοῦ.

Ὁ ἱερός Ἰ. Δαμιασκηνὸς περιγράφων τὴν κατάστα- σιν τοῦ πρωτοπλάστου λέγει, ὅτι εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ κατώκει ὁ ἐπίγειος παράδεισος. Εἰς τὴν ψυχὴν του ὁμοῦ κατώκει εἰς πολὺ ἀνώτερον τόπον ἔχων ὡς οἰκίαν καὶ ἐνοικον συγχρόνως τὸν Θεὸν τὸν ἴδιον (Περὶ Ὁρθόδο- ξου Πίστewος δ' 11, P.G. 94, 916).

Τὸ ὅτι μεταμορφώνεται ὁ πιστὸς καὶ θεοποιεῖται ἢ ἀφθαρτοποιεῖται μετὴν Εὐχαριστίαν φαίνεται ἀπὸ ἄλλων λέγων διὰ μακρῶν οἱ Πατέρες (Βασίλειος κατὰ Εὐνάμ. γ' 2, P.G. 29, 660. Ψευδο-Διονύσιος: Περὶ θεῶν ὀνο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 299 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

ακλήμα), τὸ ὁποῖον μένον ἐν τῇ «ἀμπέλῳ» — Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ, «φέρει καρπὸν πολύν», ἀλλ' «ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ» (Ἰωάν. 15,1 ἔξ.). Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία εἶναι ἀληθὴς θεολογία μόνον ἐν τῷ «σώματι τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἐστίν ἡ Ἐκκλησία» (Κολ. 1,24), ὡς ὀργανικὴ λειτουργία αὐτοῦ ἢ μᾶλλον ὡς ἡ σκέψις ἢ ἡ συνείδησις αὐτοῦ.

Ἡ Θεολογία εἶναι χάρισμα καὶ δώρημα τέλειον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν τῇ ὁποία οἰκεῖ τοῦτο, καὶ «πάντα χορηγεῖ» αὐτῇ, «ὄλον συγκροτοῦν τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας». Διὰ τοῦτο οἱ ὀρθόδοξοι θεολόγοι, οἱ τε κληρικοὶ καὶ οἱ λαϊκοί, θυμιῶσι, κατὰ τὸν Εὐσέβιον Καισαρείας (PG 22,92), «τὸ προφητικὸν θυμίαμα, ἐν παντὶ τόπῳ προσκομι- ζοντες τῷ Θεῷ τὸν εὐώδη καρπὸν τῆς παναρέτου Θεολογίας», ἱεουργοῦντες «τὸ μυστήριον τῆς Θεολο- γίας», τὸ ὁποῖον «τρανῶς παρέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων ὁ χορός», οὕτω δὲ ὄντως «ἱεουργοῦντες τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ» καὶ «μαρτυροῦντες τῇ ἀληθείᾳ» καθ' ὅσον ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία ὄντως εἶναι λειτουργία Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἱεουργία τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ κατὰ τοὺς ἀποστόλους Παῦλον καὶ Ἰωάννην. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται σνάμα, ἔτι καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην

τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας, ἥτις εἶναι ἡ συνείδησις καὶ ἡ ἀναπνοὴ τῆς, ὡς τις συνεχῆς ἱερὰ διακονία καὶ χαρι- σματικὴ λειτουργία ἐν αὐτῇ, προσενεγκούσα αὐτῇ πολυ- τίμους ὑπηρεσίας. Ἀδιαμφισβητήτως πᾶν ὅ,τι μέγα παρουσίασεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἱστορικῇ διαδρομῇ αὐτῆς ὀφείλεται εἰς ὕψιστον βαθμὸν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν τῆς. Διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη, ἐπὶ μακρὸν τοῦλάχιστον, καὶ νὰ ἐπιτελῆ πι- στῶς τὸ σωτήριον ἔργον τῆς ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἄνευ τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἡ τελευταία αὐτῆ δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη ἄνευ τῆς πρώτης. Πράγματι, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἄνευ ἀκμαζούσης Θεολογίας, δὲν δύναται νὰ εἶναι Ἐκκλη- σία ὑπολογίσιμος καὶ ἰκανὴ νὰ ἐπιτελῆ τὸ σωτήριον ἔργον αὐτῆς ἐν μέσῳ τῶν Ὁρθόδοξων λαῶν καὶ νὰ ἐπηρεάζῃ εὐεργετικῶς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν, νὰ κα- τέχη δὲ ἅμα καὶ τὴν ἀνήκουσαν αὐτῇ θέσιν ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ ἀκμάζη, ὅταν ἀκμάζη ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία, ὅπως ἡ ἔνδοξος ἐποχὴ τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ θεολό- γων τῆς ἀρχαίας κατ' ἀνατολὰς Ἐκκλησίας ἐπιβε- βαιοῖ τοῦ λόγου τούτου τὸ ἀσφαλές.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΑΡΜΙΡΗΣ

'Ακαδημαϊκός

μάτων γ', P.G. 3, 393. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ὁμιλεῖ περὶ κοινωνίας καὶ ἐνωματώσεως μετὰ τὸ θεῖον: εἰς Ἰωαν. ια' 11, P.G. 74, 560).

Εἶτε διότι ἡ ἐσχατολογία ἦτο πιὸ ἐντονος, εἶτε διότι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἔκαιε τὰ στήθη τῶν πιστῶν πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι σήμερον, κανὼν ἀπετέλει: ἡ συχνή Κοινωνία. Πόσον συχνά, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ὁρισθῇ. Ἔνα ἕμως εἶναι βέβαιον. Ὅτι οὔτε αἱ ἀποστάσεις, οὔτε αἱ δυσκολαὶ ἐκ τῆς ἐργασίας δὲν τοὺς ἠμποδοῦν ἀπὸ τὸ Ποτήριον τῆς Ζωῆς. Ἡ Ἐκκλησία μάλιστα διὰ νὰ μὴ τοὺς στεροῦν τοῦ Ἄρτου, ἐπέτρεπε νὰ φυλάσσουν στὰ σπύτια τοὺς καὶ νὰ μεταλαμβάνουν, κατ' ἐξαιρέσειν. Δὲν πρόκειται μόνον διὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν, ὅποτε τὸ πρᾶγμα εὐκόλα ἐξηγεῖται. Ἡ συνήθεια τῆς διαφυλάξεως τῶν Δώρων κατ' οἶκον συνέχισε καὶ μετὰ ἀκόμη τὴν καταπαυσιν τῶν διωγμῶν. Ἐδῶ χρειάζεται μία ἐπεξηγήσις.

Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἀνεγνώριζε τὴν ὑπὸ ἀμφότερα τὰ εἶδη καὶ κατὰ δύο τρόπους θ. Κοινωνίαν: Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θ. Λειτουργίας καὶ τὴν κατ' οἶκον. Πλεῖστοι λόγοι ἐπέτρεπον τὴν κατ' οἶκον διαφύλαξιν τῶν δύο εἰδῶν καὶ ἔξω τοῦ λατρευτικοῦ χώρου. Ὁ Τερτυλιανὸς ἐμμέσως τὸ μαρτυρεῖ ὅταν ἀναφέρεται εἰς τὸ θέμα τοῦτο, προσπαθὼν ν' ἀποτρέψῃ μίαν χριστιανὴν νὰ νυμφεῖται ἕνα ἔθνη:

«Δὲν θὰ τὸ μάθη ἄρα γε ὁ ἀνὴρ σου, ποίαν τροφήν δέχεται: πρὶν λάβῃς οἰανδήποτε ἄλλην τροφήν; Καὶ ἐὰν ἀντιληφθῇ ὅτι αὐτὴ ἡ τροφή εἶναι ἄρτος, δὲν θὰ ὑποθέσῃ ὅτι εἶναι ἄλλου εἶδους ἄρτος ἐκείνου ποὺ λέγεις ὅτι λαμβάνεις; Καὶ ὅτιδήποτε καὶ ἂν εἶναι: ὅποιος τὸ ἀγνοεῖ, θὰ ἀντιπαρέλθῃ εὐκόλα, χωρὶς παράπονον καὶ χωρὶς ὑποψίαν τὴν ἐξηγήσειν ὅτι πρόκειται περὶ ἄρτου καὶ ὄχι: περὶ ἄλλου τινὸς ἐπιεικῶδους πράγματος»⁴⁶.

Ὁ Κυπριανὸς ἀναφέρεται παρομοίως εἰς τὴν κατ' οἶκον θ. Κοινωνίαν. Ὁμιλεῖ διὰ μίαν γυναῖκα κατεγνωσμένην, φυλάσσουσαν τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ:

«Προσπαθοῦσα αὐτὴ κάποτε ν' ἀνοίξῃ τὸ σκευοφυλάκιόν της, ὅπου ἐφυλάσσετο τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, μετὰ ἀνάξια χέρια, πῦρ ἐξῆλθεν ὥστε νὰ τὴν ἐμποδίσῃ νὰ τὸ ἐγγίσῃ»⁴⁷.

Ἡ συνήθεια αὕτη τῆς διατηρήσεως τοῦ ἁγίου ἄρτου ἐπεκράτει: καὶ πέραν ἀκόμη τῆς περιόδου τῶν διωγμῶν, ὡς καὶ ἱστορικῶς ἀποδεικνύεται. Ἡ Σύνοδος τοῦ Τολέδου ἀπαγορεύει τὸ ἔθος τοῦτο ἐφεξῆς εἰς Ἰσπανίαν τὸ 400. Εἰς τὴν Ἀνατολήν ἐπεκράτει: καὶ μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος, διότι πολλοὶ μοναχοὶ καὶ εὐσεβεῖς λαϊκοὶ τὸ ἐξῆτουν. Πολλοὶ μάλιστα ἐκονοῦνουν, καθημερινῶς, πρὶν δεχθῶν τὸ σῆμα πρὸ γευμάτων, ὅπως μαρτυρεῖ Ἰωάννης ὁ Μόσχος εἰς τὸν Πνευματικὸν Λειμῶνα (618) καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (828).

46. Lib. II ad Uxorem 5 P. L. I, 1296.

47. De Lapsi 26 P. L. 4, 486.

Ἐκ τῆς τοιαύτης λειτουργικῆς κοινωνίας προκύπτουν πρακτικαὶ συνέπειαι. Τὰ οὕτω γενόμενα μέλη πρέπει: τοῦντεῦθεν νὰ παραμείνουν καθαρὰ, ὡς ἕνα δοχεῖον περιέχον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ κοινωνήσας γίνεται: «ἄλλος», alter ego κατὰ Καθάσιαν. Ἡ ἀγάπη ἀποκλειστικῶς Ἐκείνου καὶ μόνου πρέπει ν' ἀγαπηθῇ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγαπῶν πρέπει νὰ γίνῃ ἄξιος ν' ἀγαπηθῇ.

Ἡ ἀπὸ κοινῶν ὕμνων καὶ ἡ συμμετοχὴ νοερώς, τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸν τρισάγιον ὕμνον τῶν ἀγγέλων δεῖκνυσι: ἀπ' ἐνὸς μὲν τὴν λατρευτικὴν συγγένειαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἀπ' ἐτέρου δὲ τὴν κοινωνίαν τῶν ἐπιγείων ἀνθρώπων καὶ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων. Ἀμφότερα συγκροτοῦν μίαν Ἐκκλησίαν, ἕνα κοινὸν χορὸν. Ψάλλομεν τὸν χερουδικὸν ὕμνον εὐθὺς μετὰ τὸ Ἐθαγγέλιον, διὰ νὰ διαδηλώσωμεν, ὅτι ὁ ἐρχόμενος μετ' ὀλίγον Χριστὸς μᾶς ἔχει: θέσει: μεταξὺ τῆς τιμητικῆς φρουρᾶς τῶν ἀγγέλων ὡς προπομποῦς. Ἡ ὠραία αὐτὴ ἰδέα τῆς κοινότητος ὄλων εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐνότητος τῆς χερουδικῆς, ὑπὸ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ὁμοῦ, λόγῳ τῆς θείας ἐνσαρκώσεως καὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, εἶναι ἀρχαιοτάτη ἀλήθεια. Συναντᾶται: εἰς πλεῖστα συγγραφικὰ ἔργα τῶν Πατέρων. Συναντᾶται: εἰς Ἐφραίμ τὸν Σύρον τὸν ὄντον αἰῶνα, εἰς τὸν ψευδο - Διονύσιον, Μάξιμον τὸν Χρυσουπόλιτην τὸν ζ' αἰῶνα, εἰς τὸν ὑπόμνημα τῆς Νεστορικῆς λειτουργίας τὸν θ' αἰῶνα καὶ εἰς τὴν Expositio Liturgiae τοῦ Συρίου Ἐπισκόπου Δουναίου Barsalibi τὸν ια' αἰῶνα.

Κατὰ ταῦτα, ἀφομοιωμένων ὁ πιστὸς τὴν θεῖαν τροφήν γίνεται: ἐν μετὰ τὸν Ἐσθιόμενον, σκέψιν τὴν ὅποιαν ἀνέπτυσεν ὁ Ἰ. Αὐγουστίνος (Confessiones 11, 10) μετὰ τὴν διαύγειαν:

«Μεγάλωσε καὶ θὰ με φάγῃς. Ἀλλὰ δὲν εἶσαι: σὺ ὁ μεταλαμβάνων ποὺ θὰ με ἀλλάξῃς ἐν σοί, ὅπως συμβαίνει: μετὰ τὴν τροφήν τοῦ σώματός σου, ἀλλ' ἐγὼ ποὺ θὰ Σε ἀλλάξω ἐν ἐμοί». Ἡ ἔνωσις αὐτὴ, «τὸ ἀνακραθῆναι: Θεῷ», συναντᾶται ἐπίσης εἰς πολλοὺς Πατέρας, ἰδίως εἰς τὸν Ἰ. Χρυσόστομον (P.G. 57, 743).

Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στάδιον αὐτὸ τῆς ἐνώσεως μετὰ τὸν Χριστὸν χρειάζεται: ἡ προσεκτικὴ παρακολούθησις ποιμαντικῶς τοῦ ἐνοριτοῦ ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ τὸ ἰδικόν του παράδειγμα. Ἡδὴ ἡ Didascalia Apostolorum ὀρθῶτα εἶχε τονίσει, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἐπέχει: εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν θεσίαν τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι: «τὸ οὖς Ἐκείνου καὶ ὁ ὀφθαλμὸς». Δι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὀνομάζεται: Π α τ ῆ ρ. Αὐτὴ ἡ πατρότης ἐκφράζει: παραλλήλως καὶ τὰς θαρεῖας ποιμαντικὰς ὑποχρεώσεις του εἰς τὴν ἐνοριακὴν οἰκογένειαν. Ὅπως ἐπιβάλλεται: συνεχῆς παρακολούθησις στοργικὴ εἰς τὰ μέλη μᾶς οἰκογενεῖας ἀπὸ τοὺς γονεῖς, τοῦτ' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν ἐνοριακὴν οἰκογένειαν. Ὁ προσετός ἀφοῦ κατέγραψε τὰ τέκνα του διὰ τοῦ Βαπτίσματος εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν μυστικὴν οἰκογένειαν, ὀφείλει μετὰ συνεχεῖς φροντίδας νυχθημερῶν νὰ τὰ προωθῇ ὥστε ν' αὐξάνουν, νὰ τρέφονται: πνευματικῶς, νὰ προάγουνται: ἐν Χριστῷ. Ὅλα

τά πνευματικά του τέκνα θά διέπουν εις τὸ πρόσωπόν του ἕνα πνευματικὸν πατέρα. Ὡς τοιοῦτος, μετὴν εὐχαριστιακῆν τροφήν θά τὰ τρέφῃ, ὥστε νὰ ἀντιγράφουν ὁλονέν καὶ περισσότερον τὸ πρότυπον, τὸν Χριστόν.

Ἐν σχέσει μετὴν θεοποιῶν αὐτῆν ἐνέργειαν τῆς Εὐχαριστίας, ἰδοὺ τί λέγει ὁ ἅγιος τῆς Δύσεως, πάπας Ἰννοκέντιος Γ' (1160 - 1216):

«Ἡ ἐνωσις πραγματοποιεῖται μετὴν εὐχαριστιακῆν τροφήν, ὡς λέγει ὁ εὐαγγ. Ἰωάννης (6, 51-54). Ἡ θεία αὕτη τροφή ἀφομοιούμενη ἀπὸ τὸν μεταλαμβάνοντα καὶ οὕσα ἀνωτέρα του, τὸν ἀφομοιώνει, ἀκριδῶς ὅπως ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἀσυγκρίτως ἀνώτερον τῆς ὀλικῆς τροφῆς, τὴν ἀφομοιώνει. Συνήθως ἡ τροφή αὕτη ἐκπληρώνει τὸν πλέον εὐεργετικὸν ρόλον. Διότι ἐνῶ ἐνσωματώνει, ὁ τρώγων εἶναι ὁ ἐνσωματούμενος. Πρόκειται περὶ τροφῆς ἐπομένως ζωοποιῶ, ἐφ' ὅσον ἐσθίεται. Συγχρόνως ὁμοῦ καὶ ζωοποιεῖ τὸν δεχόμενον τὴν τροφήν. Εἰς τὴν πραγματικότητά αὐτῆ μᾶς τρώγει, ἐνῶ ἡμεῖς τὴν ἐσθίμεν. Διότι ἐὰν τὴν δεχθῶ χωρὶς νὰ μ' ἐσθίῃ, θά συμβῆ τότε αὐτὸ τὸ περίεργον, ὅτι φαινομενικῶς εἶμαι μαζὺ μου, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητά ἐγὼ δὲν θά εἶμαι μετ' Αὐτοῦ. Ἐὰν ὅμως με καταναλίσκῃ, ἐνῶ ἐγὼ τὸν δέχομαι, τότε πράγματι θά εἶμαι ἐν Αὐτῷ καὶ Αὐτὸς θά εἶναι ἐν ἐμοί»⁴⁸.

Ἰδοὺ λοιπὸν ποῦ ἔγκειται τὸ δάθος τοῦ τόσον συχνὰ τελουμένου Μυστηρίου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τόσον ἀνεξηγήτου. Ἡ Εὐχαριστία δηλοῖ τὴν ἐνωσιν τῆς κοινότητος τῶν πιστῶν μετὸν Χριστόν. Δὲν πρόκειται διὰ μίαν συνήθη παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ τὴν διαρκῆ ἐνοικήσιν Του ἐν ἡμῖν καὶ ἡμῶν ἐν Αὐτῷ. Αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ μᾶς, ἡμεῖς τὰ μέλη Του. Ἡ ἐνωσις αὕτη ἤρχισε κατὰ τὸ Βάπτισμα. Φθάνει εἰς τὸ ἀποκορύφωμά της μετὴν ἀναγέννησιν τῶν δεσμιῶν μετὸν Χριστόν καὶ μετὰ ἄλλα μέλη, δηλαδή τούς ἀδελφούς μᾶς.

Ε κ λ α ἱ κ ε υ σ ι ς λ ε ι τ ο υ ρ γ ι κ ῶ ν ὁ ρ ω ν .

Ἡ γλῶσσα ὡς γνωστὸν, εἶναι ὄργανον πρὸς ἔκφρασιν ὀρισμένων ἐνογιῶν. Αὐτὸς ὁ Θεὸς προσέτρεξεν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ἐδανείσθη διὰ νὰ δώσῃ τὸν Νόμον του καὶ νὰ ὀρίσῃ τὸ γραπτὸν θέλημά Του. Τόσον ἡ ἑβραϊκὴ ὅσον καὶ ἡ ἑλληνικὴ, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἔχουν ἰερότητα καὶ θεωροῦνται γλῶσσαι ἁγιοσέβαστοι, διότι δι' αὐτῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐξέφρασε μεγάλας ἀληθείας.

Προκειμένου περὶ τῆς λειτουργικῆς γλώσσης, ὅπως μᾶς διεδόθη μέχρι σήμερα, αὕτη καθιερώθη ὡς ἡ γλῶσσα τῆς συνάξεως, τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ κατώτερος πρὸς τὸν ἀνώτερον. Τὸ πλάσμα πρὸς τὸν Πλάστην. Ὁ δούλος πρὸς τὸν Δεσπότην.

Πρὸς τὴν κάθετον διεύθυνσιν ἔχομεν τὸν Θεὸν ὁμιλοῦντα πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἐδῶ ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται

ἕνα εἶδος ἀνθρωπομορφισμοῦ. Διὰ νὰ καταστήσῃ εὐλήπτους ἀληθείας, τὰς περιβάλλει με λέξεις προσετὰς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν δικαιολογεῖται λοιπὸν, διότι αὕτη ἐκφράζει ἀληθείας καὶ ἐνοίας ἐρριζωμένας εἰς τὴν συνείδησιν καὶ τὴν ψυχροσύνησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς θεωρεῖται ἀναντικατάστατος. Τοῦτ' αὐτὸ προκειμένου καὶ μετὴν ὑμνογραφίαν καὶ τὰς λειτουργικὰς εὐχὰς. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία συνήγαγε πολλὰς δυσκολίας στὴν ἀνέυρεσιν τῶν καταλλήλων λέξεων πρὸς ἔκφρασιν τῶν καρπῶν τοῦ Μυστηρίου. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μετὴν ἀποκρυστάλλωσιν τῆς λειτουργικῆς γλώσσης πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν λατρευτικῶν ἀναγκῶν. Ἐὰν ἐπὶ αἰῶνας ἐπεκράτησεν ἡ ἀπαγόρευσις τῆς μεταφράσεως τῶν ἱερῶν καὶ λειτουργικῶν κειμένων, σήμερον ὁμοῦ χρειάζομεθα ἐκλαϊκεῖσιν ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον λειτουργικῶν κειμένων. Ἄλλ' ὅτι προσέχει εἶναι ἡ ἐμβάθυνσις εἰς τὸ μυστήριον. Τὸ μυστήριον δὲν ἐνοεῖται. Τὸ αἰσθανόμεθα ὁμοῦ. Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη λειτουργικῆς κατηχήσεως συστηματικῆς. Εἰς τὴν ἰδίαν δυσκολίαν εἶχεν εὐρεθῆ ὁ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν μυστηρίων πρὸς τοὺς νεοφύτους του. Διελθὼν ἀπὸ τὸν ἴδιον σκόπελον κατέληξεν εἰς τὴν μύησιν των, διαπιστώνσας ὅτι εἶναι ἀδύνατος φύσει ἢ διὰ τοῦ λογικοῦ κατανόησις. Δι' αὐτὸ καὶ καταφεύγει εἰς τὸν ὄρον «Μυσταγωγία», δηλ. παιδεία, μόρφωσις καὶ ἀγωγή διὰ τῶν Μυστηρίων καὶ συμβόλων. Κάθε Σύμβολον ἔχει τὴν ἰδικὴν του γλῶσσαν.

Ἄς μὴ λησμονῆται ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι τὸ Μυστήριον δὲν κατονοεῖται διὰ τῆς λογικῆς. Αὐτὸ ὁμοῦ δὲν ἀποκλείει τὴν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐπιστράτευσιν ὅλων τῶν μορφωτικῶν μέσων, μεταφράσεως, ἐκλαϊκεύσεως, προσετῆς ἔκφρασεως τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν θησαυρισμένων εἰς τὰ Λειτουργικὰ κείμενα καὶ τὴν ὑμνογραφίαν. Οἱ Πατέρες, ἄλλως τε, προσέφευγον εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς των. Δὲν ἤγγουον τὰ διανοητικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ρεύματα τῶν συγχρόνων των. Ἐδανείζοντο λέξεις, ὅρους, σκέψεις, ἀναλογίαι, εἰκόνας ἐν χρήσει, κυκλοφορούσας εἰς τὸ πολὺ κοινόν. Μόνον μετὸν τρόπον αὐτὸν θά καθίστων τὰ δόγματα προσετὰ καὶ κατανοητὰ.

Ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς συχνὰ ἐφαρμόζων ὁράσεις ἔθνηκων, ἐκπληρουμένας ἐπὶ τοῦ Ἱ. Χριστοῦ ἀναποφάκτως χρησιμοποιοῖ ἔκφρασεις καὶ ἐπιθέτα, ὁμολογούμενως ἀπαράμιλλα καὶ ἀναντικατάστατα. Διὸ καὶ οἱ Πατέρες τὰ διετήρησαν διὰ νὰ ἐκφράσουν τὰ ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως τῶν τριῶν Προσώπων.

Εἰς τὸν Λόγον διὰ τὸ Πάσχα (II, 27 253-5) ὁ Γρηγόριος λαμβάνει μίαν ἔθνηκην προφητείαν τοῦ Ἀπόλλωνος, προλέγοντος τὴν ἥτταν τοῦ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ:

Φοῖβος μαντεύοιτο θεῶν μόνον οὐκετ' ἐόντων
Αὐτοπάτωρ, ἀλόχευτος, ἀμήτωρ ἐστὶν ἐκείνος,
ὅστις ἐμὸν διέπερσε κακὸν μένος, ὕστατ' ἀείδων...

48. De Sacro Altaris Mysterio IV, 14; PL 214, 866.

Και ὁ ἀπολογητὴς Λακτάντιος (Div. Institut. 1,7.1) μνημονεύει ἐκ τοῦ ἰδίου Ἀπόλλωνος χρησμὸν εἰς Κολοφῶνα ἀπαντῶν εἰς τεθεῖσαν ἐρώτησιν πρὸς ποῖον περίπου ἁμοιάζει τὸ θεῖον. Καὶ ἀπαντᾷ μὲ θείας ιδιότη- τας σχεδὸν ἐκ τῶν ἐθνικῶν: αὐτοφυῆς, ἀδίδακτος, ἀμή- τωρ, ἀστυφέλικτος... Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι τοιαῦτα ἐπίθετα ἦσαν συνήθη εἰς ὕμνους καὶ χρησμοὺς κατὰ τὴν περίοδον τῆς αὐτοκρατορίας Ὁ Nonnus εἰς Dionysiaca 41,53, περιγράφει τὴν φύσιν μὲ τὰ ἐπί- θετα: ἀπάτωρ, ἀλόχευτος, ἀμήτωρ, ἀσφαλῶς μωμούμενος τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν (Ὁρφ. Ὑμνο: 10, 10 καὶ Συνέ- σιος Ὑμνο: 3, 145).

Ὁ Γρηγόριος ἐννοεῖται δὲν εἰσέρχεται εἰς τὰς λέ- ξεις καθ' ἑαυτὰς ὡς π.χ. αὐτοπάτωρ. Κύριον μέλημά του εἶναι νὰ πείσῃ τοὺς πιστοὺς ὅτι τὰ πάντα ἐξεπλη- ρώθησαν εἰς Χριστὸν καὶ εἰς αὐτὸν μόνον ἀρμόζουσι αἱ θεῖαι ιδιότητες ἀποδιδόμεναι εἰς τὰς θεότητες τῶν εἰδω- λοκρατῶν.

Πρὸς σύλληψιν τοῦ ὁρθοῦ πνεύματος τῆς χριστιανι- κῆς Λατρείας περὶσταται ἀνάγκη ἐπανευρέσεως τοῦ ἀρ- χικοῦ νοήματος πλείστων λειτουργικῶν ἔρων. Διότι πολ- λοὶ ἐξ αὐτῶν προσφέρονται ἀπὸ τὸν πολὺν λαὸν χωρὶς ἐπακριθῆ συναίσθησιν τοῦ θάθους καὶ τῶν διαστάσεων τῶν. Βοηθεῖ πολὺ ἡ ἀνάλυσις τῆς ἐτυμολογικῆς ἐννοίας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἡ διερεύνησις εἰς τὴν πνευματικὴν ση- μασίαν. Μία τοιαύτη ἐργασία θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπο- μάκρυνσιν ξένων ἐρμηνησιῶν, ἐπιστροφὴν εἰς τὸ φυσικὸν νόημα καὶ εἰς τὴν ἀποκάθαρσιν ἀπὸ κατὰλοιπα φθινοῦσης καὶ στενῆς θρησκευτικότητος. Εἶχε πληρέστατα δίκαιον ὁ Ἀριστοτέλης ὅταν ἔλεγε: «Εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φυόμενα δλέψει... κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρή- σαι»⁴⁹. Ὅπως ἐπίσης: «Ἀρχὴ παιδεύσεως, ὀνομάτων ἐπίσκεψις».

Τί ἐπιδιώκουν τὰ Μυστήρια; Διὰ τὴν νὰ θεωροῦνται τόσο ἀπαραίτητα; Ἡ γνῶσις μας εἶναι συχνὰ ἀόριστος καὶ συγκεχυμένη. Γνωρίζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπτὰ, χωρὶς ὅμως ἐπαρκῆ συναίσθησιν τῶν καρπῶν, τῆς σω- τηριολογικῆς σειράς, τῆς ἐσωτερικῆς σχέσεως καὶ τῆς ἀλληλοσυμπληρώσεώς τῶν. Νικόλαος ὁ Καβάσιλας, μέ- γας λειτουργιολόγος, συνοψίζει ὡς ἑξῆς:

«Τὸ μὲν θάπτισμα Θεῶ τὸν ἄνθρωπον καταλλάττει, τὸ δὲ Μύρον τῶν ἐκείθεν ἀξιῶ δώρων, ὃν μετουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ δὲ Τραπέζης δύναμις τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἷμα κοινὰ ποιεῖ τῷ τελουμένῳ οὕτω Θεοῦ αὐτοῦ τυγχάνομεν καὶ Θεὸς ἡμῖν ἐνοῦται τὴν ἔνω- σιν τὴν τελειωτάτην»⁵⁰.

Βεβαίως τοῦτο δὲν ἀναιρεῖ τὴν ὑπαρξίν φυσικῶν ἀρετῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὅσονδὴποτε ὅμως ἔξοχοι καὶ ἐν εἶναι, χρειάζεται διατήρησις, αὔξησις, ἐνίσχυσις, ἀ- νωτέρωσις, τελειοποίησις καὶ ἐνδυναμώσις τῶν. Ὅπως λέγει ὁ ἱ. Αὐγουστίνος, ἡ λειτουργικὴ ζωὴ ἀποδίδει:

εἰς τὴν μόρφωσιν «μῆδ' ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπε- λευθερωμένης»⁵¹.

Συχνὰ ἀποδίδεται ἡ δυσκολία τῆς κατανοήσεως τῆς θ. Λειτουργίας εἰς τὴν μορφωτικὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ πλη- ρώματος. Ἡ κάμφσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκκλησιαζομένων ἀναμφιδόλως ὀφείλεται στὴν ἔλλειψιν γενικωτέρου ἐν- διαφέροντος περὶ τὰ πνευματικά. Κυρίως ὅμως ἡ αἰτία εἶναι πολὺ θαυτέρα. Διότι παρ' ὅλας τὰς γενομένας ἀπο- πείρας συντημέσεως τῶν ἱ. Ἀκολουθιῶν, τῆς μεταφρά- σεως λειτουργικῶν κειμένων καὶ ἄλλων πρακτικῶν εὐ- κολιῶν, ὁ λαὸς μας δὲν κατορθώνει ἀκόμη νὰ ζῆ τὸ μυ- στήριον. Τὸ θέλει, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπιτυγχάνει. Τοῦ λείπει μία συστηματικὴ σταδιακὴ μύησις, μία γνῶσις καὶ ἐνη- μέρωσις πολὺ προσιτὴ καὶ ζωντανή, πέραν ὅλων αὐτῶν τῶν ἐγχειριδίων καὶ θεωρητικῶν μαθημάτων.

Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι ἀνάλογον μὲ τὴν γενικωτέραν γνῶσιν τῶν ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Δὲν πρό- κεται περὶ «γοητικῆς» ἐκθέσεως τῶν δογμάτων, ἀλλὰ περὶ συναντήσεως καὶ γνωριμίας ὑπερβατικῆς μὲ τὸν Θεόν. Καὶ ἐνὸς θὰ κληρονομηθῆ ὁ νοῦς καὶ ἡ ἀναλυτι- κὴ μέθοδος, θὰ πρέπει νὰ διευκολύνεται ἡ ἀνοδος τοῦ πνεύματος ὑπὲρ τὰ γήινα καὶ τὰ φθαρτὰ διὰ νὰ ἐγγίσῃ τὸ θεῖον. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀντιμετώπισε τὸ ἴδιον αὐτὸ θέμα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Ἀναπτύσσει μίαν εἰδι- κὴν «γνωσιολογίαν» καὶ λειτουργικὴν «ἐπιστημολογίαν». Διὰ τὴν σύλληψιν τῶν διαστάσεων τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, ἔχει: ὅσα λέγει ἐπικαιρότητα διότι ἀκριθῶς ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἀγγλῶδη προδλήματα τῆς συγχρόνου λει- τουργικῆς ἀτονίας.

Προκειμένου νὰ παρουσιάσῃ τὸν καλύτερον τρόπον κατανοήσεως τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως, καταφεύγει εἰς μίαν ἐπιχειρηματολογίαν, ὅπως ἄλλοτε εἶχε πράξει ὁ Εἰρηναῖος, ὅταν ἐπολέμει τοὺς Γνωστικούς. Κατὰ τὸν Κλήμεντα, ὁ ἄνθρωπος κατανοεῖ τὸ μυστήριον μὲ μίαν ὑπερβατικὴν «γνῶσιν». Δὲν καταφεύγει στὴν ἀγνωσίαν, στὴν σιωπὴν ἐνώπιον τοῦ μυστηρίου τοῦ ἁπ. Παύλου. Παραδέχεται μίαν θρησκευτικὴν ἐπιστημολογίαν. Γνώ- σις δὲν εἶναι κατ' αὐτόν, μία ἀπλή θρησκευτικὴ διδασχὴ διὰ τὴν προσέγγισιν μὲ τὸ θεῖον. Εἶναι μία ἀνάβασις εἰς οὐρανίαν πραγματικότητα, ὅποτε ὁ μεταρσιωθεὶς καὶ «ἐκστατικός» θαυμάζει τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρό- σωπον. Εἰσέρχεται εἰς μίαν ὀντολογικὴν ἔνωσιν μὲ τὸν Ἀπρόσιτον. Ὁ νοῦς ἐλευθερώνεται ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὰς ἐνοχλήσεις τῆς σαρκὸς καὶ ἀρχίζει νὰ κατανοῇ τὸν ὑπεργήινον κόσμον. Πᾶν ὅ,τι ἐμποδίζει, ἐπομένως, τὴν «ἐποπτείαν» τοῦ θεοῦ πρέπει νὰ καταπολεμηθῆ διὰ νὰ φθάσῃ στὴν μυστικὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ στὸν ἀρχαῖον κόσμον, ὁ στωικός μὲ τὴν «ἀπάθειαν» διευκο- λύνετο στὴν γνῶσιν τῶν ὄντως ὄντων. Ὅποιος ἀποδε- σμεύεται ἀπὸ τὸ θάρος τῶν παθῶν καὶ ἀδυναμιῶν τῆς σαρκὸς, γίνεται ἰκανώτερος διὰ ὑψηλοτέραν μορφήν κα- θημερινοῦ διώματος.

Ἡ ψυχὴ μας εὐρίσκειται ἐν συνεχεῖ πορείᾳ. Θέλγεται ἀπὸ ὅ,τι ὄρατον καὶ ἐλκυστικόν. Γρήγορα ὅμως ἐπέρχε-

49. Πολιτικά 1252α.

50. Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Λόγος 1,2. P.G. 150, 501.

51. Retract. 1, 15; PL. 1, 609.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Κατά την δεκαετία του 60 υπήρχον διά την 'Εκκλησίαν μας «καυτά» ποιμαντικά προβλήματα, αναφερόμενα εις την μετανάστευσιν δεκάδων χιλιάδων 'Ελλήνων, κυρίως εις την Δ. Γερμανίαν. 'Ο αριθμός των ηδύθη και έφθασε τὰς εκατοντάδας χιλιάδας με αποτέλεσμα να πολλαπλασιασθούν τὰ προβλήματα (περι τού θέματος αυτού ιδε Α. Alevisopoulos, Die Griechische Orthodoxie in Zentral- und Westeuropa, Lutherische Monatshefte 4/1965, σελ. 277-288. Τού αυτού, Ξένος Ήμην..., 'Αθήναι 1974).

Βεβαίως τὰ προβλήματα αυτά ήσαν, κυρίως, κοινωνικά, αλλά αντιμετωπιζόμενα υπό της 'Εκκλησίας έλάμβανον χαρακτήρα ποιμαντικών προβλημάτων· διότι ή 'Εκκλησία δεν είναι δυνατόν να «διχάση» τόν άνθρωπον· οφείλει να τόν εκλάβη ως έναίον όλον, πράγμα τὸ ὁποῖον δεν επέτρεπε ούτε διαχωρισμόν τῶν προβλημάτων εις κοινωνικά και πνευματικά, ούτε πάλιν ή 'Εκκλησία, αντιμετωπίζουσα τὰ κοινωνικά προβλήματα τού ανθρώπου, ήτο δυνατόν να κινηθῆ εις επίπεδον, εις τὸ ὁποῖον κινούνται κοσμικοὶ φορεῖς κοινωνικῆς προνοίας ή ἀκόμη και κρατικοί.

'Η 'Εκκλησία δεν επιτρέπεται να ἐξαντλή τὰς προσπάθειάς της εις τὴν προσφορὰν «ἀρτου και θεαμάτων»· ή δύναμις της εὐρίσκειται εις τὴν παροχὴν τού «ζώντος ὕδατος», ὡστε, ἐκεῖνος πού θὰ τὸ γευθῆ,

ταὶ ὁ κόρος. 'Απογοητεύεται και τότε στρέφεται πρὸς ὑψηλότερες σφαῖρες. 'Ήδονκί, θυμός, ἐγωπάθεια, ἀταξία και ἄλλα πάθη πρέπει να υπερπηδηθοῦν διὰ τὴν θέαν τού Θεοῦ (Στρωμ. Δ' 3, 12, 2).

Διὰ τὴν 'Αλεξανδρινὴν Θεολογίαν, ή σὰρξ και τὰ πάθη της σαρκὸς ἐπηρεάζουν τὴν ὁμαλήν λειτουργίαν τού γνωστικοῦ στοιχείου. Δουλεῖα στὰς ἡδονὰς ἀποτελεῖ ἐγκλημα κατὰ της ἐφέσεως τού «γῶναι». 'Η καθαρὴ της σαρκικῆ και ψυχικῆ ἀποτελοῦν προϋποθέσεις της κατανοήσεως τῶν μυστηρίων τού Θεοῦ, κατὰ τὸ λόγιον τού Κυρίου· «μακάριοι οἱ καθαρὸι τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται» (Ματθ. 5,8). Είναι ἐπίπονος και μακρὰ ή ὁδὸς αὐτῆ τού «γνωστικοῦ». Διέρχεται τὰς μυστικὰς ἀτραπούς ἕως ὅτου καταφθάσῃ στὴν μακαρίαν κατάστασιν να «ἐποπτέυσῃ» τὸν Θεόν, ὅσον δύναται και να εἰδύσῃ στὰ ἄδυτα της γνώσεως «καταληπτικῶς». Βεβαίως, κατὰ τὴν θέαν του φύσιν, ὁ Θεὸς θὰ παραμένῃ ἀκατάληπτος, καιτοι συνομιλῶν και συγκαταβαίνων πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

'Η ἐσωτερικὴ αὐτῆ καθαρότης ὡς ὁρος προσεγγίσεως τού Θεοῦ ήτο γνωστὴ και στὸν Πλάτωνα (Φαῖδ. 67 β). «Μὴ καθαρῶ γὰρ καθαρὸ ἐράπτεισθαι· μὴ οὐ θεμιτὸν ή». 'Απαξ και ὁ κεκαθαρμένος ἀπὸ πᾶν γεῶδες και σαρκικὸν εἰσέρχεται στὸν χώρον της συναντήσεως τού μόνου ἀκηράτου και καθαρῶ, τότε καταλαμβάνεται ἀπὸ ἕνα

να μὴ πεινάσῃ, οὔτε να διψήσῃ πλέον ποτέ! Μὲ ἄλλα λόγια ή 'Εκκλησία καλεῖται να «λειτουργήσῃ» ὡς σῶμα και μάλιστα ὡς Σῶμα Χριστοῦ, ἐντὸς τού ὁποῖου εὐρίσκουν λύσιν τὰ προβλήματα τού ἀνθρώπου, ὅταν τὸ κάθε μέλος ἐκτελεῖ με εὐθύνην τὴν ἰδιαίτεραν ἀποστολήν του, ἀποβλέπον εις τὴν «οἰκοδομὴν τού σώματος»!

Συνεπῶς, ή λεγομένη «κοινωνικὴ» προσφορὰ της 'Εκκλησίας δεν πραγματοποιεῖται ἀνεξαρτήτως της ζωῆς τῶν ἐπὶ μέρους μελῶν της, ὡσάν ή 'Εκκλησία να ήτο «σωματεῖον» διὰ κοινωφελεῖς σκοπούς, οὔτε «ἀπομονώνει» τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τῶν πιστῶν· ή ἄσκησις της ἀγάπης ἀποτελεῖ ἔκφρασιν ζωῆς πίστεως ὅλων τῶν συνειδητῶν μελῶν της 'Εκκλησίας και καρπὸν της συναισθησεως ὅτι ή προσωπικὴ των ὑπαρξίς είναι ἠνωμένη με τὸ σύνολον της ἀνθρωπίνης ὑπαρξεως. 'Η ἀγάπη και ή φιλανθρωπία, ὡς χαρίσματα εις τὴν 'Εκκλησίαν, δεν ἀσχοῦνται μέσω «κοινωνικῶν λειτουργῶν», οἱ ὁποῖοι αντιμετωπίζουν τὸν ἔχοντα ἀνάγκην βρηθείας ὡς «πελάτην» (περι τού σπουδαιοτάτου αυτού ποιμαντικοῦ προβλήματος διὰ τὴν 'Εκκλησίαν σήμερον ιδε 'Αντωνίου 'Αλεβιζοπούλου, 'Η ἐξομολόγησις και ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος I, ἐν Σκέψεις περὶ ἀναδιοργανώσεως της ἐνοριακῆς διακονίας, τεῦχος Z-H, 'Αθήναι 1973, σελ. 23-31), οὔτε μέσω «κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν», ἀλλὰ εις τὰ

μυστικὸν πάθος, ἀπὸ θεῖον ἔρωτα. Τὰ πάντα ἐνώπιον του γίνον ἀξίαν και σημασίαν. 'Ο,τι προέχει είναι ὁ Μόνος, ὁ Εἷς, τὸ ὁποῖον τὴν «ἀκόρεστον θέαν» δεν χορταίνει (Στρωμ. 7, 3, 13. 1). 'Αλλοῦ (Παιδαγ. 1, 6, 36, 6), διακρίνει δύο κατηγορίες στὴν ἀνοδικὴν πορείαν. 'Όσοι δέχονται στερεὰν τροφήν, κρέας, και ὅσοι δέχονται ἀκόμη γάλα, κατὰ τὴν παιδαγωγικὴν τού Παύλου (1 Κορ. 3, 1-3). 'Η γνώσις δηλαδή τῶν ἀληθειῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ὀριμότητα. 'Η ἀπόρριψις τού σαρκικοῦ φρονήματος κατὰ τὸν Κλήμεντα, ἐκάνονε τὸν ἄνθρωπον ν' ἀτενίσῃ «καταληπτικῶς» τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἄλλως παραμένει στὸ διηγετικὸ ἀκατάληπτος (Στρωμ. 6, 5, 39, 3).

Παρομοίαν σκέψιν συναντᾶ κανεὶς και στὸν Μ. Βασίλειον:

«'Ο τῆ θεότητι τού Πνεύματος ἀνακραθεὶς νοῦς, οὗτος ἤδη τῶν μεγάλων ἐστὶ θεωρημάτων ἐποπτικός, και καθορὰ τὰ θεῖα κάλλη»⁵².

ΤΕΛΟΣ

ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ ΤΙΜΙΑΔΗΣ

Μητροπολίτης Σηλυβρίας

52. 'Επιστολή 233 πρὸς 'Αμφιλόχιον 'Ικονίου. PG 32,86.

πλαίσια τῆς «λειτουργίας» τῶν ἐπὶ μέρους μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, μὲ σκοπὸν τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, πράγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει πὼς ἐντάσσονται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν κινούνται μακρὰν αὐτοῦ.

Τὰ ἀνωτέρω θέτουν τὰς ἀπαραιτήτους ἐκκλησιολογικὰς βάσεις διὰ τὴν ὀρθόδοξον ποιμαντικὴν τοῦ μετανάστου καὶ, ἰδιαίτερος, τοῦ μετανάστου ἐργάτου εἰς τὴν Γερμανίαν (περὶ αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων ἐργῶν ἰδὲ καὶ Antonios Alevissopoulos, Die Kirche von Griechenland und ihre Pflichten den Auswanderer gegenüber, Philoxenia. Prof. Dr. Bernhard Kötting gew. von seinen gr. Schülern, hsg. von A. Kalis, Münster 1980, σελ. 21-30 καὶ τὴν ἐκεῖ παρατιθεμένην βιβλιογραφίαν). Δυστυχῶς ὅμως ἡ τόσον αὐτονόητος αὐτῆ βάσις τοῦ ποιμαντικοῦ ἐργοῦ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔτυχε τῆς ἀπαραιτήτου προσοχῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος πρὸς τὴν Δ. Γερμανίαν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναζητηθῶν «λύσεις», αἱ ὁποῖαι, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ χρόνος, ἀπέβησαν εἰς βάρος τοῦ ποιμαντικοῦ ἐργοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἡ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία τῆς Γερμανίας ἐπέτυχε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀποψιν ὅτι ἀνετέθη εἰς αὐτὴν ἡ κοινωνικὴ φροντίς τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ οἰκοδομήσῃ μίαν «ἐξυπηρετήσιν» τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν (Gastarbeiterbetreuung) θεμελιωμένην εἰς τὰς προτεσταντικὰς τῆς ἀντιλήψεις καὶ ἀσκουμένην μακρὰν τοῦ πνευματικοῦ καὶ «γεωγραφικοῦ» χώρου τῶν ἐπὶ μέρους ὀρθόδοξων κοινοτήτων (τὸ τεράστιον αὐτὸ θέμα σὲ συσχετισμὸν μὲ τὰς ἀρνητικὰς ἐπιπτώσεις τοῦ ἐπισημάναντες ἐπανειλημμένως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1963 εἰς τὰ πλαίσια διεθνῶν συνεδρίων ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδεὶς ποτε ἔπραξε κάτι τὸ «γενναῖον» διὰ νὰ ἀποφραχθῇ ἡ θλιβερὰ ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων. Ἰδὲ ἐπὶ παραδείγματι Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Τὸ συνέδριον τοῦ Bossey διὰ τὰ προβλήματα τῶν ξένων ἐργατῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ἐν Ἀκτίνες 23/1965, σελ. 308. Τοῦ αὐτοῦ, Ξένος ἡμῶν..., σελ. 91-115. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ φιλελληνικὴ κίνησις καὶ αἱ πρῶται ἐν Γερμανίᾳ Ἑλληνικαὶ κοινότητες, διδακτορικὴ διατριβή, Ἀθήναι 1979, σελ. 209-210).

Ἐξ ἄλλου τὸ ΠΣΕ, διὰ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν ποικίλων προβλημάτων τῶν ξένων ἐργατῶν συνέβαλεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἐκκλησιῶν (1963), ἡ ὁποία μέχρι τοῦ ἔτους 1977 εἶχεν ὡς ἔδραν τὴν Γενεύην (Περὶ τῆς σημασίας καὶ τοῦ ἐργοῦ τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς, ἰδὲ Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Ἐπιτροπὴ Μελέτης προβλημάτων διακινουμένων ἐργατῶν, Ἀθήναι 1977, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία»). Ἀλλὰ, δυστυχῶς, καὶ ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἐκινήθη εἰς καθαρῶς προτεσταντικὸν («ἐδαφος»), τόσον ἀπὸ πλευρᾶς προβληματολογίας, ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως ἀντιμετωπίσεως τῶν ποικίλων προβλημάτων.

Ὅπως ἀνεφέρθη εἰς ἄλλην περίπτωσιν, «ἐν τῷ μεταξύ αἱ δυσκολίαι τῆς πρώτης περιόδου παρήλθον. Ἐμμεσολάβησαν ἡ γενικωτέρα οἰκονομικὴ κρίσις. Κῦμα ἀντιστρόφου κινήσεως ἤρchiσε νὰ κυριαρχῇ μετὰξὺ τῶν ἐργατῶν αὐτῶν. Συνεπῶς, νέα προβλήματα δημιουργοῦνται. Ὅχι μόνον προβλήματα μεταναστεύσεως, ἀλλὰ καὶ προβλήματα παλιννοστήσεως... Εἶναι, συνεπῶς, ἐπίκαιρα τὰ θέματα διὰ νὰ τὰ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας μας, διότι, καθὼς εἶναι γνωστόν, δὲν ἔχουν τύχει σοβαρᾶς μελέτης ἐκ μέρους μας» ('Α. Ἀλεβιζοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 5).

Ἄφορμὴν διὰ τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν δίδει πρόσφατον συνέδριον τῆς ὡς ἄνω ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΣΕ, τὸ ὁποῖον ἐπράχματοποιήθη εἰς τὴν πατρίδα μας (7-14. 6.1982).

α) Τὸ γενικὸν πλαίσιον

Ἡ πρόσκλησις ἑκατομμυρίων ξένων ἐργατῶν εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην κατὰ τὴν δεκαετίαν κυρίως τοῦ 60 δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν βοήθειαν τῶν χωρῶν ἀποστολῆς, οὔτε ἀπεσχόπει εἰς τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἰδίων τῶν ἐργατῶν. Κύριον μέλημα τῆς προσκλήσεως αὐτῆς ἦτο ἡ ἐπέκτασις τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν χωρῶν ὑποδοχῆς καὶ ἡ αὔξισις τῆς παραγωγῆς των.

Ἐξ ἄλλου ἡ συνεχῆς αὔξισις τῆς παραγωγῆς ἔπαυσε πλέον εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν κάλυψιν πραγματικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων· ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸ κέρδος καὶ, τοιουτοτρόπως, μετεβλήθη εἰς αὐτοσκοπόν. Ἡ ὕλη δὲν ἐτίθετο πλέον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἐκαλεῖτο νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ὕλην, τὸ Profit!

Ἦτο λοιπὸν φυσικὸν νὰ ἀγνοηθῶν αἱ ποικίλαι ἀνάγκαι τῶν ξένων ἐργατῶν, νὰ μὴ ἀποτελέσουν κριτήριον διὰ τὰς ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐλαμβάνοντο ἀκριβῶς δι' αὐτοὺς καθ' ἑλὴν τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς των εἰς τὰς χώρας ὑποδοχῆς, κατὰ τὴν διάρκειαν δηλαδὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παρουσία των ἐκεῖ ἐκρίνετο ὡς ἀπαραίτητος διὰ τὴν «καλὴν» λειτουργίαν τῶν μηχανῶν, ὡς ἐξαρτήματα τρόπον τινὰ ἀπαραίτητα τῶν μηχανῶν αὐτῶν.

Ἡ ἰδίᾳ «μεταχειρίσις» συνεχίζεται καὶ σήμερον, εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παρουσία τῶν ξένων ἐργατῶν δὲν θεωρεῖται ἀπαραίτητος εἰς τὰς χώρας ὑποδοχῆς, μάλιστα τὸ ἀντίθετον συμβαίνει, ἡ παράτασις τῆς παραμονῆς των ἐκλαμβάνεται ὡς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰ τοπικὰ συμφέροντα καὶ δὲν ἐξυπηρετεῖ πλέον τὸ ὕλικὸ κέρδος τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου τοῦ τόπου. Μὲ βάσιν τὴν «θεοντολογία» τοῦ προφίτ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέρθημεν, τὰς χώρας ὑποδοχῆς, καὶ εἰς τὴν νέαν αὐτὴν φάσιν τοῦ προβλήματος, τοῦ ἀντιστρόφου δηλαδὴ ρεύματος τῆς παλιννοστήσεως, δὲν τὰς ἀπασχολοῦν

κυρίως τὰ προβλήματα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἀναγκάζονται νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρίδας των, ἀλλὰ τὸ πῶς θὰ ἀπαλλαγοῦν με' ὅσον τὸ δυνατόν ἀνώδυνον τρόπον ἀπὸ τοὺς «ἐπισκέπτας» αὐτοῦς, οἱ ὅποιοι αἰφνίδια ἔγιναν ἐνοχλητικοί!

Ἡ ὅλη κατάσταση χειροτερεύει κάτω ἀπὸ τὴν πίεσιν τῶν ψηφοφόρων, οἱ ὅποιοι πιέζουν τὰ κυβερνῶντα κόμματα νὰ προτάξουν τὰ ἰδικὰ των οικονομικὰ συμφέροντα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται πλέον ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν παραμονὴν τῶν ξένων ἐργατῶν εἰς τὰς χώρας ὑποδοχῆς. Εἰς σχετικὸν δημοψήφισμα ἐπὶ παραδείγματι, τὸ ὁποῖον διεξήχθη εἰς τὴν Ἑλβετίαν, 56% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας αὐτῆς ἐτάχθη κατὰ τῆς περαιτέρω παραμονῆς ξένων ἐργατῶν.

Ἡ διακίνησις ξένων ἐργατῶν εἰς τὰς χώρας ὑποδοχῆς ἐπραγματοποιήθη βάσει διμερῶν συμβάσεων, κατόπιν ἐξονυχιστικῆς ἰατρικῆς ἐξέτασεως τῶν ὑποψηφίων μεταναστῶν. Τοῦτο ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τῶν ξένων βιομηχανῶν· εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ ὑγιεῖς ἐργατικὰς δυνάμεις καὶ μάλιστα νεαρᾶς ἡλικίας. Ὅμως ἡ διεξοδικὴ ἰατρικὴ ἐξέτασις πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐργατῶν εἰς τὰς πατρίδας των δὲν θὰ ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως τῶν χωρῶν ὑποδοχῆς. Με' τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἐξηκριβῶνετο ὅτι οἱ ἄλλοτε ὑγιεῖς ἐκεῖνοι νέοι, μετὰ ἀπὸ ἐξουθενωτικὴν ἐργασίαν δέκα, δεκαπέντε ἢ καὶ εἴκοσι ἔτων εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς Δύσεως, μάλιστα πολλὰς φορὰς κάτω ἀπὸ ἀθλίαν συνθήκας, μετεβλήθησαν εἰς ἀνθρώπινα ράκη.

Ἔτσι ἡ παλλινόστησις πραγματοποιεῖται εἰς τὰς ἡμέρας μας ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξακριβώσεως τῆς καταστάσεως ὑγείας τῶν ἐργατῶν, χωρὶς κατοχύρωσιν στοιχειωδῶν δικαιωμάτων των, ὅπως κοινωνικὴ ἀσφάλεια, ἐργασία, ἐπίδομα εἰς περιπτώσιν ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν· ἐὰν παραμείνουν εἰς τὴν πατρίδα των πέραν τῶν 6 μηνῶν, δὲν ἔχουν πλέον δικαίωμα ἐπιστροφῆς εἰς τὴν χώραν ὑποδοχῆς!

Ἄναμφιβόλως λοιπὸν ὑπάρχουν τεράστια κοινωνικὰ, ἀκόμη καὶ νομικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν κυρίως ἀπὸ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὑπογραφῆς τῆς διμεροῦς συμβάσεως με' τὴν Δ. Γερμανίαν· χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ φράσις "Ἕλληνας, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν μετὰ ἀπὸ μακροχρόνιον παραμονὴν καὶ ἐργασίαν εἰς τὰς βιομηχανίας τῆς χώρας αὐτῆς, χωρὶς πλέον νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸν γερμανικὸν ἀσφαλιστικὸν φορέα: «Νοιώθουμε σὰν κόνσερβοκοῦτι· ἀφοῦ χρησιμοποιοεῖς τὸ περιεχόμενον, τὸ πετάς!».

Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ γενικώτερον πλαίσιον τοποθετοῦνται καὶ τὰ ποικίλα ποιμαντικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας ἡ παλλινόστησις.

β) Τρία («αὐτὰ») ποιμαντικὰ προβλήματα

Στὰ περιορισμένα πλαίσια αὐτῆς τῆς ἐργασίας δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ ἀναφερθῶμε διεξοδικῶς εἰς τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα. Θεωροῦμεν ὅμως σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν μικρὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον μετεφράσθη εἰς τὰς γλώσσας τοῦ ὡς ἄνω ἀναφερομένου συνεδρίου τῆς «Ἐπιτροπῆς τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῶν ξένων ἐργατῶν εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην» καὶ συμπεριελήφθη εἰς τὰ κείμενα πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν συνέδρων (Ἡ ἑλληνικὴ παλλινόστησις, Ἐνημέρωσις 5, ἐκδ. Κέντρου Συμπαραστάσεως Παλλινოსτούτων Μεταναστῶν, Ἀθήνα/Θεσσαλονίκη/Καβάλα, Ἀπρίλιος 1982, σελ. 199-206).

«Α) Οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν ἐργασίαν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην προήρχοντο κυρίως ἀπὸ ἀγροτικὰς περιοχάς, ὅπου ἐζοῦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς κλειστὴν κοινωνίαν, ἔπου ὁ καθένας ἀπετέλει προσωπικότητα καὶ ἐτύγγανεν ἀναγνωρίσεως.

Ἡ «ἀτμόσφαιρα» τῆς πατρίδος των προσδιορίζετο ἀπὸ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου καὶ διεποτιζέτο ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Βεβαίως δὲν ἠδύναντο νὰ προσεγγίσουν διανοητικῶς αὐτὴν τὴν «ἀτμόσφαιρα», ὅμως ἦτο πάντοτε συνυφασμένη με' τὴν προσωπικότητά των καὶ διησφάλιζε τὴν πνευματικὴν των ταυτότητα, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν ἐβίαιτο συνειδητῶς.

Β) Ἡ ἀναγκαστικὴ μεταφύτευσις των εἰς τὰς βιομηχανικὰς περιοχὰς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀπέτελεσε δι' αὐτοὺς τρομακτικὴν ἀλλαγὴν με' ἀπροσδιόριστους συνεπείας διὰ τὴν κοινωνικὴν, πολιτιστικὴν καὶ θρησκευτικὴν των ζωὴν.

1. Μακρὰν τῆς «ἀτμοσφαιρας» τοῦ τόπου των, τὴν ὁποῖαν συνέθετον πολλοὶ ἐξωτερικοὶ παράγοντες (ἦθη καὶ ἔθιμα, Ναός, ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ κ.ἄ.) οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐβοήθουν νὰ διατηρῆσουν τὰς πνευματικὰς καὶ πολιτιστικὰς των ἀξίας, μὴ δυνάμενοι νὰ κατανοήσουν τὴν βαθύτεραν πνευματικὴν πραγματικότητα, τὴν ὁποῖαν οἱ παράγοντες αὐτοὶ ἐκφράζουν, ὥστε νὰ στηριχθοῦν εἰς τὸ νέον περιβάλλον, ὠδηγήθησαν εἰς δύο διαφορετικὰ κατευθύνσεις: εἰς τὴν αἰσθησιν πικρίας διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πνευματικοῦ ἐδάφους ἢ εἰς τὴν πλήρη ἀπώλειαν τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς πατρίδος των.

Ἡ πικρία αὐτὴ ἐκφράζεται εἰς πλῆθος ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἐλάβομεν:

«Οἱ στενοχώριες μας εἶναι σὲ δύο κατηγορίες· πρῶτον καὶ κυριώτερον πού ξεχάσαμε νὰ κάνουμε τὸν Σταυρὸ μας γιατί ἔχουμε νὰ πᾶμε σὲ Ἐκκλησία 4 χρόνια καὶ ὁ Θεὸς ξέρει πόσα ἀκόμη

και δεύτερον που δεν υπάρχει εδώ στην περιφέρεια που βρισκόμαστε ελληνικό σχολείο» ('Αρχαίον Α. 'Αλεβιζοπούλου, τόμ. 9, κείμενον 103, φυλ. 13).

«Δεν φθάνει ο χωρισμός των οικογενειών μας, αλλά πρόκειται να ξεχάσουμε και τη θρησκεία μας, διότι έχουμε 5 χρόνια χωρίς να δούμε ένα αντιπρόσωπο του Θεού να μ'ας ειπεί πέντε λόγια και γι αυτό βρισκόμαστε σ'άν σκορπισμένα πρόβρατα μέσα στην ξενιτειά» ('Αρχαίον 9, 103,11).

«Βρίσκομαι σ'ε απόκεντρο από τις ελληνικές κοινωνίες και στο χωριό που μένουμε με τη γυναίκα μου είμαστε οι μόνοι "Έλληνες. Δεν ξέρουμε καμιά γιορτή χριστιανική εκτός από τ' Χριστούγεννα και τ' Πάσχα. Τί να σ'α π'ω, ξεχάσαμε τ' πάντα, χωρίς καμιά 'Εκκλησία, χωρίς κανένα ιερέα, κι ούτε κανένα άλλο αντιπρόσωπο από την 'Ελλάδα» ('Αρχαίον 9, 103,17).

«Είμαι ένας Έλληνας που ξενιτεύθηκα διά να βρω εργασία όπως και άλλοι συμπατριώτες μας με τ'ή μόνη διαφορά βρήκαμε εργασία, αλλά χάσαμε πολύτιμα πράγματα, όπως ή 'Εκκλησία, ο ιεροκήρυκας, τ' έθιμα του τόπου μας...» ('Αρχαίον 9, 65).

2. 'Αλλά ή πικρία και ή νοσταλγία δεν άρκοϋν να στηρίξουν όλους τους "Έλληνες και ιδιαίτερος τους νέους, οι όποιοι δεν ήσαν εις θέσιν να αξιολογήσουν όρθως τ'ό νέον περιβάλλον και έσπευσαν να προσαρμοσθούν. Σχετικώς με τ'ό θέμα αυτό είναι τ'ό ακόλουθον χαρακτηριστικόν απόσπασμα από επιστολήν 'Ελληνίδος:

«'Επαψε πλέον ή σημερινή νέα να ενδιαφέρεται και να συγκινηται για ένα ήθικό, άγν'ό δεσμό και για τ'ή δημιουργία εϋτυχημένης οικογενείας... ενδιαφέρεται μόνον διά τ'ό π'ώς θ'α καταφέρει να φορέση τ'ό ωραιότερο πανταλόνι, για να είναι κομψή και μοντέρνα, π'ώς θ'α καταφέρει να καπνίση περισσότερα τσιγάρα και π'ώς θ'α καταφέρει κάθε μέρα να άποικ'α και άλλο νέο... χρειάζεται νεύρα γερά, άτσάλινη καρδιά και αδάμαστο και χαλιναγωγημένο χαρακτήρα για να άντέξη κανείς εδώ. Τ'ό ρεϋμα είναι πολύ δυνατό και κάθε μέρα παρασύρει συνεχώς και νέα θύματα» ('Αρχαίον 9, 103,15).

3. 'Η συμπράξασαση εκ μέρους των άλλων 'Εκκλησιών δεν άποτελεί πάντοτε ποιμαντικήν βοήθειαν και συχνά αυξάνει τ'ήν προβληματικήν δι'α τους όρθοδόξους εργάτας.

Αί 'Εκκλησίαι των χωρών υποδοχής και ιδιαίτερος τ'ής Γερμανίας αναπτύσσουν ισχυράν κοινωνικήν δραστηριότητα μέσω των διαφόρων ιδρυμάτων, του καλώς εκπαιδευμένου προσωπικού και των έπαρκών οικονομικών μέσων λόγω τ'ής εκκλησιαστικής φορολογίας και τ'ής κρατι-

κής ενισχύσεως διά τ'α προγράμματα των τ'ά αναφερόμενα εις τ'ήν κοινωνικήν πρόνοιαν και τ'ήν νεότητα. 'Η δραστηριότης αυτή των αυτοχθόνων 'Εκκλησιών δεν εντάσσεται πάντοτε εις τ'ήν λειτουργικήν ζωήν τ'ής κοινότητος και άποτελεί αυτοσκοπόν, άκόμη και άν πρόκειται διά μέλη τ'ής κοινότητος. 'Εδώ πρόκειται χωρίς άμφιβολίαν περι ούσιαστικής διαφοράς πρ'ος τ'ήν όρθόδοξον εκκλησιολογίαν.

'Ο άπλοϋς "Έλλην εργάτης, ο όποιος δεν γνωρίζει τίποτε από τ'ας εκκλησιολογικές διαφοράς, συγκρίνει τ'ήν δραστηριότητα των αυτοχθόνων 'Εκκλησιών με τ'ήν κοινωνικήν δραστηριότητα του ιερέως του τόπου του και άποικ'α νέαν αντίληψιν περι προτεραιοτήτων εις τ'ήν ποιμαντικήν διακονίαν και ούτως, άσυναίσθητως, μειούται εις αυτόν ή αξιολόγησις και ο σεβασμός διά τ'όν όρθόδοξον ιερέα.

Και άν άκόμη ο όρθόδοξος ιερεύς του νέου περιβάλλοντός του ενδιαφέρεται πολύ διά τ'α κοινωνικά προβλήματα, ή σύγκρισις δεν είναι δι' αυτόν εϋνοϊκή, διότι έπιφορτίζεται πολύ με τ'ήν άντιμετώπισιν καθαρώς ποιμαντικών προβλημάτων και διότι δεν υφίστανται δι' αυτόν αι μεγάλαι δυνατότητες των αυτοχθόνων 'Εκκλησιών.

4. Τ'ήν έλλειψιν αυτήν εις δυνατότητας κοινωνικής μερίμνης δεν ήδυνήθη να γεφυρώση τ'ό άλλως αξιέπαινον «πρόγραμμα έξυπηρέτησεως» των αυτοχθόνων 'Εκκλησιών και πρ'ό παντός τ'ής Εϋαγγελικής 'Εκκλησίας, άκόμη και εκεί, όπου υφίσταται πράγματι καλή και άνυστερόβουλος πρόθεσις. Προφανώς εδώ μετεφέρθησαν έσωτερικά εκκλησιαστικά προβλήματα και εντάσεις εις τ'ήν «έξυπνέτησιν» των 'Ελλήνων.

Ούτως αναφέρεται εις εγκύκλιον έγγραφο του επισκόπου Scharf από τ'ό έτος 1967: 'Η κοινωνική δραστηριότης διά τους Έλληνες άνήκει εις τ'όν 'Οργανισμόν Κοινωνικής 'Εργασίας τ'ής Εϋαγγελικής 'Εκκλησίας (Diakonisches Werk), εν'ό ή ποιμαντική έξυπνέτησις άσκειται υπό τ'ής 'Ορθοδόξου Μητροπόλεως. Εις τ'ό έγγραφο αναφέρεται άκόμη ότι διά τ'ας θεολογικές και ποιμαντικές σχέσεις πρ'ος τ'ήν Μητρόπολιν είναι υπεύθυνα ή 'Υπηρεσία 'Εξωτερικών 'Υποθέσεων τ'ής Εϋαγγελικής 'Εκκλησίας) και διά τ'όν συντονισμόν τ'ής όλης εργασίας είναι άρμόδιον Συμβούλιον, τ'ό όποιον ιδρύεται υπό τ'ής ίδιας 'Υπηρεσίας 'Εξωτερικών 'Υποθέσεων.

Κατ' αυτόν τ'όν τρόπον εις τ'όν Έλληνα, ο όποιος εζητεί βοήθειαν, προσεφέρετο συμπράξασασις μακράν τ'ής ιδικής του εκκλησιαστικής κοινότητος, εντελώς ανεξάρτητα από τ'ήν εκκλησιαστικήν ζωήν, όμως εις τ'ήν συνείδησιν του έξηρημένην από τ'ήν εκκλησιαστικήν ζωήν άλλης

'Εκκλησίας, εις τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος (ὡς ἄτομον, ὄχι ὡς κοινότης) πρέπει νὰ εἶναι εὐγνώμων. Αὐτὴ ἢ πραγματικότης δὲν συντελεῖ εἰς τὴν σύνδεσιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀποξένωσιν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν 'Εκκλησίαν του.

5. Αἱ προθέσεις τῶν διαφόρων αὐτοχθόνων 'Εκκλησιῶν δὲν ἦσαν, ὅμως, πάντοτε καὶ παντοῦ ἀπηλλαγμέναι τάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ ἐντάξουν τοὺς 'Ελληνας εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν θρησκευτικὰς κοινότητας ἢ τοῦλάχιστον νὰ τοὺς ἐπηρεάσουν μὲ τὸ πνεῦμα τῆς μεταρρυθμίσεως (προτεσταντισμοῦ). Οὕτως ἀναφέρεται εἰς τὸ περιοδικὴν Die Innere Mission, τεύχος Μαρτίου-Ἀπριλίου 1964, σελ. 8:

«'Εδῶ δὲν πρόκειται μόνον δι' ἐξεύρεσιν κατοικίας, δι' ἀντιδικίας μετὰ τῶν ἐργοδοτῶν, διὰ μεσολάβησιν εἰς τὰς 'Αρχάς, διὰ θέματα οἰκογενείας, ἀλλὰ αἱ συζητήσεις αὐταὶ ὀδηγοῦν πολὺ συχνὰ καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἱεραποστολικὴν περιοχὴν, ἐνῶ ἀποδεικνύεται ὅλο καὶ περισσότερο πόσον μεγάλο εἶναι τὸ καθήκον, νὰ προσφέρει κανεὶς εἰς τοὺς ξένους ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν χώραν τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτῆς τῆς μεταρρυθμίσεως: ἓνα ἔργο, τὸ ὁποῖον δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀναλάβουν μόνον οἱ ξένοι κήρυκες καὶ οἱ Γερμανοὶ κοινωνικοὶ λειτουργοί: ἔργο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀναληφθῆ καὶ ἀπὸ τὴν εὐρείαν χριστιανικὴν κοινότητα εἰς ὅλην τὴν χώραν, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ζοῦν οἱ ξένοι ἐργάται» ('Αρχεῖον 5, 59). 'Εδῶ σημειώνομεν ὅτι μὲ τὸν ὄρον «ξένοι κήρυκες νοοῦνται ὀπαδοὶ τῆς Εὐαγγελικῆς 'Εκκλησίας.

Μία ἐκκλησιὰ τῆς «'Ιεραποστολῆς διὰ τὴν Νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην» μὲ τίτλο «Αὐτὸ ἀφορᾷ ὅλα τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ» προβαίνει εἰς ἀκόμη πῶ σαφῆ διατύπωσιν: «Νὰ περιφρονήσουμε τὴν χάριν ποὺ μᾶς προσεφέρθη ὡς δῶρον; Βιασθῆτε, διαφορετικὰ θὰ βρεθοῦν πίσω στὴν πατρίδα τους. Αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ λάβουν ἐδῶ σὲ μᾶς, δὲν θὰ τὸ ἀποκτήσουν ποτὲ πλεόν: αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ τοὺς δώσουμε ἐμεῖς, θὰ μᾶς τὸ ὑπολογίση ὁ Θεὸς ὡς χαμένη εὐκαιρία... δὲν ἀνεβήκαμεσ τὸ πλοῖο μαζὶ μὲ τὸν 'Ιησοῦ διὰ νὰ περάσουμε τὴν ὥρα μας» ('Αρχεῖον 8, 202).

Σὲ μιὰ ἄλλη ἐγκύκλιον ἀναφέρεται διὰ τὰς μεθόδους ἱεραποστολῆς τῆς ἰδίας κινήσεως: «'Εμεῖς, σὰν 'Ελευθέρᾳ Εὐαγγελικῆ Κοινότητι παραλαμβάνομε τοὺς ξένους φιλοξενουμένους μας μὲ ποῦλλαν, συζητοῦμε μαζὶ τους στὴν διάρκεια προσφορᾶς καφέ, τοὺς ὀδηγοῦμε στὸν Ναὸ μας διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀργότερον τοὺς μεταφέρουμε καὶ πάλι πίσω (Freundesbrief 18, 'Αρχεῖον 8, 192).

Περισσότερον ἐπικίνδυνος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς θρησκευτικῆς ταυτότητος τῶν ὀρθόδοξων

ἐργατῶν εἶναι ἡ δραστηριότης τῆς 'Εταιρίας «Σκοπιὰ», ἡ ὁποία συμφώνως πρὸς πληροφωρίας ποὺ δίδει ἡ ἴδια, κατώρθωσε νὰ ἐντάξῃ εἰς τοὺς σκλάβους τῆς μερικῆς ἑκατοντάδας 'Ελλήνων ἐργατῶν (Διακονία τῆς Βασιλείας, ἐκδ. Λευκωσίας, 8/1969, σελ. 6). 'Η δραστηριότης αὐτὴ περιγράφεται εἰς πολλὰς ἐπιστολάς ἀπὸ τὴν Γερμανίαν:

«Μένουμε πολλοὶ 'Ελληνες ἐδῶ σὲ παράγγελος καὶ ἐρχονται, μᾶς διδάσκουν μέσα ἀπὸ τὴν 'Αγία Γραφή' ἐπὶ πλεόν μᾶς δίνουν καὶ κάτι περιοδικὰ «Σκοπιὰ» καὶ «Ἐῦπνα» καὶ ἓνα μικρὸ βιβλίον τὸ ὁποῖο σοῦ στέλνω. Δὲν μᾶς λένε κακὰ πράγματα, μᾶλλον καλὰ, δηλαδὴ τὶς ἐντολὰς καὶ τὶ ἀπαίτεῖ ὁ Θεὸς γενικὰ ἀπὸ μᾶς. 'Εγὼ ὅμως προτοῦ ἀρχίσει τακτικὸ μάθημα μὲ αὐτοὺς θώρησα καλὸ νὰ ἐνημερωθῶ ἀπὸ τὸν ποιμένα μου... Πολλοὶ 'Ελληνες συνεχίζουν μελέτη ὅλοι μαζὶ ἢ καὶ μεμονωμένα, δὲν κάνουνε καὶ ἄσχημα, διότι Σαββατοκύριακα καθόμαστε καὶ ἡ 'Εκκλησία ἀπὸ μᾶς ἀπέχει, ὅπως καὶ ἔμαθα κάθε μῆνα μία Κυριακὴ λειτουργεῖ, δηλαδὴ ἀποφεύγουνε ἀπὸ κουμάρια, πορνεία, καὶ, καὶ, καί...» ('Αρχεῖον 9, 34).

6. Αἱ ἀκραῖαι προτεσταντικαὶ αἱρέσεις καὶ πρὸ παντὸς ἡ 'Εταιρία «Σκοπιὰ» παρουσιάζουν ἀρνητικὰ τοὺς ὀρθόδοξους ἱερεῖς καὶ τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν («ὄργανα τοῦ Διαβόλου», «ἐκκλησία τοῦ Σατανᾶ»· ἰδὲ π.χ. In Jesu Dienst 63/1966, 'Αρχεῖον 8, 209, 29). 'Αποτέλεσμα: Καὶ ἐὰν ἀκόμη τὸ θῆμα δὲν καθίσταται δυνατόν νὰ ἐνταχθῆ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ὁμάδας, καταστρέφονται ὅμως αἱ σχέσεις τῶν πρὸς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν καὶ πρὸς τοὺς ὀρθόδοξους ἱερεῖς.

Γ) 'Απὸ αὐτὴν τὴν κατάστασιν σὲ περίπτωσιν παλλιννοστήσεως προκύπτουν πολλὰ δυσεπίλυτα ποιμαντικὰ προβλήματα διὰ τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν τῆς 'Ελλάδος. 'Επισημαίνω μόνον τρία, τὰ ὁποῖα μὲ φαίνονται ὡς τὰ πλεόν βασικά:

1) Πολλοὶ παλλιννοστοῦντες θὰ προσπαθήσουν νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὰ χωριά τους τὸν νέον ρυθμὸν ζωῆς ὁ ὁποῖος δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ὀρθόδοξον ἦθος. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι κινδυνεύουν τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ τὸ περιεχόμενον τους, δηλαδὴ αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι τῆς χώρας.

2) Πολλοὶ παλλιννοστοῦντες ἰδιοποιήθησαν δυτικὴν ἄποψιν περὶ ποιμαντικῆς ἐργασίας καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῶν προτεραιοτήτων καὶ διαφοροποιήθη εἰς αὐτοὺς τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα. Σὲ αὐτοὺς ὑποτιμᾶται ἡ δραστηριότης εἰς βᾶρος τῆς λειτουργικῆς ζωῆς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀξιολογεῖται ἐσφαλμένως ὁ ρόλος τῆς 'Εκκλησίας καὶ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ & ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

Ἡ εἰσήγηση πού ἀκολουθεῖ ζητήθηκε ἀπό τὸ «Γραφεῖο Οἰκογενειακῆς Ἀγωγῆς» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ τὴ συνάντηση τῆς Εἰδικῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς του, πού ἔγινε στὴν Ἀλεξάνδρεια 10 μὲ 16 Νοεμβρίου 1980 καὶ τῆς ὁποίας ὁ συντάκτης τοῦ παρόντος ἀρθροῦ εἶναι μέλος. Ἡ συνάντηση εἶχε ὡς θέμα: Τὸ ποικίλο πολιτιστικὸ πλαίσιο τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς — Προκλήσεις τῆς δεκαετίας τοῦ '80. Τὸ κείμενο τῆς εἰσηγήσεως ἔχει ἤδη περιληφθεῖ ἀγγλικά στίς σ. 64-72 τῆς ἐπίσημης ἐκθέσεως τοῦ Γραφείου, Γενεύη 1981.

1 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1.1. Χαρακτηριστικὲς μεταβολὲς στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ κοινωνία

Ἡ Ἑλλάδα εὐρίσκειται μεταξὺ ἐκείνων τῶν χωρῶν πού κατὰ τὰ τελευταῖα ἐξήντα χρόνια καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὸν Β' παγκόσμιο πόλεμο εἶναι τὸ πεδίο εὐρυστάτων κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν ἀλλαγῶν καὶ μεταβολῶν. Ἡ δομὴ τῆς χώρας ἀλλάζει ἀπὸ πολλὲς ἐπόψεις καὶ οἱ μεταβολὲς αὐτὲς ἐπηρεάζουν καὶ ἐπιδρῶν στὸ σύνολο τῶν θεσμῶν ἀλλὰ καὶ στὰ μεμονωμένα ἄτομα. Κυρίως, γιὰ τὸν ὅτι οἱ μεταβολὲς αὐτὲς ἐπέρχονται ραγδαῖα, ἀπότομα χωρὶς ἀναγκαῖα χρονικὰ περιθώρια γιὰ τὴν ἀπαραίτητες προσαρμογές, δημιουργώντας σὲ πρώτη φάση σχετικὴ ἀνισορροπία καὶ ἄγχος.

τοῦ ἱερέως. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τοῦ πληθυσμοῦ κινδυνεύει καὶ ἡ τάσις τῆς ἐκκοσμικεύσεως τῆς ἰδίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινοτικῆς ζωῆς κερδίζει ἕδαφος.

3) Οἱ μεταστραφέντες εἰς τὰς διαφόρους προτεσταντικὰς αἱρέσεις καὶ πρὸ παντός εἰς τοὺς Ἀντβεντιστάς καὶ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβά ἐπιστρέφουν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀσκήσουν ἱεραποστολὴν μεταξὺ τῶν «εἰδωλολατρῶν συμπατριωτῶν» των. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς προσπάθειάς εἶναι νὰ διασπᾶται εἰς ομάδας ὁ μέχρι τοῦδε ἐνιαῖος

Βασικὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι ὁ ἐξαστισμός τῆς χώρας. Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς μειώνεται σημαντικὰ καὶ ἀνάμεσά του εἶναι καὶ ἄτομα πού δὲν κάνουν ἀγροτικὰς ἀσχολίας. Ἀκόμα καὶ σ' αὐτὸν τὸν πληθυσμὸ ὑπάρχει ἀποδοχὴ τῶν τρόπων ζωῆς τῶν ἀστικῶν κέντρων. Ἡ διεύρυνση τοῦ ὀδικοῦ δικτύου, ἡ ἐξάπλωση τοῦ αὐτοκινήτου ὠδήγησαν σὲ μιὰ μεγαλύτερη κινητικὴ ὀχλήσασιν τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ συνεχεῖς μετακινήσεις εἴτε λόγῳ ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς μεταναστεύσεως, εἴτε λόγῳ τουρισμοῦ, ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ σύμφωνα μὲ τὸ σλόγκαν «ὅλος ὁ κόσμος ὅλη ἡ χώρα εἶναι δική μας». Αὐτὴ ἡ κινήσασιν συνδέεται μὲ αὐξήσασιν τῆς ἐργασίας καὶ μὲ σημαντικὰς εἰσοδηματικὰς μεταβολὰς. Ἡ ἐμπλοκὴ τῆς γυναίκας στὸν ἐργασιακὸ χῶρο αὐξάνει τὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ καὶ τὰ εἰσοδήματα καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ χώρα μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἐκβιομηχανισμοῦ εἰσέρχεται στὴν διαδικασίαν παραγωγῆς ἀφθόνων ἀγαθῶν καὶ στὴν κατανάλωσίν τους. Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία γίνεται καὶ αὐτὴ στὰ πρότυπα τῶν δυτικῶν, κοινωνία τῆς ἀφθονίας καὶ τοῦ καταναλωτισμοῦ. Αὐτὸ φαίνεται καὶ μὲ μιὰ πρόχειρη ματιὰ στὴν ἑλληνικὴ τηλεόραση, πού καλύπτει ὑπέρμετρα τὰ προγράμματα τῆς μὲ σωρεία καὶ πληθώρα διαφημίσεων. Φθάνουμε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ σὲ μιὰ ἄλλη σημαντικὴ μεταβολὴ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας: τὴν σ' ὀλόκληρη τὴν ἐπικράτεια ἐπικράτησιν τῶν μαζικῶν μέσων ἐπικοινωνίας. Δίπλα στὴν ἀγαθὴ ἐπίδραση πού μπορεῖ νὰ ἔχει γιὰ παράδειγμα ἡ Τηλεόραση στὸν λαό, ὀδηγοῦμεθα στὴν μετάδοσιν καὶ

(πολιτιστικῶς καὶ θρησκευτικῶς) πληθυσμὸς τῆς ὑπαίθρου. Αἱ ἀποφάσεις διὰ τὴν καθημερινὴν των ζωῶν δὲν λαμβάνονται πλέον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καὶ ἐντὸς τῆς χώρας, ἀλλὰ εἰς τὸ Μπρούκλιν ἢ εἰς τὴν ἕδρα τῆς ἐκάστοτε ἡγεσίας τῆς αἱρέσεως.

(Συνεχίζεται)

π. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ Δρ. Θεολ.,
Δρ. Φιλοσ., Διευθυντὴς ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ
τῆς Σ. Ε. Ὑποθέσεων Ἐξωτερικοῦ

έμφανη πλέον δημόσια προβολή του άξιολογικού πλουραλισμού που υπάρχει στην χώρα. "Όχι ότι παλαιότερα υπήρχε μία απόλυτη και άμιγής ομοιογένεια πολιτιστικών στοιχείων και απουσίαζε κάθε είδος πλουραλισμού. Ήταν όμως λανθάνων. Σήμερα, και διά της τηλεόρασης προβάλλεται έντονα και διοχετεύονται διεθνώς πρότυπα και τρόποι ζωής. Με την ξενολατρεία μάλιστα που διακρίνει, δυστυχώς, τον νεοέλληνα και τον μιμητισμό του κινδυνεύουμε να υιοθετήσουμε αυτούς τους ξένους τρόπους και σίγουρα όχι τους καλύτερους, άπεμπολώντας παραδοσιακά πρότυπα αιώνων. Δεν είμαστε ίσως λίγοι αυτοί που με τη δικαιολογία της εντάξεώς μας στην κοινή αγορά τείνουμε να 'μεταμορφωθούμε', να χάσουμε δηλαδή το πρόσωπό μας γίνοντας «ΕΟΚικώτεροι» της Ε.Ο.Κ. "Ένας ξένος φίλος της Ελλάδος, ο Jacques Lagartiere έλεγε σε συνέντευξή του (Τό Βήμα 3.8.1980): «...ή Ελλάδα υπέστη την επίδραση της Δύσης πολύ περισσότερο στα έλαττώματα παρά στις άρετές. Έπωμίστηκε περισσότερο τα προβλήματα της Δύσης παρά την ποιότητά της». Δεν έπαιξε, βέβαια, μικρό ρόλο και ο τουριστικός προσανατολισμός της χώρας. "Ο ίδιος Λακαριέρ έπεσήμανε και αυτό το σημείο: «Αυτό που πράγματι με έντυπωσίασε είναι η υπερβολική σημασία που έχει άποκτήσει ο τουρισμός στην έθνική ζωή, τείνοντας να διαμορφώσει τελείως τη ζωή των μικρών κοινοτήτων. Τό πρόβλημα του τουρισμού, σε μία μικρή χώρα όπως η Ελλάδα, είναι να μπορέσει να πουλήσει τόν ήλιο της χωρίς να πουλήσει την ψυχή της» (βλ. πιο πάνω).

"Αν έπρεπε να σημειώσω δυο-τρία ακόμα σημεία, για τό προς τό που τείνουν οι μεταβολές στην έλληνική κοινωνία θά πρόσθετα τη γενική εύαισθησία του νεοέλληνα στην αντίληψη που έχει για τό δικαιώματά του και τη διεκδίκησή τους. Παράλληλο φαινόμενο, θά έλεγα, είναι η εκ μέρους της κρατικής μηχανής, και κατόπιν πίεσεων συγκεκριμένων ομάδων, άναθεώρηση πολλών πτυχών του ύφισταμένου δικαίου, με πρόθεση να γίνει τό κράτος ένα Κράτος δικαίου. "Ός τελευταίο σημείο θά έσήμαινα την εκ μέρους του έπισήμου κράτους άνάληψη του παιδαγωγικού του ρόλου στην διαφώτιση εύρυτάτων στρωμάτων του έλληνικού πληθυσμού σε συνάρτηση με τελευταία νομοθετήματα (σε θέματα υγείας παραδείγματος χάριν).

1.2 Γνωρίσματα της νεοελληνικής οικογένειας.

"Όπωςδήποτε, όλες αυτές οι άναφερθείσες μεταβολές και τό νέα δεδομένα της έλληνικής κοινωνίας δεν άφησαν άνεπηρέαστο τόν θεσμό του γάμου και της οικογένειας. Δυστυχώς δεν έχει έρευνηθεί και μελετηθεί έπαρκώς τό φαινόμενο «νεοελληνική οικογένεια» για να μπορούμε να κάνουμε με άκρίβεια τις άναγκαίες συσχετίσεις, για τό πως δηλαδή έπηρέασαν και έπηρεάζουν αυτές οι κοινωνικές μεταβολές

την οικογενειακή ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις, και οι παράγοντες ώδήγησαν στόν ή στους νέους τύπους οικογένειας. Μπορούμε όμως να δούμε έν συντομία τό χαρακτηριστικά αυτής της νέας οικογένειας.

"Η έλληνική οικογένεια έχει άλλάξει στο μέγεθος της· είναι μικρότερη και επικρατεί ο τύπος της «συζυγικής οικογένειας» που άποτελείται από δύο γενεές (γονείς και παιδιά). "Η εκτεταμένη οικογένεια έμφανίζεται σε μικρότερη συχνότητα. Έχει περιορίσει την γεννητικότητα της, έτσι που η Ελλάδα να αντιμετώπιζει κι αυτή μαζί με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες ένα μικρό δημογραφικό πρόβλημα λόγω μείωσης του πληθυσμού της. "Η μείωση του πληθυσμού είναι συνειδητή, τό ζευγάρι έλέγχουν την γονιμότητά τους έτσι και με την μέθοδο των έκτρώσεων. Παράλληλα, έχουμε μείωση της θνησιμότητας, των άκαιρων θανάτων δηλαδή. Αυτό έχει σαν άποτέλεσμα την αύξηση ζωής της οικογένειας σχεδόν στο διπλάσιο, από είκοσι σε σαράντα χρόνια, αν λάβουμε υπόψη και τη σύναψη γάμων σε μικρότερη ήλικία. Παρατηρείται επίσης μία αύξηση της γαμηλιότητας — του αριθμού δηλαδή των τελευτώντων γάμων επί 1000 κατοίκων ήλικίας γάμου — έν σχέσει με τό προπολεμικά δεδομένα. Κάτι άλλο είναι η αύξηση της συχνότητας του γάμου. Ένώ έχουμε αύξηση των διαζυγίων έχουμε επίσης πολλούς (δεύτερους) γάμους διαζυγμένων, σε ποσοστό 2,5% των συναπτομένων γάμων.

Κάτι ακόμα που κάνει έντύπωση είναι η μετατόπιση των ρόλων μέσα στην οικογένεια. "Ο γονικός ρόλος περιορίζεται πολύ σε σχέση με παλιότερες εποχές, αντίθετα έπεκτείνεται ο συζυγικός ρόλος, τόν όποιο θά άσκήσουν για κάπου πενήντα χρόνια σύζυγοι που παντρεύονται στα είκοσι πέντε τους. Ποιός όμως έχει προετοιμάσει αυτούς τους ανθρώπους για μία τέτοια κοινή μακροβιότητα; Συρρίκνωση έχουν ύποσσει και οι λειτουργίες της οικογένειας, που πολλές έχουν μεταβιβαστεί στο κράτος ή σε άλλους φορείς. Τό κύριο βάρος τίθεται στόν συναισθηματικό δεσμό των μελών της.

"Ένα νέο δεδομένο είναι οι οικογένειες που άποτελούνται από τό ένά γονέα, πατέρα ή μητέρα συνηθέστερα, που ζει μόνη με τό ή τό παιδιά της. Πρόκειται για διαζευγμένες ή άγαμες μητέρες. Νεώτερο φαινόμενο είναι οι οικογένειες που άποτελούνται από παππούδες και γιαγιάδες και τό άνήλικα τέκνα ζευγαριών που έχουν μεταναστεύσει σε χώρες της Δ. Γερμανία. Αύξάνονται τελευταία και οι περιπτώσεις έλευθέρων συμβιώσεων άτόμων που ζούν εκτός γάμου, λόγω καλύματος του ενός ή του άλλου ή και των δύο να λάβουν διαζευκτήριο και να τελέσουν νέο γάμο. Σε πολλές περιπτώσεις τό «απαράνομα» αυτά ζεύγη τεκνοποιούν και δημιουργούν μία

νέα οικογένεια. Πολλές απ' αυτές υπάρχουν στην κατηγορία των επί μακρό χρονικό διάστημα ατόμων που εγκατέλειψαν την συζυγική τους στέγη και περιμένουν κατά κάποιο τρόπο την «αυτόματη» λύση του γάμου τους μετά από παρέλευση ορισμένης προθεσμίας. Στις ελεύθερες συμβιώσεις είναι δυνατόν να συγκαταλεχθούν πολλές ενώσεις φοιτητών που συζούν· αξιάνεται όμως κάθε χρόνο το ποσοστό γάμων που οι σύζυγοι είναι και οι δύο φοιτητές. Η επιμήκυνση του χρόνου σπουδών καθιστά την επίσημοποίηση του δεσμού αναγκαία.

2 ΕΝΤΑΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Στη συνέχεια της εισηγήσεως θα ήταν χρήσιμο να εντοπίσαμε το νόημα και τη σημασία που προσδίδουν οι νέοι στις παραδοσιακές μορφές οικογενειακής ζωής και πιδ ιδιαίτερα στις μορφές που επικρατούν στον χώρο της 'Εκκλησίας. Πώς αντιμετωπίζουν αυτές τις μορφές και ποια είναι η κριτική των νέων απέναντι στις μορφές αυτές; «Υπάρχουν άραγε θεολογικές, ποιμαντικές και παιδαγωγικές γραμμές που θα μπορούσαμε να προτείνουμε και που θα βοηθούσαν ένδεχόμενα τις 'Εκκλησίες μας στην ποιμαντική τους δράση με και για τις οικογένειες;» Θα επιχειρήσω, στην πιδ πάνω προβληματική να χαράξω ορισμένες προοπτικές λύσεων.

2.1 'Αμφισβήτηση των παραδοσιακών μορφών οικογενειακής ζωής από τους νέους.

Τόν τελευταίο καιρό όλο και πληθαίνουν οι φωνές που αμφισβητούν αν και κατά πόσον τὰ πρότυπα που προσφέρει η 'Εκκλησία για τόν γάμο και τήν οικογένεια είναι δυνατό να γίνουν αποδεκτά από τόν σύγχρονο άνθρωπο. Προβάλλεται μάλιστα επιτακτικά τὸ αίτημα για έναν ἐκσυγχρονισμό του παραδοσιακού ἐκκλησιαστικού μοντέλου για τούς τομείς ζωής που εξετάζουμε.

Ορισμένοι νέοι μας θα ήταν δυνατό να υποστηρίξουν, ὅτι με τὸ κείμενο που κατεξοχή προβάλλει τήν σχετική ἐκκλησιαστική διδασκαλία, τὸ κείμενο δηλαδή τῆς ἀκολουθίας του γάμου, δὲν αἰσθάνονται σχεδὸν καμία πνευματική συγγένεια. Η 'Εκκλησία μέσα ἀπ' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ τοὺς μεταβιβάσει μιὰ παρωχημένη εἰκόνα δομῆς τῆς οἰκογένειας (ἀγροτικά πατριαρχικό μοντέλο). Αὐτὴ ἡ δομὴ τῆς οἰκογένειας ἐξάλλου συνδέεται με παρωχημένες μορφές κοινωνικῆς ὀργανώσεως που καθορίζονταν ἢ καθορίζονται ἀκόμα ἀπὸ συγκεκριμένο κοινωνικο-οικονομικὸ σύστημα (π.χ. φεουδαρχία, καπιταλισμὸς).

Τὰ παρωχημένα αὐτὰ οικογενειακὰ πρότυπα δὲν περιέχονται ὅμως μόνο στην ἀκολουθία του γάμου που ἀποδίδει συνοπτικά τήν περί γάμου και οἰκογενείας διδασκαλία τῆς 'Εκκλησίας. Εἶναι διάσπαρτα

σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς στιγμὲς τῆς ζωῆς τῆς 'Εκκλησίας και στὰ κείμενα, σύμβολα, εἰκόνες που τὶς συνοδεύουν (ὕμνολογία, βίους ἁγίων, εἰκονογραφία, ἱερὸς κανόνες κ.λπ.).

Παρατηροῦν ἀκόμα, ὅτι και σὲ νεώτερα κείμενα που ἀπευθύνει ἡ ἐπίσημη 'Εκκλησία εὐκαιρῶς-ἀκαιρῶς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸ πλήρωμα (π.χ. ἐγκυκλίους, ἐβρίτια γράμματα, ἀποκρίσεις κ.λπ.) ἐπαναλαμβάνονται οἱ ἴδιες ἔννοιες και τὰ ἴδια πρότυπα. Μ' αὐτὸν ὅμως τὸν «στερεοτυπικὸ» τρόπο μεταβιβάσεως παρωχημένων μοντέλων, χωρὶς δηλαδή κριτικὴ ἀναπροσαρμογή, ὅπως λέγουν, χάνεται τελικὰ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀγγίξει ἡ 'Εκκλησία τοὺς νέους ἢ και τοὺς μεγαλύτερους για ζήτηματα, στὰ ὁποῖα εἶναι εὐαισθητοποιημένοι με τρόπο οὐσιαστικὸ, ὅπως ὁ ἔρωτας, ἡ ἀγάπη, οἱ σχέσεις τῶν φύλων, ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια.

Σ' αὐτὸ τὸ σημείο δὲν θὰ ἦταν ἀκαιρὴ ἴσως μιὰ πρώτη παρατήρηση, κατὰ πόσον δηλαδή, οἱ πιδ πάνω ἀμφισβητήσεις δὲν εἶναι καρπὸς μιᾶς «στερεοτυπιχῆς» (ἄκριτα ἐπαναλαμβανόμενης) ἀντίληψης για τήν ἀποτυπωμένη στὰ κείμενα που ἀναφέραμε διδασκαλία τῆς 'Εκκλησίας σχετικὴ με τόν γάμο και τήν οἰκογένεια και τὰ προβαλλόμενα ἐκεῖ παραδοσιακὰ πρότυπα. Η παρατήρησή μας αὐτὴ δὲν ἐνέχει ἀσφαλῶς ἀπολογητικὸ χαρακτήρα νὰ ὑποστηρίξουμε ἕνα παραδοσιακὸ δῆθεν πρότυπο ἐναντι ἐνὸς σύγχρονου ἢ ἐκσυγχρονισμένου. Ξεκινᾷ περισσότερο ἀπὸ μιὰ διάθεση αὐτογνωσίας και ἀναζητήσεως τῆς ταυτότητος τῆς περι γάμου και οἰκογενείας ὀρθόδοξου ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας.

2.2 'Αποφυγὴ ἐπικινδύνων ταυτίσεων.

Κατὰ ταῦτα, θὰ ἦταν ἀστοχὸ νὰ ταυτίσουμε τήν παραδοσιακὴ, τήν ἐκ παραδόσεως δηλαδή προερχομένη ἑλληνικὴ οἰκογένεια, με τήν ὀρθόδοξη οἰκογένεια στην ὁποῖα θὰ ἀπετυποῦτο και θὰ ἐβιοῦτο ἡ περί γάμου και οἰκογενείας ἀντίληψη τῆς ὀρθόδοξου 'Εκκλησίας. Εἶναι ὅμως σχεδὸν βέβαιο, ὅτι στην παραδοσιακὴ ἑλληνικὴ οἰκογένεια δόθηκε ἡ εὐκαιρία, με τήν σύμπραξη τῆς 'Εκκλησίας, νὰ διαποτιστεῖ ἀπὸ τὶς ὀρθόδοξες ἀλήθειες και νὰ τὶς φανερώσει στὸ συγκεκριμένο χωροχρονικὸ ἐκεῖ και τότε, ἐδῶ και τώρα.

Τὸ ἴδιο ἀστοχὸ θὰ ἦταν, ἀν ταυτίζαμε τήν σύγχρονη-μοντέρνα με τήν ὀρθόδοξη οἰκογένεια. Μπορεῖ ἡ σύγχρονη οἰκογένεια, στην μεταβατικὴ φάση που διέρχεται μέσα σὲ μιὰ διαρκῶς μεταβαλλόμενη κοινωνία, νὰ προβάλλει αἰτήματα και ἐπιτεύγματα που θὰ εὑρισκαν μιὰν ἐσχατὴ θεμελίωση και δικαίωση στὸ πνεῦμα του Εὐαγγελίου και τῆς χριστιανικῆς Παραδόσεως. Τέτοια αἰτήματα θὰ ἦταν ἡ ἰσότητα ἀνδρὸς και γυναικὸς μέσα στὸ γάμο, ἡ ἐν ἐλευθερίᾳ κοινωνία ἀγάπης μεταξύ τῶν

συζύγων και τών υπολοίπων μελών τῆς οἰκογένειας, ἢ μέριμνα τών γονιῶν γιά τά παιδιά, ἢ δίκαιη κατανομή ὑποχρεώσεων και δικαιωμάτων και ἡ δίκαιη διαμόρφωση τών ρόλων ἀνδρῶν και γυναικῶν. Αὐτές οἱ 'νέες' ἀντιλήψεις γιά τίς σχέσεις τών φύλων μπορεῖ νά μὴν ὀφείλονται στοὺς καιροὺς μας σέ χριστιανική ἐμπνευση και τὰ αἷτια ποὺ τίς διαμόρφωσαν στή θετική τους μορφή νά μὴν εἶναι ἐνσυνείδητα χριστιανικά. Δὲν μπορῶ ὅμως νά μὴν ἐπισημάνω ὡς κάτι θετικό αὐτὴν τὴν ἐξέλιξη. Ἡ πραγματοποίηση, βέβαια, αὐτῶν τῶν αἰτημάτων μέσα στήν σύγχρονη οἰκογένεια δὲν τὴν καθιστᾶ και αὐτόματα χριστιανική ἢ ὀρθόδοξη.

Θά μπορούσε ἐν τούτοις κανεὶς νά ἀδιαφορήσει κατ' ἀρχὴν γιά τὴν ποιοτική φόρτιση τῶν δύο αὐτῶν ἐννοιῶν: τῆς παραδοσιακῆς και τῆς σύγχρονης οἰκογένειας· καθ' ἑαυτὴς δὲν εἶναι οὔτε θετικά οὔτε ἀνηθικά μεγέθη.

'Εδῶ θά εἶχε ἀσφαλῶς τὴ θέση της μιὰ πληρέστερη ἀπ' αὐτὴ ποὺ δώσαμε πρὶ πάνω περιγραφή τῶν χαρακτηριστικῶν, δομικῶν, λειτουργικῶν κ.ἄ., τοῦ ἐνός και τοῦ ἄλλου τύπου οἰκογένειας. Θά διαπιστώναμε ὁπωσδήποτε μιὰ κάποια ἐνταση μεταξύ παραδοσιακῆς και σύγχρονης οἰκογένειας, στήν ὁποία ἐνταση μεταφέρεται και ἀποτυπώνεται ἢ ὑπάρχουσα ἐνταση μεταξύ παραδοσιακῆς και σύγχρονης κοινωνίας.

'Ἡ παραδοσιακὴ οἰκογένεια ἐμφανίζεται σὰν ἡ δοκιμασμένη στὸ χρόνο, ἀποκρυσταλλωμένη στίς δομές της και ἱκανὴ νά λειτουργήσει στὰ πλαίσια μιᾶς παραδοσιακῆς κοινωνίας. Ἡ σύγχρονη βρίσκεται σὲ φάση περάσματος στὰ πλαίσια μιᾶς ραγδαίας μεταβλημένης κοινωνίας. Οἱ ρόλοι τῶν διαφόρων μελῶν και οἱ λειτουργίες τῆς πρώτης δέχονται συνεχῆ πλήγματα και μεταβιβάζονται σὲ ἄλλους θεσμοὺς και ὀργανισμοὺς. Οἱ ρόλοι και οἱ λειτουργίες στή δευτέρη ἀναζητοῦν περιεχόμενο και μορφή και χαρακτηρίζονται ἀπὸ σχετικὴ πλαστικότητα και εὐελιξία, συνάμα, ὅμως και ἀβεβαιότητα. Θά πρέπει νά προφυλαχθοῦμε ὅμως ἀπὸ τὸ νά διαχωρίσουμε μὲ ἀπόλυτο τρόπο παραδοσιακὴ και σύγχρονη οἰκογένεια. Πολλές λειτουργίες τῆς οἰκογένειας ποὺ φαίνονται μοντέρνες χαρακτηρίζαν και τὴν παραδοσιακὴ οἰκογένεια (πρβλ. τὸν συμβουλευτικὸ ρόλο τῆς γυναίκας κοντὰ στὸν ἀνδρα της). "Ἄλλα πάλι φαινόμενα ποὺ θά ἐλπίζαμε νά εἶχαν ἐκλείψει καταλαμβάνουν ἀπρόβλεπτα μεγαλύτερη θέση στή σύγχρονη οἰκογένεια (π.χ. κακοποιημένες γυναῖκες και παιδιά).

'Εκεῖνο ὅμως ποὺ κατὰ τὴν γνώμη μας ἐπείγει, ἀναφορικά μὲ τὸν προβληματισμὸ τῶν νέων ποὺ παραθέσαμε στήν ἀρχή, και ἀναμένεται, γιά νά δοῦμε ἀν δίκαια ἢ ἄδικα ἀμφισβητοῦν τὰ οἰκογενειακά πρότυπα ποὺ προσφέρονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, εἶναι νά γίνει μιὰ κάθαρση στήν ἀντίληψη ποὺ ἔχουν πολλοὶ γιά τὴν παραδοσιακὴ ἑλληνικὴ οἰκογένεια ὅταν τὴν ταυτίζουν μὲ τὴ χριστιανικὴ ὀρθόδοξη

ἀποψη. Αὐτὸ θά βοηθήσει ὥστε νά ἀποσαφηνιστεῖ τὸ τί εἶναι ἴδιον τῆς χριστιανικῆς ὀρθόδοξου Παραδόσεως πάνω στὸ θέμα αὐτὸ (και ἄρα μεταβιβασμοὺς μέσω τῶν διαδικασιῶν ἀγωγῆς) και τί πολιτισμικό, ἐποχιακὸ (και ἄρα μὴ δυνατόν ἢ πρέπον νά μεταβιβαστεῖ, τουλάχιστον ὡς ὀρθόδοξον).

Εἶναι ἀδιανόητο, ἐπὶ παραδείγματι, νά προβάλλεται ἢ νά μεταβιβάζεται ὡς χριστιανικὴ ὀρθόδοξη ἐννοια ἢ μορφή τοῦ πατέρα στή φόρτισή της τοῦ Paterfamilias ἢ τοῦ πατέρα-ἀφέντη, ὅταν γνήσιο πατρικὸ μοντέλο παραμένει ἢ πολυδιάστατη μορφή τοῦ Θεοῦ-Πατέρα «ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ και ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται» ('Εφεσ. γ' 15). Τὰ παραδείγματα αὐτὰ εἶναι δυνατόν νά πολλαπλασιασθοῦν. Δίδουμε ἕνα- δύο τονίζοντας ὅτι, δὲν εἶναι δυνατό νά ἀποτελεῖ παράδειγμα ἢ ὑπόδειγμα πρὸς μίμηση ἢ ὄχι μὲ εὐαγγελικά κριτήρια φόρτιση τοῦ ἀνδρα ὡς κεφαλῆς τῆς οἰκογένειας, χωρὶς δηλαδή ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικά ποὺ τὸν προσεγγίζουν, μὲ μιὰ σειρά ἐνεργειῶν, πρὸς τὴν κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστὸ (βλ. 'Εφεσ. ε' 21-33). "Ἡ ἀκόμα θά ἦταν ἄστοχη μιὰ ταύτιση τῆς αὐταρχικῆς ἀγωγῆς και τῆς δουλικῆς ὑπακοῆς και ὑποταγῆς τῶν τέκνων μὲ μιὰ χριστιανικὴ ἀντίληψη και τέτοιο ὑπόδειγμα σχέσεων δύο ἢ περισσοτέρων γενεῶν. Ἀντίθετα, ἡ χειραφέτηση τῶν παιδιῶν ἀπὸ μικρὴ ἡλικία ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας σὲ θέματα πίστεως και θρησκευτικῆς ζωῆς (ἱερὴ ἐξομολόγηση, συμμετοχὴ στήν λατρεία, λήψη ἀποφάσεως γιά τὴν μοναχικὴ ζωὴ) μᾶς ὑποχρεώνει νά ἀναθεωρήσουμε τὴν ἐπικρατοῦσα ἀποψη, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀγωγή ταυτίζεται μὲ μιὰ ἀλόγιστη πειθαρχία, ἀνελευθερία και πειθαναγκασμὸ δεσμευτικὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδιῶν. Ἡ ὑπευθυνότητα μάλιστα, μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζονται τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία στὰ πρὶ πάνω θέματα θά μπορούσε νά ὀδηγήσει σὲ χρήσιμες σκέψεις και ἀποφάσεις γιά μεταφορὰ αὐτῶν τῶν στάσεων και σὲ ἄλλους χώρους ἀγωγῆς και ἰδιαίτερα στήν οἰκογενειακὴ ἀγωγή ποὺ πάσχει ἀπὸ μιὰ ὑπερπροστατευτικότητα τῶν γονιῶν γιά τὰ παιδιά τους μὲ τίς γνωστὲς γι αὐτὰ συνέπειες.

2.3 Ἡ ὑπέρβαση τῆς ἐντάσεως

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο γίνεται φανερὴ μιὰ τρίτη ἐνταση στὸ κέντρο αὐτῆς τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς. Διότι τελικὰ ἡ ἐνταση και πόλωση μεταξύ παραδοσιακῆς και συγχρόνου κοινωνίας και οἰκογένειας ἐπικεντρώνεται στὸ χωρὸ τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς ποὺ σήμερα γίνεται τὸ πεδῖον πολλαπλῶν ἐντάσεων και συγκρούσεων. Τὰ ἐρωτήματα ποὺ τίθενται εἶναι ἀμείλικτα και ἀδυσώπητα.

— Γιά ποιά οἰκογένεια θά πρέπει νά ἐτοιμαστοῦν τὰ παιδιά, οἱ ἔφηβοι και οἱ νέοι μας;

— Ποιά θά εἶναι ἡ δομὴ και ποιές οἱ λειτουργίες της;

— Ποιούς ρόλους θα αναλάβουν τὰ μέλη της;

— Ποιοί στόχοι θα προβάλλονται πρὸς ἐπίτευξη;

— Ποιὸ θὰ εἶναι τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενον, οἱ μέθοδοι καὶ οἱ φορεῖς τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς;

— Ἡ Ἐκκλησία καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἡ οἰκογένεια γίνονται ἀποδεκτὲς σὰν φορεῖς ἐκ μέρους τῆς εὐρύτερης κοινωνίας ἢ θὰ αναλάβουν ἄλλοι (ὅπως οἱ ἰδεολογίες, τὰ κόμματα, τὸ σχολεῖο) αὐτὴ τὴν ἀγωγή, μὲ τὴν προϋπόθεση βέβαια ὅτι δὲν θὰ παραστοῦμε στὸν ἐνταφιασμὸ τῆς οἰκογένειας σύμφωνα μὲ τὸ ἀγγελτήριο τοῦ θανάτου της πού μερικοὶ σπεύδουν νὰ τοιχοκλήσουν;

Οἱ ἀπαντήσεις στὰ πῦρ πάνω ἐρωτήματα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ συνεξήγηση πού ἔχει γίνει στὸ προηγούμενο στάδιο τῆς συζητήσεως γιὰ τὴν παραδοσιακὴ καὶ τὴ μοντέρνα οἰκογένεια καὶ ἀπὸ τὴν τομὴ πού τις διαχωρίζει σὲ σχέση μὲ τὴν ὀρθόδοξη ἀντίληψη γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια.

Στὴν τομὴ αὐτὴ ἀναμένεται καὶ ἡ ὑπέρβαση τῆς ἐντάσεως καὶ πολώσεως μεταξὺ παραδοσιακῆς καὶ σύγχρονης οἰκογένειας μὲ τὴν ἀναζήτηση τοῦ τί εἶναι ἐπίκαιρο γι αὐτὴν — στὴν βιβλικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν χρόνον ὡς καιρὸν — ἐδῶ πού ζοῦμε αὐτὴν τὴν ὥρα. Ἡ τομὴ αὐτὴ εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθεῖ στὰ πλαίσια ἐνὸς δυναμικοῦ προτύπου γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια, τοῦ προτύπου δηλαδὴ τῆς μικρῆς ἐκκλησίας πού ἀνοίγεται καὶ οἰκοδομεῖται στὶς διαστάσεις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἡ οἰκογένεια, σὰν μικρὴ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σὲ μεταμορφωμένη οἰκογένεια, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σὲ μεταμορφωμένο κόσμον, καὶ ἀποτελεῖ, μικροβασίλεια αὐτῆ, σημάδι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ μοιάζει νὰ εἶναι ἕνας χώρος ὑποδοχῆς πού στολιζέται ἀπὸ παλιούς καὶ καινούργιους θησαυρούς πού παίρνουν σ' αὐτὸν τὸν χώρο τὴ θέση τους, καὶ πού ἐμεῖς σὰν καλοὶ οἰκοδοσοὶ τοὺς διευθετοῦμε καταλλήλως καὶ ἀναλόγως (πρβλ. Μτθ. ιγ' 52).

Ἡ ὑπαρξὴ ἐνὸς δυναμικοῦ μοντέλου, πού ἐκ τῶν προτέρων καὶ κατ' ἀρχὴν ἀποκλείει τὴν στατικότητα, θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ ἀποφύγουμε τὸν πειρασμὸ νὰ ὑποτάξουμε τὸν σημερινὸ γάμον καὶ τὴν οἰκογένεια καὶ νὰ περιχαρακώσουμε τὴν ἀγωγή σ' ἕνα «μοντέλο παραδοσιακῆς ὀρθοδόξου οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς». Τέτοιο μοντέλο προφανῶς δὲν ὑφίσταται καὶ θὰ ἦταν παρακινδυνευμένο νὰ τὸ ἀναζητήσουμε. Πράγματι, θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐπιβάλουμε στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ δικὰ μας προκατασκευασμένα καλούπια πού θὰ τῆς στεροῦσαν τὴν ποικιλία καὶ τὴν φρεσκάδα. Γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς δυναμικοῦ μοντέλου ὀρθόδοξης οἰκογένειας καὶ οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς πολὺ θὰ βοηθοῦσε τὸ νὰ προσεγγίσουμε ἐκφάνσεις παραδοσιακῆς ὀρθόδοξου οἰκογενειακῆς ζωῆς μὲ τὴν ποικιλία τῶν ἐκδηλώσεών της. Παράλληλα βοηθεῖ ἡ σκέψη, ὅτι καὶ στὸν ἄλλο τρόπο χριστιανικῆς ζωῆς πού εἶναι ἡ ζωὴ τῆς παρθενίας ἐπικρατεῖ καὶ ἐκεῖ ποικιλία μορφῶν καὶ ἀσκήσεως. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, στὸν γάμον προέχει ἡ ποικιλία στὴν ἐνεργοποίηση τῶν χαρισμάτων, καὶ ἡ ἀντίληψη αὐτοῦ τοῦ τοῦ γάμου ὡς χαρίσματος. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη μάλιστα κεντρίζει καὶ προωθεῖ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση τὴν ἐπίκαιρη δημιουργικὴ ἀνάπτυξη τῶν τάλαντων πού ἐλάβουμε καὶ κατέχομε.

3 «ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ» ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '80 ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Αὐτὴ λοιπόν ἡ ποικιλία στὴ μορφή τοῦ γάμου, αὐτὸς ὁ πλουραλισμὸς στὴ δομὴ καὶ στὶς λειτουργίες τῆς οἰκογένειας πού καλοῦνται νὰ πραγματώσουν δημιουργικὰ οἱ χριστιανοὶ σύζυγοι καὶ οἱ χριστιανικὲς Ἐκκλησίες στὴν δεκαετία πού ἀνέτειλε, θὰ ἀντιμετωπίσει τὸν ἰδεολογικὸ πλουραλισμὸ πού ἤδη μνημονεύσαμε σὰν χαρακτηριστικὸ καὶ τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας. Οἱ προσπάθειες πού θὰ λάβουν χώρα στὰ πλαίσια τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν θὰ ἔχουν ἢ ὀφείλουν νὰ ἔχουν σὰν προϋπόθεση «τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως» (πρβλ. Β' Κορ. δ' 13) πού θὰ συνιστᾷ καὶ τὴν εἰδοποιὸ διαφορὰ σὲ σχέση μὲ τις ποικιλίες «προκλήσεις» πού θὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν κοινωνία στὸν χώρο τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας.

Μία πρώτη πρόκληση θὰ εἶναι ἡ καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου. Αὐτὸ θὰ δημιουργήσει μιὰ ἀποστασιοποίηση ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ἀντίληψη περὶ γάμου καὶ οἰκογένειας. Ἐνδεχόμενα θὰ αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλεύθερων συμβιώσεων σὲ μιὰ σύμβαση ἀορίστου χρόνου ἢ ἐπὶ προθεσμίᾳ. Μπορεῖ νὰ μὴ φθάσουμε σὲ περιπτώσεις νομοθετικῆς καλύψεως, γιὰ παράδειγμα, πενταετῶν συμβολαίων γάμου. Σίγουρα ὅμως θὰ τίθενται προθεσμίες ἐνὸς de facto δοκιμαστικοῦ γάμου, γιὰ τὴν ὀριστικοποίηση τῆς συμβιώσεως ἢ τὴν ἐπισημοποίηση τοῦ δεσμοῦ. Ἡ διάσταση τοῦ χρόνου σὲ συνάρτηση μὲ τὸν χρόνο θὰ παίξει ἕνα οὐσιαστικὸ ρόλον στὴ ρύθμιση τῶν πραγμάτων τοῦ γάμου. Ἀναφέραμε ἤδη τὸν χρόνο ὡς διάστημα δοκιμῆς. Ἡ ἐγκατάλειψη — κακόβουλος μόνον; — τοῦ κοινοῦ χώρου διαβιώσεως γιὰ ὀρισμένο διάστημα θὰ ὀριστικοποιηθεῖ σὰν αἰτία αἰτήσεως διαζυγίου. Διαφαίνεται πρὸς τούτοις μιὰ περαιτέρω διευκόνιση τῶν διαδικασιῶν ἐκδόσεως διαζυγίου. Ἀσφαλῶς θὰ ἐπιδιωχθεῖ σύντομα στὸ «νομοσχέδιο γιὰ τὴν τροποποίηση διατάξεων τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου» νὰ θεσπισθεῖ διάταξη πού νὰ ἀφορᾷ τὸ διαζύγιο κοινῆ συναίνεσει. Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πού διερωτῶνται: γιατί ἀφοῦ ἡ κοινὴ συναίνεση ἀποτελεῖ λόγο συστάσεως νὰ μὴ συνιστᾷ καὶ λόγο διαλύσεως τοῦ γάμου;

Οἱ προκλήσεις δὲν θὰ ἀφοροῦν μόνον τις παραλλαγές στὴ συμβίωση μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν — ἀν πρὸς στιγμὴν ἀγνοήσουμε τις προσπάθειες γιὰ

αναγνώριση συμβιώσεων φιλομοφύλων — και τους τρόπους συστάσεως και διαλύσεως του γάμου, θά άφορούν και τή δομή έξουσίας, λειτουργιών και ρόλων μέσα στην οικογένεια. Ήδη στο νομοσχέδιο που αναφέραμε έπιχειρούνται τέτοιες αλλαγές και ήδη έχουν έκδηλωθει ύποστήριξη από τή μιά μεριά και αντίδράσεις από τήν άλλη.

Οί προκλήσεις δέν θά άφορούν μόνο τους συζύγους αλλά και τά άλλα μέλη τής οικογένειας και κυρίως τά παιδιά. Έστω κι αν αλλάζει ή όρολογία από πατρική έξουσία σε γονική μέριμνα, τó παιδί ποιá θέση θά έχει στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων που τó άφορούν; Κι αν οί γονεΐς μπορούν νά χωρίζουν ó ένας από τόν άλλο, μήπως θά μπορεί και τó παιδί νά παίρνει διαζύγιο από τους γονεΐς του; Ήδη κινείται στον έλλαδικό χώρο ή διαδικασία για τή δημιουργία μιάς νομικής προστατευτικής ύπηρεσίας για τήν κατοχύρωση των δικαιωμάτων του παιδιού, με πρωτοβουλία μελών τής Έκτελεστικής Έπιτροπής του Έτους του Παιδιού. Μιλάμε όμως με τήν προϋπόθεση ότι θά υπάρχουν παιδιά στην οικογένεια. Είναι λεπτομέρεια ασφαλώς τó πόσα παιδιά. Στόν δυτικό τουλάχιστο κόσμο ύπάρχει ή τάση για μείωση τής γεννητικότητας. Ένδεικτική είναι ή απόφαση του έλληνικού κράτους νά θεωρούνται ως πολύτεχνες οί οικογένειες με τουλάχιστον τέσσερα παιδιά. Πρέπει νά σημειωθεί ότι στόν όρίζοντα διαφαίνονται τάσεις για θεληματικά άτεκνους γάμους, γάμους χωρίς παιδιά, για συζύγους που διαγράφουν τήν αναπαραγωγική λειτουργία από τις προοπτικές τής συζυγίας τους. Κι όχι μόνο γιατί έχει διαπιστωθεί στόν ένα ή και στους δύο μία γενετική ή άλλη επίβαρυνση που καθιστά προβληματική τήν τεκνογονία. Έδώ μιλάμε κυρίως για τήν πρόκληση τής άρνήσεως τής θέσεως των παιδιών στόν γάμο, που κάνει μερικούς νά ισχυρίζονται ότι πορευόμαστε «Πρός μία κοινωνία χωρίς παιδιά».

Οί πρόοδοι τής γενετικής έπιστήμης θά λαμβάνονται όλο και περισσότερο ύπόψη από τους ύποψήφιους γονεΐς. Καθώς και οί πρόοδοι τής έπιστήμης γενικώς και ιδιαίτερα σε ό,τι άφορά τήν τεκνοποίηση για έναν όρθολογιστικό και ύπεύθυνο προγραμματισμό τής τεκνογονίας, που θεωρείται ως αναφαίρετο δικαίωμα του ανθρώπου σήμερα. Οί πρόοδοι τής έπιστήμης δέν χρησιμοποιούνται μόνο για τόν περιορισμό των γεννήσεων αλλά και για τή ρύθμιση τής γονιμότητας κατά τρόπο που και στείρα ή και γενετικά έπιβαρυμένα ζεύγη νά μπορούν νά τεκνοποιούν. Πρόκληση λοιπόν άποτελεί και ή τεχνητή γονιμοποίηση — έφαρμοζόμενη από χρόνια — και τó παράλληλο πρόσφατο φαινόμενο των «παιδιών του σωλήνα», και ή λεγόμενη «γενετική χειρουργική» για άπάλειψη γενετικών διαμαρτιών. Βρισκόμαστε λοιπόν μπροστά σε δύο στάσεις εκ διαμέτρου αντίθετες. Ή τής παντί τρόπω άρνήσεως του παιδιού ή τής πάση θυσία έπιδιώξέως του. Ανάμεσα στις δύο αυτές άκραίες στάσεις κυμαίνονται όλες οί άλλες που αναφέραμε.

Μιά άκραία πρόκληση συναφής με τήν προηγούμενη είναι και τά παιδιά χωρίς γάμο. Όχι παιδιά έλεύθερων συμβιώσεων, μη κατοχυρωμένων νομικώς ή παιδιά μητέρων που 'άτύχησαν', άγαμων μητέρων όπως συνήθως όνομάζονται. Όλο και πληθαίνουν οί περιπτώσεις ενός νέου φαινομένου, τής άγαμης έκούσιας μητρότητας, γυναικών που άρνοούνται τόν γάμο, άρνοούνται τόν σύντροφο και φθάνουν μέχρι και τήν τεχνητή γονιμοποίηση ακόμα.

Προβλέπεται ότι για όλα τά προκύπτοντα αυτά θέματα και προβλήματα θά ύπάρξουν άνάλογες νομικές, κοινωνικές, οικονομικές διευθετήσεις και διευκολύνσεις. Στα μέτρα αυτά θά άποτυπούται ή πολυμερής πλουραλιστική περιβάλλουσα νοστοπία και φιλοσοφία τής νεοελληνικής κοινωνίας και ζωής με όλες τις ένδεχόμενες έσωτερικές και έξωτερικές επιδράσεις.

Λόγω όμως τής πολυπλοκότητας των έγειρομένων ζητημάτων και των σχετικών διευθετήσεων, ó άνθρωπος τής δεκαετίας του '80, έχοντας άπωλέσει παραδοσιακούς τόπους παροχής συμβουλών — όπως ήταν και ή οίκεγένεια — θά τις άναζητήσει εκεί που θά μπορέσει νά τις βρει. Σημειώσαμε τόν καθημερινά αύξανόμενο παιδαγωγικό και συμβουλευτικό ρόλο του έπίσημου κράτους που σε περιορισμένη κλίμακα ιδρύει συμβουλευτικούς σταθμούς και για ζητήματα που άφορούν τόν γάμο και τήν οικογένεια και διαπαιδαγωγει τó στελέχη του για νά αναλάβουν ένα τέτοιο παιδαγωγικό ρόλο κοντά στο λαό. Δίπλα όμως στό κράτος αναλαμβάνουν άνάλογη συμβουλευτική και παιδαγωγική πρωτοβουλία ποικίλης κατευθύνσεως Σχολές Γονέων, Έταιρείες οικογενειακού προγραμματισμού, ή Έλληνική έταιρεία εύγονικής και γενετικής του ανθρώπου, Κινήσεις γυναικών, Δήμοι και Κοινότητες, Σύλλογοι πολιτικών και πολιτιστικών άποχρώσεων, Χριστιανικές κινήσεις.

Θά ήταν κρίμα κατά ταύτα ή Έκκλησία νά μη συνεχίσει τόν μακράίωνα παιδαγωγικό, ποιμαντικό και συμβουλευτικό της ρόλο, κοντά στο λαό σε θέματα γάμου και οικογένειας. Με τήν διακριτική και διακρίνουσα παρουσία της και τήν κατάλληλη προετοιμασία των στελεχών της θά βοηθήσει και ανθρώπους που στέκονται άρνητικά, έχθρικά ή και άδιάφορα άπέναντί της νά ξεκαθαρίσουν τις ποικίλες αντίληψεις και άπόψεις που κυκλοφορούν σχετικά με τήν οικογενειακή άγωγή και τήν άγωγή των φύλων, φωτίζοντάς τες από ένα άλλο σημείο που μπορεί νά άποβεί εύεργετικό και σωτήριο για τά μενωμένα άτομα, τόν γάμο, τήν οικογένεια, τήν κοινωνία, τó κράτος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Έντ. Έπιμελητής Ποιμαντικής Ψυχολογίας
του Παν/μιου Άθηνών

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΣΤΟ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΡΚΟΥ ΕΥΛΑ

(† 14 ΜΑΪΟΥ 1982)

Με συγκίνηση άκουσα τὸ μεσημέρι τῆς Παρασκευῆς, 14 Μαΐου, τὴν πικρὴ εἶδηση γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Μιχαὴλ Μάρκου Ευλά. Τὴν ἄλλη μέρα, Σάββατο ἀπόγευμα, στὴν κηδεῖα του, ποὺ ἔγινε στὸν Ἅγιο Διονύσιο τὸν Ἀρσολαίτη, καὶ ποὺ συγκέντρωσε σὲ μιὰ προσευχὴ τιμῆς καὶ εὐλόγειας τὴ Χιακὴ παροικία τῆς Ἀττικῆς, καθὼς καὶ κορυφαίους ἐκπροσώπους τοῦ ναυτικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, ἀποχαιρέτισα τὸν ἀγαπητὸ φίλο, ποὺ ἔφευγε γιὰ νὰ ξαναγυρίσει στὰ πολυαγαπημένα του Καρδάμυλα, ποὺ τὰ ἔχει στολίσει μὲ λαμπρὰ ἔργα κοινωνικῆς εὐποιίας καὶ πνευματικῆς προσφορᾶς.

Ὁ Μιχαλάκης Ευλάς, πρωταθλητὴς στὸ στίβο τῆς ζωῆς καὶ τῶν καλῶν ἔργων, ξαναγύριζε στὴ γενέθλια πατρίδα του. Χθές, Κυριακὴ, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ καρδαμυλίτικα τοπία δέχτηκαν τὸ Μιχαλάκη Ευλά καὶ τὸν σκέπασαν μὲ τὸ δάκρυ τῆς τιμῆς καὶ τῆς περηφάνειας ποὺ τοῦ ταίριαζαν. Καὶ κατέβηκαν οἱ πρωτοπόροι—πατέρες τῆς Καρδαμυλίτικης ναυτοσύνης γιὰ νὰ τὸν πάρουν συμπλωρίτη τους στὸ αἰώνιο ταξίδι τῆς δικαιοσύνης τῶν Οὐρανῶν.

Ὁ Μιχαὴλ Μάρκου Ευλάς ξαναγύρισε θριαμβευτῆς στὴ γῆ, ποὺ γεννήθηκε στὰ 1900. Ὁλοκλήρωσε τὴ ζωὴ του μὲ σκληρὴ ἔργασία, μὲ θαυμαστὲς κατακτήσεις καὶ μὲ πλούσιες προσφορές. Τίμησε τὰ Καρδάμυλα ποὺ τὸν γέννησαν καὶ τίμησε τὸ οἰκογενειακό του ὄνομα, μὲ τὴν πνευματικὴ, μὲ τὴν ναυτικὴ καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴ ἐπίδοσή του.

Πιστεύω ὅτι ἰσχύει γιὰ τὸν Καρδαμυλίτη, γιὰ τὸ Χιώτη, γιὰ τὸν Ἑλληνα Μιχαὴλ Ευλά ὁ εὐαγγελικὸς λόγος «Ἀπὸ τοὺς καρπούς αὐτοῦ ἐπιγνώσαθε αὐτόν». Ἡ πορεία καὶ ἡ καρποφορία τῆς ζωῆς του στεφανώνονται μὲ τὴ δίκαιη ἀναγνώριση.

Ἀποχαιρετώντας τὸν ἀλησμόνητο φίλο στὴν ὕστατη ἐπικοινωνία μας θυμῆθηκα μὲ συγκίνηση τὴν πρώτη συνάντησή μας στὸ Γυμνάσιο Χίου. Ὁ Καρδαμυλίτης Μιχαλάκης Ευλάς — ὁ μικρὸς μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου τῆς Χίου, ποὺ διακρινόταν γιὰ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴ φιλομάθειά του, εἶχε τίς ρίζες τῆς οἰκογενειακῆς καταγωγῆς του στοὺς πρωτοπόρους τῆς Καρδαμυλίτικης Ναυτοσύνης.

Στὸ προηγούμενο τεῦχος τῶν «ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ», 15 Μαΐου 1982, ποὺ κυκλοφόρησε τὴν

ἴδια μέρα ποὺ ἀποχαιρετοῦσα στὸν Ἅγιο Διονύσιο Ἀθηνῶν τὸ Μιχαὴλ Μ. Ευλά, ποὺ μᾶς ἔφευγε, μνημόνευα ἀνάμεσα στοὺς θεμελιωτὲς-ναυτίλους τῶν Καρδαμύλων ἕναν πρόγονό του, τὸ δάσκαλο Παναγιώτη Ευλά, ποὺ ἄφησε τὴ διδασκαλικὴ ἔδρα γιὰ νὰ ριχτεῖ στὸ θαλασσινὸ ἀγῶνα ἰδιοκτῆτης καὶ καπετάνιος νάβας.

Μετὰ τὰ γυμνασιακὰ χρόνια συναντηθήκαμε μὲ τὸ Μιχαὴλ Ευλά στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τὸν παρακολούθησα ὅταν ἄρχισε στὰ 1923 νὰ δικηγορεῖ στὸν Πειραιᾶ σὲ συνεργασία μὲ τὸν Αἰγνουσιώτη Δικηγόρο Γιώργη Λιγνὸ, ποὺ εἶχαν τὸ γραφεῖο τους μὲ πολλὲς ναυτιλιακὲς ὑποθέσεις στὴν ὁδὸ Νοταρᾶ.

Ἡ δικηγορικὴ σταδιοδρομία τοῦ Μιχαὴλ Μ. Ευλά ἦταν ἐπιτυχῆς καὶ πάντα ἐμπνευσμένη ἀπὸ τίς πρὸ ὑψηλὲς ἀρχὲς τῆς δικηγορικῆς δεοντολογίας. Μὲ τὴν ἔξοχη νομικὴ του συγκρότηση, μὲ τὴν ἀκαταπόνητη φιλοπονία του καὶ μὲ τὴν ἐντιμὴ διαχείριση τῶν ὑποθέσεων ποὺ ἀνελάμβανε εἶχε καταχτήσει ἐξέχουσα θέση στὶς γραμμὲς τοῦ νομικοῦ κόσμου.

Στὰ ΝΑΥΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ἀπὸ τὰ πρῶτα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ (1931) καὶ στὶς σελίδες «Νομικὰ Θέματα» καὶ στὴ Νομολογία μὲ ἀποφάσεις δικαστηρίων γιὰ ὑποθέσεις ναυτιλιακοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ συμβολὴ τοῦ Μιχαὴλ Μ. Ευλά ἦταν θετικὴ καὶ πολὺτιμη, καθὼς ἐπίσης στὸ «Ἀρχεῖο Ναυτικοῦ Δικαίου» καὶ σὲ ἄλλα ἔγκυρα νομικὰ περιοδικά.

Ἄλλὰ θέλω νὰ θυμηθῶ ἐπίσης τὴν ἐμπεριστατωμένη εἰσῆγγηση, ποὺ ἔκανε ὁ Μιχαὴλ Ευλάς στὸ «Α' Ναυτιλιακὸ Συνέδριο», ποὺ ὀργάνωσε τὸν Αὐγούστο 1964 ἡ «Ἐνωσὴ Ἑλλήνων Ἐφοπλιστῶν» στὶς αἴθουσες τοῦ «Χίλτον» Ἀθηνῶν. Καὶ θέλω νὰ γράψω ὅτι ἡ εἰσῆγγησή του μᾶς εἶχε ἐντυπωσιάσει ὅλους τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ ναυτιλιακοῦ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ποὺ παρακαλουθούσαμε τίς ἐργασίες τοῦ ἱστορικοῦ ἐκείνου Συνεδρίου.

Ὁ Μιχαὴλ Ευλάς, βαθὺς γνώστης τῆς ναυτικῆς νομοθεσίας ὄχι μόνον στὴ θεωρητικὴ διατύπωσή της, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀμεση ἐφαρμογὴ της καὶ στὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν ἀνακαινιστικὴ ἀνατοποθέτησή της, εἶχε χειριστεῖ τὸ θέμα του μὲ πληρότητα σφαιρικῆς σύλλη-

ψης και με διεισδυτικό πνεύμα πρακτικής και φιλοσοφημένης θεώρησης.

Άναπτύσσοντας την ανάγκη για την αναπροσαρμογή και τη βελτίωση της ναυτικής νομοθεσίας ο Μιχ. Ευλάς ετόνιζε: «δέν είναι μόνον ή έμφυτος τών νόμων, καθ' ό άνθρωπίνων δημιουργημάτων, ατέλεια, ήτις καθιστά αναγκαίαν την έν καιρῶ βελτίωσίν των. Εΐναι και ή μεταβολή τών καταστάσεων και συνθηκῶν, αίτινες έπεκράτουν, όταν οί νόμοι έθεσπίσθησαν». Πρότεινε μάλιστα τη γενική αναθεώρηση, χωρίς να εξαίρει και τόν Κώδικα Δημοσίου Ναυτικοῦ Δικαίου, πού εβρισκε να πάσχει από όρισμένες σημαντικές ατέλειες και μειονεκτήματα.

Στό βιβλίό μου «Τό Ναυτικόν τοῦ Γένους τών Έλλήνων (Τόμος Β' σελ. 376-387) έχω καταγράψει σε πιστή μεταφορά και με τιμητική αναφορά στό όνομά του πολλές από τις απόψεις πού διατύπωσε στην εισήγησή του ο Μιχαήλ Ευλάς.

Παρακολουθούσαν τό Συνέδριο οί δυό κορυφαίοι πολιτικοί ήγέτες εκείνης τής εποχής: 'Ο τότε Πρωθυπουργός άείμνηστος Γεώργιος Παπανδρέου, πού με τό κλασσικόν έπίγραμμα τοῦ άνεπανάληπτου λόγου είχε πει: «Σεΐς οί Έλληνες ναυτίλοι εΐσθε δλυμπιονίκαι εις τούς 'Ωκεανούς». Και ό άρχηγός τής τότε αξιωματικής αντιπολιτεύσεως Πρόεδρος Παναγιώτης Κανελλόπουλος, πού με τό στοχαστικό λόγο του ειπε: «...Τήν τιμήν διά τήν μόνιμον παγκόσμιον παρουσίαν τής Ελλάδος δικαιούνται να τήν διεκδικήσουν, σχεδόν αποκλειστικῶς οί Έλληνες ναυτικοί, πλοιοκτῆται, καπεταναίοι, ναυτεργάται, ναυτικοί εργαζόμενοι επί τών πλοίων, παλαιόντες με τά κύματα τών καιρῶν, είτε τών καιρῶν τής φύσεως είτε τών καιρῶν τής ιστορίας...»

'Ο Μιχαήλ Ευλάς τελειώνοντας την εισήγησή του αναφέρθηκε στον έπιγραμματικό χαρακτηρισμό τοῦ Γ. Παπανδρέου λέγοντας: «Δικαίως ό κ. Πρωθυπουργός ειπεν ότι ή ναυτιλία μας άποτελεΐ την σύγχρονον δόξαν τής Ελλάδος, άλλ' ή καλή και άρτία ναυτική νομοθεσία άποτελεΐ ένα τών κυριωτέρων παραγόντων τής καλής και έπιτυχοῦς ύποδομῆς διά τήν διατήρησιν τής ήδη μεγάλης έλληνικής έμπορικῆς ναυτιλίας και τήν περαιτέρω ανάπτυξίν της».

'Ο Μιχαήλ Ευλάς όμως δέν περιορίστηκε μόνο στη δικηγορία, πού τήν άσκησε με έντιμότητα και έπιτυχίες. Παράλληλα με τη διακονία του στη Θέμιδα άσχολήθηκε με τό θαλασσινό άγώνα ως μέτοχος στις ναυτιλιακές έπιχειρήσεις τοῦ συγγενοῦς του Παναγιώτη Πουτοῦ.

'Ηταν φυσιογνωμία πολυσύνθετη και πολυμερής. Και στον άγώνα τής ζωῆς ή φιλοπονία και ή εργατικότητα του δέν είχαν όρια κόπου ή εξάντλησης.

Στά δύσκολα χρόνια τής κατοχής αποκλεισμένος στην Ελλάδα και για να άντιμετωπίσει τις κακοπάθειες και τήν πείνα ό λεπτός και ευαίσθητος Καρδα-

μυλίτης έπιστήμονας έγινε γεωργός (ξυπνήσαν μέσα του οί Καρδαμυλίτες πρόγονοι, πού καλλιεργούσαν τά περιβάλλια και τούς έλαιῶνες τους), κι έτσι ό Μιχαλάκης Ευλάς έβίωσε τό σοφό λόγο τής Παλαιᾶς Διαθήκης: «Μή μισήσης έπίπονον έργασίαν και γεωργίαν υπό 'Υψίστου εκτισμένην» (Σοφία Σειράχ 7,15).

Μετά τήν άπελευθέρωση και τό τέλος τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ό Μιχαήλ Ευλάς όρησε άκάθεκτος στό ναυτιλιακό στίβο. Έγκαταστάθηκε στό Λονδίνο, ίδρυσε τό Ναυτιλιακό Γραφείο «ΦΑΡΟΣ» και με τήν άκαταπόνητη δραστηριότητά του δημιούργησε όλόκληρο στόλο από νεοαναπήγητα σκάφη, πού τόν επέβλεπαν στις πρώτες γραμμές τής έφοπλιστικῆς κίνησης στη βρεταννική πρωτεύουσα. Οί Έλληνες συνάδελφοί του στό Λονδίνο άναγνωρίζοντας τό κύρος του, τήν επαγγελματική του έπιβολή, τό ήθος του και τήν πλούσια σε προσφορές κοινωνική του δραστηριότητα τόν εκλέγουν στα 1961 άντιπρόεδρο στην Έλληνική Έπιτροπή Ναυτιλιακῆς Συνεργασίας. 'Η θητεία του ήταν ύποδειγματική και ή συμβολή του στις έργασίες τής Έπιτροπῆς ήταν πάντα θετική και γόνιμη.

'Η άνοδος του ήταν άλματώδης και θριαμβευτική. Τό έγραφα σ' ένα βιβλίό μου: «'Ο Μιχαήλ Μ. Ευλάς σημειώσας εξαίρετον δραστηριότητα απέβη περιζήτητος πελάτης τών άγγλικῶν και γερμανικῶν ναυπηγείων» («'Η Έμπορική Ναυτιλία τής Χίου» σελ. 234).

Αυτός ό Μιχαλάκης Μ. Ευλάς, πού άθλει στό παγκόσμιο ναυτιλιακό κέντρο τοῦ Λονδίνου με έπιτεύγματα βαρυσήμαντα δέ λησμόνησε ούτε στιγμή τά Καρδάμυλα και τή Χίο.

Μαζί με τήν άξια σύζυγο τής ζωῆς του Σταματία Πουτοῦ-Ευλά ίδρύουν τό Πνευματικό Κέντρο Καρδαμύλων, τσιμεντοστρώνουν τούς δρόμους τών Άνω Καρδαμύλων, καλύπτουν τις δαπάνες για να τροφοδοτηθεΐ τό 'Υδραγωγείο με τά νερά τής πηγῆς Ναγοῦ κι έπιχορηγοῦν με σημαντικά ποσά τήν εκτέλεση άλλων έργων τοῦ Δήμου.

Οί γνωστές και οί άγνωστες προσφορές τοῦ Μιχαήλ Ευλά στη γενέτειρά του είναι πολλές. Γι' αυτό τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Συνδέσμου τών άπανταχοῦ Καρδαμυλίων σε ειδική συνεδρίασή του (5 Μαΐου 1978) «άνεκήρυξε παμψηφεί τόν πρώην Πρόεδρον αὐτοῦ και Εϋεργέτην τών Καρδαμύλων και τής Χίου γενικώτερον κ. Μιχαήλ Μ. Ευλάν, 'Επίτιμον Πρόεδρον τοῦ Συνδέσμου διά τās προσφερθείσας υπ' αὐτοῦ εις τόν Σύνδεσμον πολυτίμους και πολλαπλās ύπηρεσίας».

Μετά τά Καρδάμυλα ή πνευματική πρωτοβουλία και ή οικονομική χορηγία τοῦ αλησμόνητου Μιχαήλ Ευλά και τής εκλεκτῆς συζύγου του κ. Σταματίας Ευλά στράφηκαν στην πόλη τής Χίου. Στην πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ μας και με στόχο τήν πολιτιστική τόνωση και τήν πνευματική ανάπτυξη τής Χίου ίδρυ-

σαν τὸ «'Ομηρείο Πνευματικὸ Κέντρο», ποὺ τὸ χρηματοδότησαν μὲ διακόσια ἑκατομμύρια (200.000.000) δραχμές.

Τὸ «'Ομηρείο Πνευματικὸ Κέντρο» Ἐυλᾶ στὴ Χίο εἶναι ἓνα ἴδρυμα ἐπιβλητικὸ, πρότυπο, ἄρτια ἐξοπλισμένον καὶ ἀρχιτεκτονικὸ κόσμημα γιὰ τὸ νησί. Περιλαμβάνει μεγάλη αἴθουσα Θεάτρου γιὰ κάθε εἶδος θεατρικῆς παραστάσεως καὶ κινηματογραφικῆς (πανοραμικῆς) προβολῆς, τρεῖς αἴθουσες ἐκθέσεων, αἴθουσα συνεδρίων, διαλέξεων καὶ σεμιναρίων μὲ σύστημα γιὰ τὴν αὐτόματη μετάφραση σὲ τρεῖς ξένες γλῶσσες, βιβλιοθήκη 20.000 τόμων μὲ αἴθουσα ἀναγνωστηρίου, πολιτιστικὴ αἴθουσα γιὰ νέους κ.λ.π.

Στις 8 'Ιουνίου 1980 ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ «'Ομηρείου Πνευματικοῦ Κέντρου». Χωρὶς ὑπερβολὴ ἦταν μιὰ μεγάλη μέρα γιὰ τὴν ἱστορία καὶ γιὰ τὴ ζωὴ — γιὰ τὸ παρὸν καὶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Χίου.

Μιὰ λαμπροφορεμένη Κυριακὴ — ὥρα ἐπίσημη καὶ χαρμόσυνη γιὰ ὁλοὺς μας, ἀλλὰ προπάντων γιὰ τὸν Μιχαὴλ καὶ τὴ Σταματία Ἐυλᾶ. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας καὶ χιλιάδες Χιώτες ποὺ χαιρέτιζαν μὲ τὸ ἀντίδωρο τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς μεγάλης προσφορᾶς τοῦ ζεύγους Ἐυλᾶ.

Ξαναφέρνω στὴν ἀνάμνησή μου ἐκεῖνες τὶς ἀλησμόνητες ὥρες τῶν ἐγκαινίων. Εἶναι σὰ νὰ ξαναβλέπω τὸν Μιχαλάκη Ἐυλᾶ νὰ ἀνεβαίνει συγκινημένος στὸ βῆμα — βέβαια μὲ κλονισμένη κάπως τὴν ὕψαι του, ἀλλὰ μὲ τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἰκανοποίηση νὰ λάμπουν στὸ σεμνὸ λόγῳ του, ποὺ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸν ξανακούω.

«Μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν ἢ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ παραδίδομεν σήμερον εἰς τὸν Χιακὸν λαὸν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν γενικώτερον, ἔτοιμον νὰ λειτουργήσῃ ὑπὸ τὰς πολλαπλὰς αὐτοῦ δυνατότητας, τὸ 'Ομηρείον Πνευματικὸν Κέντρον, τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν νὰ συντελέσῃ μεγάλως εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Χιακοῦ λαοῦ, τῶν Ἀκριτικῶν περιοχῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος...»

Θυμᾶμαι ἀκόμη — καὶ θέλω νὰ τὸ ὑπογραμμίσω — ἓνα ἄλλο σημεῖο ἀπὸ τὸ σεμνὸ ἐγκαινιαστῆριον λόγῳ του. Εἶπε ὅτι, ὁ ἴδιος καὶ ἡ σύζυγός του, ἀναλαμβάνοντας τὴν δαπάνη γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου ἔνωσαν ὅτι ἔπρεπε νὰ καλύψουν «...τὸ ἱερὸν καθήκον τῆς ἀποτίσεως τῶν τροφείων πρὸς τὴν φιλότατην γενέτειραν».

Στὰ ἐγκαίνια τοῦ «'Ομηρείου Πνευματικοῦ Κέντρου» ἢ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ποὺ εἶναι τὸ ἀνάτατο πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς χώρας, μὲ ἐκπρόσωπό της τὸ σόφο Ἀκαδημαϊκὸ Καθηγητὴ Παναγιώτη Ζέππο ἐπλεξε τὸ δίκαιο ἐγκώμιο στὶς πρωτοβουλίες καὶ στὶς προσφορὰς τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Σταματίας Ἐυλᾶ. Ἐπαναφέρω ἀπὸ τὴ βαρυσήμαντη ἐκείνη προσφώνηση μερικῆς φράσεως της: «Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

συμμετέχει δλοφύχως εἰς τὴν μεγάλην σημερινὴν χαρὰν. Τὴν μεγάλην χαρὰν τῆς Χίου καὶ τῶν κατοίκων της. Τὴν μεγάλην χαρὰν τοῦ ζεύγους Ἐυλᾶ, τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Σταματίας Ἐυλᾶ, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους παραδίδεται σήμερον τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτὸ κτίριον, ὡς φάρος πολιτισμοῦ, καταυγάζων καὶ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν... Ἐπαινος καὶ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τὸ ζεῦγος Ἐυλᾶ. Τὸν ἔπαινον δὲ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτὴν ἐπιθυμεῖ νὰ διαδηλώσῃ σήμερον καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὀλοφύχα καὶ ἐγκάρδια».

Ἐπίσης στὸ περιοδικὸ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» (1/15 'Ιουλίου 1980), ἐπίσημο ὄργανο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἀγαπητὸς φίλος μου Ἀκαδημαϊκὸς-Καθηγητὴς Κωνσταντῖνος Μπόννης, ποὺ συνδέεται στενὰ μὲ τὴν οἰκογένεια Ἐυλᾶ καὶ εἶχε παρακολουθήσει ἀπὸ κοντὰ τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς καὶ τὴν ἔνταση τῶν κόπων γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ λαμπρὸ αὐτὸ ἔργο, ἔχει ὑπογραμμίσει μὲ στοχαστικῆς διατυπώσεις τὴν ἀποστολὴ καὶ τὴ σημασία τοῦ «'Ομηρείου Πνευματικοῦ Κέντρου», ποὺ τὸ χαρακτήρισε εὐστοχα «Ἀγαλμα» καὶ «Φυτῶριον», καὶ ποὺ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ καταστῆ ὁ πνευματικὸς Φάρος γιὰ τὸ ἀκριτικὸ Αἰγαῖο μας, ποὺ αὐτὲς τὶς ὥρες συγκεντρῶνε τὴν εὐαισθησία τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας. Ἀπὸ τὸ ἔξοχο ἐκεῖνο ἄρθρο θὰ θυμηθῶ μερικὸς ἐγκυριος χαρακτηρισμοὺς:

«Τὸ «'Ομηρείον Πνευματικὸν Κέντρον» Χίου θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς «Ἀγαλμα» διότι ἀποτελεῖ ἀληθινὸν «στολίδι» ὅχι μόνον τῆς Χίου, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Χώρας. «Στολίδι», διὰ τὸ ὅποιοι χαϊρόμεθα, ἀγαλλόμεθα καὶ ὑπερηφανευόμεθα ὅλοι οἱ Ἕλληνες. «Στόλισμα» ὅχι μόνον διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν πληρότητά του, ἢ διὰ τοὺς στόχους καὶ τὰς προεκτάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀποβλέπει ἡ λειτουργία του, ἀλλὰ καὶ διότι δι' αὐτοῦ ἐπισημαίνεται ἡ σημασία τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἐπαρχίας, μάλιστα εἰς μιὰν ἀκριτικὴν περιοχὴν...»

Ὁ Μιχαὴλ Ἐυλᾶς μὲ τὶς προσφορὰς του θὰ ζεῖ πάντοτε στὶς καρδιὰς τῆς καρδαμυλίτικης καὶ τῆς χιώτικης εὐγνωμοσύνης. Καὶ θὰ εἶναι φάρος καὶ πρότυπο εὐποιίας καὶ ἀγαθοεργίας. Γιατὶ εἶχε ζήσει ἐκ βαθέων καὶ ὅσο μπόρεσε κατέστησε πράξη καὶ βίωμά του τὸ μέτρο ποὺ ἔχει θέσει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀποστολὴ τοῦ πλοῦτου: «Ὁ πλοῦτος ὄργανόν ἐστι. Δύνασαι χρῆσθαι δικαίως αὐτῷ; Πρὸς δικαιοσύνην καθυπηρετεῖ. Ἀδίκως τὶς αὐτῷ χρῆται; Πάλιν ὑπηρέτης ἀδικίας εὐρίσκειται. Πέφυκε γὰρ ὑπηρετεῖν, ἀλλ' οὐκ ἀργεῖν.» Τὸν πλοῦτο του κατέστησε ὄργανο καὶ πηγὴ γιὰ ἔργα δικαιοσύνης καὶ κοινωνικῆς προσφορᾶς.

Τὸ κοινωνικὸ καὶ τὸ πνευματικὸ ἔργο του θὰ συνεχίζεται ἀπὸ τὴ φιλόλογο καὶ φιλόμουσο σύζυγό του κ. Σταματία Ἐυλᾶ, τὴν ἄξια θυγατέρα τῶν Καρδαμύλων, ποὺ στάθηκε δίπλα στὸν Μιχαὴλ Ἐυλᾶ μὲ

Η ΑΥΘΕΝΤΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ

«Οὐ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν». Ματθ. ιη', 20.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω λόγων τοῦ Κυρίου καθιερώθη τὸ συνοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας σύστημα, ὅπερ συνάδει αὐτῇ, καθότι τυγχάνει κοινωνία ἀγάπης¹. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἔχομεν συνόδους ἀποστολικὰς, ἐπαρχιακὰς, τοπικὰς, οἰκουμενικὰς². Πᾶσαι αὗται αἱ σύνοδοι καὶ ἰδίως αἱ οἰκουμενικαί, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὰς ἀπασῶν τῶν ἐπὶ μέρος ἐκκλησιῶν ἐκφράζουν τὴν ἔνωσιν τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν εἰς ἓν σῶμα, τὴν μίαν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ὑπογραμμίζουν τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν πολιτεῦμα τῆς Ἐκκλησίας διοικουμένης συνοδικῶς καὶ οὐχὶ μοναρχικῶς³.

Εἰδικῶς αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι δὲν ἀπετέλεσαν μὲν θεσμὸν λειτουργοῦντα τακτικῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς συνέβη μὲ τὰς τοπικὰς συνόδους, αἵτινες ἐξελίχθησαν εἰς μόνιμον θεσμὸν, καθότι συνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐκτάκτως ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς καταπολεμήσεως τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δογματικῆς ἐνότητος καὶ

εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ⁴, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀμφισβητηθῇ σοβαρῶς ἡ ἀρχὴθεν ὑπάρξασα αὐθεντία αὐτῶν ὡς ὄργανου ἀσκούντος τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρος ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προεστώτων⁵.

Ἡ ἀποφῆς, καθ' ἣν ἡ σημασία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκλήσεώς των δὲν ἦτο ἐκείνη, οἷα ἀπεδόθη μεταγενεστέρως αὐταῖς⁶ οὔτε κανονικῶς οὔτε ἱστορικῶς εὐσταθεῖ.

Αἱ ἐκτάκτως συγκληθεῖσαι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἀπέτελεσαν ἱστορικοὺς σταθμοὺς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, καθότι δι' αὐτῶν ἐπετεύχθη τελικῶς ἡ καταδίκη τῶν αἱρέσεων κατὰ τὰς χριστολογικὰς ἑρίδας καὶ ἡ διατύπωσις τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι καθιερώθη ἡ ἱερὰ Παράδοσις, ἡ ὁποία εἶναι ἰσόκυρος τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ⁷. Ἡ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπόφασις ἀντὶ δόγματος ἐχομένη βεβαιοῖ τὴν ὁμόφωνον προσδοχὴν τῆς ἀληθείας τῶν ὑπ' αὐτῆς θεσπισθέντων παρὰ σύμ-

4) Κ. Ράλλη, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, 1927, παρ. 8. Κ. Βαβούσκου, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, 1973, σελ. 243 ἐπ. Κ. Μουρατίδου, ἔ.ἀν.

5) Ἀντιθέτως Ἰ. Ζηζιούλα, Τιμητικὸς Τόμος Μητροπολίτου Κίτρου Βαρνάβα (1981).

6) Ἰ. Ζηζιούλα, ἔ.ἀν.

7) Ἰ. Καρμίρη, Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ΘΗΕ, Θ'. Π. Τσεμπέλα, Περὶ τοῦ Πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης (1965), σελ. 15.

1) Pierre L' Huillier, Σύνοδοι, ΘΗΕ, ΙΑ'.

2) Pierre L' Huillier, ἔ. ἀν.

3) Ἰ. Καρμίρη, Ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, Ὁρθόδοξος Τύπος, 13-2-1981. Κ. Μουρατίδου, Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ Παπικὸς θεσμὸς (1960). Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρου, Ἐνθρονιστήριος λόγος, Πάνταινος (1939).

πίστη καὶ ἀφοσίωσι — Ἡγερία καὶ Διοτίμα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸ πνεῦμα τοῦ συζύγου της. Συνοδοπόρησαν ἀδιάσπαστα στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ στὰ ἔργα τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς προσφορᾶς. Ἐδινε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο ἀγάπη, στοργή, φροντίδα καὶ φτερά ἐμπνεύσεων.

Ὁ Μιχαὴλ Ἐυλάς γερὸς ἢ ἄρρωστος, νέος ἢ γέρος, θὰ σιγομουρμούριζε στὴ γυναῖκα του τοὺς στίχους τοῦ Παλαμᾶ:

«Τὰ λεπτά σου χέρια, τ' ἄξια, τὰ κοσμικά,
δύναμη πιδὸ μεγάλη κι ἀπ' τὰ φτερά».

Κι ἀληθινὰ τῆς ἀξίζουν γιατί ἡ Σταματία Ἐυλά στάθηκε δίπλα του γενναία συναθλήτρια, δροσερὴ πηγὴ ἐμπνευσης, παρηγοριὰ καὶ δικαίωση στὴ ζωὴ του.

Ἡ ἀγαπημένη θυγατέρα του ἡ κ. Ματρώνα

Ἐυλά-Ἡγκον θὰ συνεχίσει τὴν παράδοσι τῶν γονιῶν της.

Τὴ ναυτιλιακὴ ἐπίδοσι τοῦ Οἴκου Ἐυλά θὰ ἀναπτύξουν τίμιοι φύλακες καὶ συνεχιστὲς τοῦ «ΦΑΡΟΥ», ποὺ τοὺς παραδίδει ὁ Μιχαὴλ Ἐυλάς, ὁ ἐγγονὸς του Νίκος Κομνηνὸς καὶ οἱ ἀνεψιοὶ του Μάρκος καὶ Ἀντωνίος Ἰω. Ἐυλά.

* * *

Ὁ Μιχαὴλ Ἐυλάς ἦταν ἐκ βαθέων Καρδαμυλίτης. Καὶ τώρα ποὺ ταξιδεύει στὸ μεγάλο ταξίδι του θὰ τὸν συνοδεύουν λευκοὶ λεμοναυθοὶ ἀπὸ τὰ Καρδάμυλα, τὰ κύματα στὸν ὄρμος τοῦ Γιώσιωνα καὶ νερὰ κελαρυστά, δροσάτα ἀπὸ τοῦ Ναγοῦ τίς πηγὲς καὶ τὰ πλατάνια.

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΛΑΙΜΟΣ

Ἐπίτιμος Πρόεδρος
τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Ἐφοπλιστῶν

παντος του τῆς Ἐκκλησίας ἀνήκοντος κλήρου καὶ λαοῦ διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς ἀπασῶν τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν⁸. Οὕτω διεφυλάχθη ἔκτοτε ἡ δογματικὴ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ἀπὸ τῆς δαιμονικῆς θεολογίας τῶν αἰρετικῶν.

Ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου κατεδικάσθη ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως ὑπὸ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καίτοι προηγουμένως κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν τοπικῶν συνόδων Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀγκύρας. Ἡ αἵρεσις τοῦ Μακεδονίου κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Β' ἐν Κων/πόλει Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἧς ἡ 1600^η ἐπέτειος ἐωρτάσθη προσφάτως ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Αἱ δύο αὗται σύνοδοι διετύπωσαν τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ἕπερ ἀποτελεῖ τὴν ὁμολογίαν τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, γνωστὸν ὡς Σύμβολον Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ αἵρεσις τοῦ Νεστορίου, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ ἐτάραξε τὴν Ἐκκλησίαν, κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καίτοι προγενεστέρως κατεδικάσθη ὑπὸ δύο τοπικῶν συνόδων, ἧτοι τῆς Ρώμης ὑπὸ τὸν πάπαν Κελεστίνον καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τὸν πατριάρχην Κύριλλον, ὁ ὁποῖος καὶ προήδρευσε ἔπειτα τῆς ἐν Ἐφέσῳ Οἰκ. Συνόδου.

Ὅθεν ἀντιλαμβάνεται τις τὴν σημασίαν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ὧν αἱ ἀποφάσεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατέστησαν ἀμετάκλητοι, καθότι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποτελοῦσα τὸ ἀνώτατον νομοθετικόν, διοικητικόν καὶ δικαστικόν ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας ἔχει κατὰ κανόνα τὸ ἀλάθητον⁹. Τὸ ἀλάθητον δὲ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐξ ἧς ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν θεοφόρων πατέρων ἀπέβη ὄργανον αὐθεντικὸν ἐν τῇ διατυπώσει τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας περὶ τὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας¹⁰. Χαρακτηριστικὸς ἐν προκειμένῳ τυγχάνει ὁ Α' Κανὼν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖ τοὺς πατέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων σάλπιγγας τοῦ Πνεύματος¹¹. Χαρακτηριστικοὶ ἐπίσης εἶναι οἱ λόγοι δύο μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων: τοῦ πρωταγωνιστοῦ τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου Μ. Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου.

Ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πατέρας τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου λέγει: «Περὶ δὲ τῆς

πίστεως ἔγραψαν οὐκ ἔδοξεν, ἀλλ' οὕτως πιστεύει ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ὁμολόγησαν, πῶς πιστεύουσιν, ἵνα δείξωσιν, ὅτι μὴ νεώτερον, ἀλλ' ἀποστολικόν ἐστὶν αὐτῶν τὸ φρόνημα, καὶ ἃ ἔγραψαν, οὐκ ἐξ αὐτῶν εὐρέθη, ἀλλὰ ταῦτ' ἐστὶν, ἃ περὶ ἐδίδαξαν οἱ ἀποστολοὶ»¹².

Ὁ δὲ ἱερός Χρυσόστομος ἀναφερόμενος καὶ οὗτος εἰς τὴν αὐτὴν Οἰκ. Σύνοδον παρατηρεῖ: «Εἰ δ' ὅπου δύο ἢ τρεῖς μέσος ἐστὶν ὁ Χριστός, ὅπου τριακόσιοι καὶ πολλῶ πλείοις παρῆσαν, πολλῶ μᾶλλον παρῆν καὶ πάντα ἐτύπου καὶ ἐνομοθέτει. Σὺ δὲ οὐ μόνου ἐκείνων καταγινώσκεις, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, αἱ καὶ τὴν ἐκείνων γνώμην ἐπήνεσαν»¹³.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ λοιπὸν ἡνωμένη Ἐκκλησία ἀνωτάτῃ ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ δικαιοδοτικὴ, δικαστικὴ καὶ διοικητικὴ ἀρχὴ ἦτο ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, εἰς ἣν ὑπέκειντο πάντες ἀνεξαρτήτως οἱ ἐπίσκοποι, πατριάρχαι καὶ πάπαι¹⁴. Αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, αἱ ὁποῖαι ἤσκησαν τὴν ὑπερτάτην ταύτην ἐξουσίαν ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ διετύπωσαν αὐθεντικῶς καὶ ἀλαθῆτως τὴν πίστιν αὐτῆς¹⁵.

Ἡ αὐθεντία ἄρα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων δὲν ἀποτελεῖ ὑστεροφημίαν, ἀλλ' ὑπῆρχεν ἀείποτε. Διὸ καὶ οὐδεμία ἐκκλησία ἐκνήρυχθη ἢ δύναται νὰ κηρυχθῇ αἰρετικὴ ἀνεὺ ἀποφάσεως οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀποτελοῦσης τὸν τίτλον τῆς καταδίκης τῆς¹⁶. Καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσεστώτων ἠδύνατο νὰ κριθῇ τελειδικῶς εἰ μὴ μόνον ἐν οἰκουμενικῇ συνόδῳ¹⁷. Διὸ καὶ ὅτε ὁ ἱερός Χρυσόστομος δι' ἐπιστολῆς τοῦ πρὸς τὸν Ρώμης Ἰννοκέντιον Α' ἐζήτησε τὴν συγκλήσιν συνόδου πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς παρὰ τὴν Δρῦν ἀποφάσεως, ὁ πάπας οὗτος ἔγραψε πρὸς τὸν κλῆρον

12) PG 26, 688D.

13) PG 48, 865.

14) Ἰ. Καρμίρη, Ἡ Β' ἐν Βατικανῷ Γενικὴ Σύνοδος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, 1963, σελ. 491. Μίλας-Ἀποστολοπούλου, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, 1906, σελ. 408. Ἀ. Χριστοφιλοπούλου, Ἑλληνικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, 1965, παρ. 15.

15) Κ. Μουρατίδου, ἔ. ἀν. Ἰ. Καρμίρη, ἔ. ἀν. σελ. 16-18.

16) Ἀ. Ἀλιβιζάτου, Τὸ δυνατόν τῆς συγκλήσεως οἰκουμενικῆς συνόδου, ΕΕΘΣΠΑ, Γ' 1936-37, σελ. 32. Γ. Κωσταρά, Αἱ προϋποθέσεις τῆς αἰρετικῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης, Ἀνάπλασις, 1981, σελ. 6 ἐπ. Π. Μπούμη, Τὰ ἀναθέματα Ρώμης-Κωνσταντινουπόλεως καὶ κανονικότης τῆς ἄρσεως αὐτῶν (1980), σελ. 121 ἐπ., παρ' οἷς καὶ συναφῆς βιβλιογραφία.

17) Βλ. Φειδᾶ, Ἱστορικοκανονικὰ προβλήματα περὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν Π, 1970, σελ. 139.

8) Ε. Φιλιππόπου, Σύστημα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου Α' 1912, σελ. 120 ἐξ.

9) Ε. Φιλιππόπου, ἔ. ἀν. Μ. Σακελλαροπούλου, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, 1898, σελ. 427 ἐπ. Κ. Ράλλη, ἔ. ἀν. Κ. Βαβούσκου, ἔ. ἀν. Πλὴν ἂν κατ' ἐξαιρέσιν ἡ ἀπόφασις τῆς Οἰκ. Συνόδου προσκρούει εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς συνέβη μὲ τὴν ληστρικὴν σύνοδον τῆς Ἐφέσου καὶ μὲ τὴν ψευδοσύνοδον τῆς Φλωρεντίας. Α. Ἀλιβιζάτου, Ἡ Συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας (1954).

10) Κ. Μουρατίδου, Ἡ Θεολογία ὡς ἔκφρασις τοῦ κοινοτικοῦ πνεύματος καὶ τῆς συνοδικότητος. Πρακτικὰ τοῦ Δευτέρου Συνεδρίου Ὀρθοδόξου Θεολογίας, Ἀθήναι, 1980, σελ. 167. Π. Μπούμη, Τὸ κύρος καὶ ἡ ἰσχύς τῶν ἱερῶν κανόνων, 1975, σελ. 16 ἐπ.

11) Κανὼν Α' τῆς Ζ' Οἰκ. Συν. Σ.Ι.Κ. Β', σελ. 555-556.

τῆς Κωνσταντινουπόλεως: «Ἀναγκαία ἐστὶ διάγνωσις συνοδική, ἣν καὶ πάλαι ἔφημεν συναθροιστέαν, μόνη γὰρ ἐστίν, ἥτις δύναται τὰς κινήσεις τῶν τοιούτων καταστεῖλαι καταγιγιδων... Καὶ γὰρ ἡμεῖς πολλὰ σκεπτόμεθα, ὃν τρόπον ἡ σύνοδος οἰκουμενικὴ συναχθεῖη, ὅπως τῆ βουλήσει τοῦ Θεοῦ αἱ ταραχώδεις κινήσεις παύσωνται»¹⁸.

Εἶχε λοιπὸν ἦδη ἀπὸ τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος καταστῆ ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις, ὅτι αἱ «ταραχώδεις κινήσεις» εἴτε διὰ λόγους δογματικούς εἴτε διὰ λόγους διοικητικούς μόνον τῆ ἀυθεντία τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡς ὀργάνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταστέλλονται¹⁹. Τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας ἐν ἔτει 370 μ.Χ. καὶ ἀποβλέψας εἰς τὴν ταραχώδη κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀνατολῇ λόγῳ αἰρέσεων καὶ σχισμάτων καὶ δὴ τοῦ Ἀντιοχείανου ἢ Μελετιανοῦ σχίσματος²⁰, ἐν τῇ μερίμνῃ του ὡς οἰκουμενικοῦ διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας²¹, ἀπηθύνθη πρὸς τὸν πάπαν Ρώμης Δάμασον ὡς προκαθήμενον τῶν ἐπισκόπων τῆς Δύσεως²², τὸν Ἀλεξανδρείας Μ. Ἀθανάσιον καὶ πρὸς ἄλλους προκαθημένους καὶ ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους ζητῶν παρ' αὐτῶν τὴν συγκρότησιν συνόδου ἐν Ἀνατολῇ πρὸς ἐπαναφορὰν εἰς αὐτὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καὶ εἰρήνης²³. Ἐπειδὴ ἀπηθύνετο εἰς τοὺς ἐκασταχοῦ κορυφαίους τῆς Ἐκκλησίας, Ἀνατολῆς τε καὶ Δύσεως, «οἱ τὴν ἐν Νικαίᾳ γραφεῖσαν παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν πίστιν ἀνανεώσονται καὶ τὴν αἴρεσιν ἐκκηρύξουσιν καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις τὴν εἰρήνην διαλέξονται...», ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ἠγνόει εἰμὴ μόνον οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἐφ' ὅσον μόνον αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἤσκουν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐζήτει δηλ. νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ προηγούμενον τῆς Νικαίας²⁴.

Ἡ συνείδησις αὕτη περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὡς ἀνωτάτων καὶ ἀυθεντικῶν ὀργάνων ἐν τῇ ὀρθοτομήσει τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, ὡς ἀρραγῶν κρίκων συνδεόντων τὴν πίστιν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας καὶ

παραδόσεως, διεφυλάχθη ἀδιατάρακτος εἰς τὴν κατ' ἀνατολὰς Ὀρθόδοξον Καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ὡς ἐπιμαρτυρεῖται ἐν τῇ ἀπὸ 12/5/1981 πατριαρχικῆ καὶ συνοδικῆ ἐγκυκλίῳ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, ὅπερ διατηρεῖ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν του²⁵. Ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ αὕτῃ ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μετὰξὺ ἄλλων ἀναφέρονται: «Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῷ ὑπευθύνῳ ἔργῳ τοῦ ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἤτοι εἰς θέματα πίστεως καὶ διδασκαλίας, ἀποφαίνεται ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι διὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς, ἐν Συνόδοις, καὶ δὴ καὶ Οἰκουμενικαῖς, καὶ οὐχὶ ἄλλως, ἐν ἀπολύτῳ συλλογικῇ συνυπευθυνότητι τῶν ἐαυτῆς ποιμένων, ἐκπροσωποῦντων τὸ ὄλον Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐρμηνευόντων ὀρθῶς καὶ ὀλοκλήρως τὴν κατὰ τὴν κοινήν συνείδησιν καὶ ἐπιμαρτυρίαν τῆς Ἐκκλησίας βιουμένην ἐν αὐτῇ ἀποστολικὴν παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν». Ἀλλὰ καὶ ἡ συνοδικὴ ἐγκύκλιος τῆς ἱεραῆς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ χριστεπώνυμον αὐτῆς πλήρωμα ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐπετείῳ λέγει χαρακτηριστικῶς περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀυθεντίας: «... Ἡ ἀυθεντία αὕτη ἐνεργοποιεῖται καὶ ἐκφράζεται εἰς τὸν θεσμὸν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πρότυπον τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος. Ὁ θεσμὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου λειτουργεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ Δ' ἡδη αἰῶνος καὶ συνιστᾷ τὸ θεμέλιον καὶ τὸ κριτήριον τῆς Δογματικῆς διδασκαλίας καὶ τῆς Κανονικῆς τάξεως εἰς Αὐτὴν».

Ἐξ ἐτέρου ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, πάπας Ἰωάννης-Παῦλος Β' εἰς τὸ μῆνυμά του ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ αὐτῇ πρὸς τὸν Οἰκ. πατριάρχη Δημήτριον Α' τῆς 4/6/1981 γράφει μετὰξὺ ἄλλων τὰ ἐξῆς ἀξιοσημεῖωτα: «...Τὰ Σύμβολα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκφράζουν κατὰ τρόπον ἀναλλοίωτον τὴν χριστιανικὴν πίστιν...»²⁶.

Εἰς τὴν πίστιν ἀκριβῶς αὕτη ἀναφερόμενος ὁ Οἰκ. Πατριάρχης εἰς τὸ εὐχετήριον ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις τοῦ 1980 μῆνυμά του εἶπεν: «Ἡ τελικὴ αὕτη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἀυθεντία ἐν τῇ

18) PG 52, 538.

19) Βλ. καὶ Π. Μπούμη, ἔ. ἀν., σελ. 29 ἐξ.

20) Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, 1930, σελ. 303. Χρυσ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας.

21) Γερ. Κονιδάκη, Ὁ Μέγας Βασίλειος ὡς οἰκουμενικὸς διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας (1970).

22) Ἱ. Καρμίρη, Ὁ Μέγας Βασίλειος, οἱ Δυτικοὶ Ἐπίσκοποι καὶ ὁ Ρώμης (1980).

23) PG. 32, 481.

24) Ἱ. Καρμίρη, Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, 1958, σελ. 34-35, τοῦ αὐτοῦ, ἔ. ἀν. σελ. 9, σημ. 5.

25) Κ. Μπόνη, Ἡ ἀνά τὴν Οἰκουμένην ἀνταύγεια τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, πάλαι τε καὶ νῦν, Στάχυς, 1965, σελ. 7 ἐπ.

26) «Ὁ Ρωμαῖος Παρατηρητῆς» (8.9-6-81).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Συμπάσχει πάντα τὰ μέλη».

Εἶναι τῶ ὄντι εὐδαίμωνος καὶ συγκινητικῆ ἢ προθυμίας, μετὰ τῆς ὁποίας τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων Ἱ. Μητροπόλεων ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ ἄλλων Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν διὰ τὴν συγκέντρωσιν γάλακτος πρὸς χάριν τῶν ἐν Λιβάνῳ πληγέντων ἐκ τοῦ πολέμου καὶ δεινοπαθούτων συνανθρώπων μας.

Ἡ ταχυτάτη συγκέντρωσις ἑκατοντάδων χιλιάδων κωτίων γάλακτος, ἅτινα ἤδη διὰ τοῦ ἀφανοῦς μόχθου τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὴν «Χριστιανικὴν Ἀλληλεγγύην» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς ἐστάλησαν εἰς τὸν αἱματόβρεκτον Λίβανον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐστρέφοντο μετ' ἀγωνίας τὰ βλέμματα καὶ αἱ καρδίαι πάντων, ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία συνεχίζει τὴν παλαιοχριστιανικὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οἱ Χριστιανοὶ περιέβαλλον πάντας τοὺς πάσχοντας, ἀκόμη καὶ τοὺς ἐθνικούς. Πάντοτε διὰ τὰ γνήσια μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἰσχύουν οἱ λόγοι τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη» (Α' Κορ. ιβ', 26). «Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ;» (Β' Κορ. ια', 29).

Διάθεμα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τῆς Β. Ἠπειροῦ.

Εἶναι τῶ ὄντι εὐχάριστον τὸ γεγονός, ὅτι μεγάλοι προσωπικότητες τῶν ξένων Ἐκκλησιῶν καὶ διεθνεῖς ὀργανισμοὶ ἔτειναν εὐήκοον οὖς εἰς τὰς ἐκκλήσεις τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, ἵνα δείξουν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων Ἑλλήνων ἀδελφῶν μας τῆς Βορείου Ἠ-

πειροῦ. Ἐπίσης εὐστοχος ἐπῆρξεν ἡ ἀπόφασίς τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, ὅπως αὕτη ἀπευθυνθῆ εἰς τὸν ΟΗΕ, ἵνα οὗτος ὀρίσῃ Ἐπιτροπὴν πρὸς διερεύνησιν τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, οἵτινες στενάζουσιν ὑπὸ φορικτὸν ζυγὸν δουλείας καὶ ὑπὸ φοβεροῦς διωγμούς.

Ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἣτις διεκήρυξεν, ὅτι πρέπει νὰ τεθῆ τέραμα εἰς τὴν περαιτέρω συρρίκνωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, θὰ ὑποβοηθήσῃ, ἵνα τελεσφορήσῃ τὸ διάβημα τῆς Ἱ. Συνόδου. Πρέπει νὰ γίνῃ κατανοητόν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀνακινεῖ τὸ βορειοπειρωτικὸν ζήτημα, ἀλλὰ θέτει μόνον ζήτημα προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἑκατοντάδων χιλιάδων Ἑλλήνων ἀδελφῶν μας.

«Ἡ Σωστικὴ Κιβωτὸς τοῦ Γένους».

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων ὀρθῶς ἐπεσήμανε «τὴν συρρίκνωσιν, ὅσον ἐκεῖ ποὺ δὲν παίρνει ἄλλο, τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἱεροτελεστικῶν ἐκπομπῶν τῶν ραδιοφωνικῶν καὶ τηλεοπτικῶν μέσων τῆς ἐνημερώσεως, τὴν ἐπάνδρωσιν τῶν διευθύνσεων αὐτῶν μὲ γνωστοὺς ἐμφορομένους ἀπὸ μαρξιστικὰς ἀντικληρικὰς, ἀθεϊστικὰς εὐδαιμονιστικὰς ἰδέας ἢ μᾶλλον ἰδεολογίας, τὴν ἀντιεκκλησιαστικὴν καὶ ἀντιχριστιανικὴν προπαγάνδα ἢ ὁποῖα ἀσκεῖται ἀπὸ τὰ προορηθέντα μέσα ἐνημερώσεως, τὴν εἰσέτι ποιοτικὴν πτώσιν τῶν ἐκπομπῶν, τὴν ὁποίαν, μὴ δυνάμενος νὰ προῆξῃ ἄλλως ἐπέκρινε, συμπορευθεὶς μὲ τὴν ἀγανακτισμένην κοινὴν γνώμην, ἀκόμη καὶ ὁ συμπολιτευόμενος ἡμερησίως τύπος, τὴν ἀξαναομένην τάσιν ἀποκοπῆς τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας

Ἐκκλησίας, διατύπωσις ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἀγίας Τριάδος, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ Πνευματολογικοῦ μέρους τοῦ μυστηρίου, δίδει εἰς τὴν διηρημένην Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν τὴν μεγάλην εὐκαιρίαν καὶ τὸ μέγα προνόμιον νὰ κηρύξῃ ἐκ νέου ἀδιαίρετως τὸ Πιστεύω τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τοῦτο διετυπώθη ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας

τοῦ Χριστοῦ, μάλιστα δὲ νὰ τὸ κηρύξῃ ἐν κοινῇ ὁμολογίᾳ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο»²⁷.

Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως θεῖα συνάρσει διὰ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ πάλιν ἐπιτευχθῆ ἡ ἐνωσις πάντων τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν μίαν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΚΩΣΤΑΡΑΣ

27) «Ἐπίσημης» 25-12-1980, σελ. 7, παρ. Ι.

ἀπὸ τὰς ὀρθοδόξους χριστιανικὰς ἀπτῆς ρίζας καὶ τόσα ἄλλα». Διὰ πάντων τούτων ἐπιδιώκεται «ἢ σεκουλαροποιήσεις, δηλαδὴ ἐκκοσμίκευσις, ἢ κοσμοποιήσεις, ἢ ἀποθησκευτικοποιήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ Ἐκκλησία, ὡς συνεχίζει ὁ ἅγιος Κορίνθου, πρέπει «νὰ ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὸν προσανατολισμὸν τῶν ἀποπροσανατολιζομένων Ἑλλήνων καὶ μὲ τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἐργατικότητα, τὴν ἀνασυγκρότησιν, μὲ τὰς πνευματικὰς τῆς δυνάμεις καὶ τὰς χάρισματικὰς δωρεάς, τὰς ὁποίας παρέχει ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ ἀναδειχθῇ καὶ πάλιν ἡ Σωστικὴ Κυβωτὸς τοῦ Γένους».

Συμμετοχὴ τῶν σχολείων εἰς τὸ

«Κίνημα τῆς ἀγάπης».

Εἶναι ἀξιόπαινος ἡ πρόσφατος ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ συμμετοχὴ τῶν σχολείων εἰς τὸ «Κίνημα τῆς ἀγάπης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Συγκεκριμένως οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δεόν νὰ συνιστοῦν εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀρχήστου χάριτος παντὸς εἶδους. Ἐπίσης τὰ σχολεῖα, ἀντὶ νὰ καίουν τὰ παλαιὰ γραπτὰ δοκίμια τῶν μαθητῶν καὶ τὰ διὰ καταστροφὴν προοριζόμενα ἄχρηστα χάρτινα εἶδη, θὰ δύνανται, συμφώνως πρὸς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην, νὰ τὰ συγκεντρῶνουν καὶ νὰ παραδίδονται, μετὰ σχετικὴν συνεννόησιν εἰς τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἀξιοποιῶνται ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ μετατρέπονται εἰς φάρμακα καὶ λοιπὰ χρειώδη διὰ τοὺς πάσχοντας συνανθρώπους.

Ἐλπίζομεν, ὅτι τόσον οἱ ἐκπαιδευτικοί, ὅσον καὶ οἱ μαθηταί, θὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγκύκλιον μετὰ προθυμίας, ἵνα ἐπισχυθῇ τὸ τόσον καρποφόρος δρῶν «Κίνημα τῆς ἀγάπης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Ἀναπαλλοτρίωτον ἀγαθόν.

Συμφώνως πρὸς δημοσιευθείσας στατιστικὰς τῆς Οὐγγαρίας, (ἀπὸ τοῦ 1945, πὸ ἐπιβλήθηκε ὁ πολιτικὸς γάμος στὴν Οὐγγαρία, ἀξάνεται σταθερὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαζυγίων. Καὶ σήμερα ἡ Οὐγγαρία κατέχει τὴν πρώτη θέσιν στὴν Ἐδρώπη ἀπὸ πλευρᾶς

διαλύσεως γάμων. Σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα πὸ ἀνακοινώθηκαν, μέσα στὸ 1980 ἔγιναν 80.000 γάμοι καὶ ἐκδόθησαν 28.000 διαζύγια. Πάνω ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριο ἄτομα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Οὐγγαρίας ἀντιμετωπίζουν σήμερα προβλήματα, πὸ ἔχουν ἄμεση ἢ ἔμμεση σχέση μὲ ἓνα διαζύγιον. Σὲ σύγκρισιν μὲ τὸ 1965, ὁ ἀριθμὸς τῶν διαζυγίων παρουσίασε τὸ 1980 αὔξησιν 39%».

Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι εἶναι ἀποκαλυπτικοὶ διὰ τὰς συνεπείας, εἰς τὰς ὁποίας ὀδηγοῦν οἱ γάμοι, οἵτινες στεροῦνται τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὰς συνεπείας ταύτας πρέπει νὰ διαφωτισθοῦν συστηματικῶς καὶ ἐπαρκῶς πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ μηδὸς τούτου γίνεται ἔναρξις ἰσχύος τῆς περὶ πολιτικοῦ γάμου νέας νομοθεσίας. Σύντονοι ποιμαντικαὶ ἐνέργειαι πρέπει νὰ πείσουν τοὺς καλοπίστους διατὶ ὁ θρησκευτικὸς γάμος πρέπει νὰ εἶναι ἀναπαλλοτρίωτον ἀγαθὸν τῶν Ὀρθόδοξων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐρχονται εἰς γάμον κοινωνίαν.

Εὐστόχως ὑπεμνήσθη.

Ὁρθῶς ἐπηνέθησαν οἱ Σφακιανοὶ ἱερεῖς, διότι διεκήρυξαν, ὅτι διὰ τῆς ἐτοιμαζομένης ἀποποινικοποιήσεως τῆς μοιχείας (θὰ ἀξήθη ἢ διαφθορὰ καὶ θὰ ἐπιταχυνθῇ ἢ διάλυσις τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας καὶ κατ' ἐπέκτασιν τοῦ Ἑθνους».

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου εὐστόχως ὑπεμνήσθη καὶ ἡ ὁμόφωνος διακήρυξις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν «ἡ πράξις τῆς μοιχείας καταδικάζεται ὑπὸ τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ, τόσον ἐν τῇ Παλαιᾷ, ὅσον καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ὡς ἀμάτημα καὶ δὴ θανάσιμον, ... διότι ἀνοίγει πλατεῖαν θύραν εἰς πάντα ἐπίβουλον τῆς τιμῆς καὶ τῆς γαλήνης τῆς οἰκογενείας...». Καὶ «ὡς δὲν νοεῖται ἀποποινικοποιήσεις τῆς κλοπῆς κ.ἄ. ἐγκλημάτων, οὕτω δὲν εἶναι νοητὴ καὶ τοιαύτη ἢ τῆς μοιχείας, ἀπειλούσης ὅ,τι τιμώτερον ἔχει ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια».

Ὅθεν «ἡ Ἐκκλησία... κατακολουθεῖ ἀπαρσαλεύτως εἰς τὴν θεῖαν νομοθεσίαν, διὸ καὶ σήμερον οὐδαμῶς δύναται νὰ ἀποστῇ ταύτης οὐδὲ κατὰ κεραίαν». Διὰ τοῦτο καὶ καλεῖ «τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ νὰ παραμεινωμεν ἀμετακίνητοι εἰς τὸν θεῖον νόμον καὶ τὴν μακραίωνα παράδοσιν τοῦ Ἑθνους».

Ἐρᾶ γε θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄφιν ἢ φωνῇ τῆς Ἐκκλησίας;

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Τίτου Έμμ. Ματθαϊάκη, 'Τὸ ἔργον τῶν ἰδιωτῶν μυστικῶν ἔρευνητῶν (Detectives) ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ποιμαντικῆς ἐπόψεως ἐξεταζόμενον, 'Αθήναι: 1981.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ἀρχιερεὺς μὲ μεγάλη συγγραφικὴ δράση, ἰδιαίτερα σὲ ἐπίκαιρα καὶ ζωτικὰ θέματα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶναι τὰ θέματα τῆς συχρόνου ποιμαντικῆς.

Ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα μὲ τὰ προβλήματα τῆς νεότητος, μὲ τὸ θέμα τῆς μορφώσεως τῆς γυναίκας, μὲ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῶν ναρκωτικῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ μὲ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀηλίκων, μὲ τὴν μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἀρρώστους κ.λπ.

Στὸ ἀνωτέρω βιβλίο ἀσχολεῖται μὲ ἓνα ἐπίκαιρο θέμα ποὺ δημιούργησε ἡ ἀστική ζωὴ καὶ κυρίως ἡ ἔλλειψη ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, ἀγάπης καὶ ἠθικῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τῶν ἰδιωτῶν μυστικῶν ἔρευνητῶν (Detectives).

Ὁ συγγραφεὺς, μετὰ ἀπὸ μιὰ εἰσαγωγή ὅπου ἐξηγεῖ ποιοὶ λέγονται μυστικοὶ ἔρευνηταὶ (Detectives) καὶ ποῖο εἶναι τὸ ἔργο τους ἐξετάζει: α) κατὰ πόσον οἱ μυστικοὶ αὐτοὶ ἔρευνηταὶ τηροῦν τοὺς κανόνες τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς (σελ. 8 ἐξ.) καὶ β) κατὰ πόσον τὸ ἔργο τους θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀξιολογηθεῖ καὶ νὰ ἀξιοποιηθεῖ ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ καλὸ τῶν πιστῶν (σελ. 16 ἐξ.).

Ὁ συγγραφεὺς στὸ ἔργο του αὐτὸ θέτει μερικὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπόψη τόσο ἀπὸ τοὺς Ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ κυρίως ἀπὸ τοὺς κρατικοὺς φορεῖς, ἀφοῦ μάλιστα, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, ὑπάρχει καταρτισμένο νομοσχέδιο, γιὰ νὰ κατατεθεῖ στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ψήφισήν καὶ τὸ ὁποῖο ἀφορᾷ στὸ ἔργο, τὴ μάρφωση κ.λπ. τῶν ἰδιωτῶν μυστικῶν ἔρευνητῶν (σελ. 6).

Ἀφοῦ ὁ συγγραφεὺς κάνει τὴ διαπίστωση, ὅτι: τὸ ἔργο τῶν Detectives στρέφεται κυρίως σὲ θέματα συζυγικῆς ἀπιστίας καὶ στὴν ἐπ' αὐτοφῶρῳ σύλληψήν τοῦ μοιχευομένου προσώπου, ἐρωτᾷ ποῖο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Εἶναι ἡ «ἀνάληψη καὶ ὁ σωφρονισμὸς τοῦ ἀμαρτήσαντος προσώπου ἢ ἡ διαπόμπευση καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς του;» Μετὰ ἀπὸ τέτοιες ἐνέργειες εἶναι δυνατόν νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ἀποκατάσταση καὶ ἐπούλωση τῶν πληγῶν τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τραυματισθείσης καὶ δημοσίας ἐξευτελισθείσης οἰκογενείας; Ἀσφαλῶς ὄχι. Ὁταν μάλιστα ὑπάρχουν καὶ παιδιά, τὸ θέμα παίρνει εὐρύ-

τερες διαστάσεις, ἀφοῦ αὐτὰ θὰ πληγωθοῦν ἀνεπανόρθωτα. Διὰ τοῦτο πολὺ σωστὰ ὁ σεβαστὸς ἱεράρχης ὑπογραμμίζει: ὅτι τὸ ἔργο τῶν Detectives, στὴν περίπτωσή αὐτῆ «δὲν συμβάλλει: εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρμονικῆς συμβιώσεως, ἀλλ' ἀπεναντίας βλοσυρῶς ὁδηγεῖ εἰς ὀριστικὴν διάλυσιν τῆς συζυγίας» (σελ. 13). Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία σὰν φιλόστοργος μητέρα, εἶναι δυνατόν νὰ προλάβει: τὰ διαζύγια καὶ νὰ ἀνορθώσει αὐτοὺς ποὺ ἔπεσαν σὲ βαρεῖα ἀμαρτήματα. Καὶ αὐτὸ γιὰτὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι μὲ διακριτικότητά ἐμελέτησαν τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπέδειξαν καὶ τρόπους καὶ μεθόδους ἐπιλύσεώς τους ὥστε ὁ ἄνθρωπος, ἂν ὁ ἴδιος τὸ θέλει, νὰ μπορεῖ νὰ ἐπανέλθει: στὴν προτέρα αὐτοῦ κατάστασι. Πρῶτα ἀπ' ὅλα οἱ Πατέρες «ἐθέσπισαν κανόνες περὶ ἀποφυγῆς δημοσίας διαπομπεύσεως τῶν εἰς βαρεὰ ἀμαρτήματα ὑποπεσόντων» (σελ. 10). Ἐπειτα ἡ Ἐκκλησία μὲ τὰ μυστήρια καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὸ τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως, ὅπως ἐπίσης καὶ μὲ τὴν Θεία Κοινωνία μπορεῖ νὰ συγχωρήσει καὶ νὰ ἀποκαταστήσει: σὲ ἀρμονικὴ κοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσους παραξέκκλιναν ἀπὸ τὸ δρόμον τοῦ Θεοῦ.

Γι' αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς συνιστᾷ εἰς τοὺς συζύγους σὲ περίπτωσι ὑποψίας συζυγικῆς ἀπιστίας νὰ μὴ καταφεύγουν στοὺς Detectives διότι: ἐνδέχεται νὰ ἔχουν ἐσφαλμένη ἀντίληψη γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἄλλου συζυγικοῦ μέλους, ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι καὶ φρικτὸ καὶ ἀδίκον. Ἀλλὰ καὶ σὲ περίπτωσι ποὺ οἱ ὑποψίες εἶναι σωστές, οἱ Detectives δὲν ἔχουν νὰ τοὺς προσφέρουν τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐξευτελισμὸ ἀμφοτέρων τῶν συζύγων καὶ τὴν διάλυσή τῆς οἰκογενείας. Ἐνῶ ἂν οἱ σύζυγοι σὲ τέτοιες περιπτώσεις γίνονται: νουνεχαῖς καὶ σώφρονες, ἔχουν φόβον Θεοῦ καὶ καταφεύγουν στοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν ἓνα καλύτερο ἀποτέλεσμα.

Ὅπως ὁμως ὁ σεβαστὸς ἱεράρχης συμβουλεύει τοὺς συζύγους νὰ μὴ καταφεύγουν στοὺς Detectives γιὰ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς τυχόν συζυγικῆς ἀπιστίας, ἔτσι συμβουλεύει καὶ τοὺς Detectives νὰ μὴ ὑπεισέρονται: σὲ «υπεθέσεις ἀφορώσας εἰς σχέσιν ἀνδρογύνων», ἀλλὰ νὰ περιορίζουν τὴ δράσιν τους στὴν ἀνεύρεσιν κακοποιῶν ἀνθρώπων, κλεπτῶν, ληστῶν, ἐγκληματιῶν κ.λπ (σελ. 18).

Ἀξιόλογη εἶναι καὶ ἡ πρότασι τοῦ συγγραφέα ποὺ συνιστᾷ ἀμνηστικήν καὶ συνεργασίαν τῶν ἡγετῶν τῆς Ἐκκλησίας μὲ τοὺς Detectives, ὅπως ἐπίσης καὶ συνεργασία μετὰ τῶν ποιμένων ἐκείνων ποὺ στὴν ἐνορία τους ὑπάρχουν γραφεῖα Detectives (σελ. 20 ἐξ.). Ἀκόμη πιὸ ἀξιόλογη εἶναι ἡ πρότασι τοῦ Σεβασμιωτάτου περὶ καταρτίσεως ἐδικῶν ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν, τὰ ὁποῖα θὰ λάβουν ὄχι μόνον τὴν κατάλληλη Θεολογικὴ μάρφωση, ἀλλὰ πρέπει: νὰ ἐπιμορφωθοῦν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ψυχο-

λογίας, κοινωνιολογίας, ψυχιατρικής, παιδαγωγικής κ.λπ. (σελ. 25).

Στις θαυμαστές αυτές προτάσεις του συγγραφέως θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε μια πρόταση που επανειλημμένα τονίσαμε σε διάφορες περι γάμου διαλέξεις μας, αλλά και στη διδακτορική μας διατριβή που αναφέρεται στο θέμα της προετοιμασίας των νέων για το γάμο και την οικογένεια. Και αυτή είναι, ότι η Έκκλησία και το Κράτος θα πρέπει να στρέψουν την προσοχή τους και το ενδιαφέρον τους περισσότερο προς δημιουργία ενός καλού γάμου, απ' ότι προς άναυσταση διαλυθέντος γάμου.

Αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος για να βιωθεί ο γάμος σαν μυστήριο και κατά συνέπεια να αποφευχθούν, όσο είναι δυνατόν, οι συζυγικές απιστίες και η καταφυγή στους Detectives. Όπως στην Ιατρική ο καλύτερος τρόπος θεραπείας μιας αρρώστιας είναι η πρόληψη της αρρώστιας, έτσι και στην περίπτωση των προβλημάτων του γάμου ο καλύτερος τρόπος επίλυσής τους είναι η πρόληψή τους. Και η πρόληψη των διαζυγίων — ένα θέμα για το οποίο πολύ συζήτηση έγινε τα τελευταία χρόνια σε συνδυασμό με το αυτόματο λεγόμενο διαζύγιο — είναι δυνατόν να επιτευχθεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο μόνο με την προετοιμασία των νέων για το γάμο και την οικογένεια, με τη σωστή αντίληψη περί γάμου, την πετυχημένη εκλογή συζύγου και τη χριστιανοπρεπή δίωξη του μυστηρίου του γάμου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΝΤΣΟΣ

Επιμελητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών

'Εχοντες υπ' όψει τας διατάξεις του άρθρου 38 παρ. 2 του Ν. 590)1977 «περι Καταστατικού Χάρτου της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος» και των άρθρων 33 - 37 του υπ' αρ. 2)1969 Κανονισμού της 'Ιεράς Συνόδου «περι 'Ι. Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημεριών», προκειμένου να πληρώσωμε τας κενάς οργανιακές θέσεις τακτικών εφημεριών 'Ι. Ναών, καλούμεν τους βουλομένους και έχοντας τα κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως εντός μηνός από της δημοσιεύσεως της παρούσης εν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», υποβάλωσι τὰ απαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κάτωθι κενῶν θέσεων:

α) 'Υψώσεως Τιμίου Σταυροῦ - Χολαργοῦ, β) 'Αγίας Βαρβάρας - Πατησίων, γ) 'Αγίου Σπυρίδωνος - Σταδίου και δ) 'Αγίου Αϊμιλιανοῦ - Λόφου Σκουζέ,

'Εν 'Αθήναις τῇ 4ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο 'Αθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

'Εχοντες υπ' όψει τας διατάξεις: α) τῶν άρθρων 38, παρῶρ. 2, και 67 τοῦ Ν. 590)1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398)1973, γ) τοῦ Ν. 673)1977 και δ) τὴν υπ' ἀριθ. 3090)13.9.1977 'Απόφασιν 'Ημῶν «Περί κατανομῆς τῶν οργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς 'Ενοριακοὺς 'Ιερῶς Ναοὺς τῆς 'Ιεράς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν», και προκειμένου, ἵνα προωθῶμεν εἰς ἀνακέρειν ὑποψηφίῳ πρὸς πληρῶσιν τῆς παρ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν 'Ιερῶν Ναῶν: α) 'Αγίου Παντελεήμονος - ὁδοῦ 'Αχαρνῶν, β) 'Αγίου Διονυσίου - 'Αρεοπαγίτου, γ) 'Αγίου Κωνσταντίνου - Κολωνοῦ και δ) Κοιμήσεως Θεοτόκου - 'Ηλιουπόλεως, ὑφισταμένης κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου, καλούμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσι μίαν τῶν Διακονικῶν τούτων θέσεων και έχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ άρθρου 34)1α τοῦ υπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ «Περί 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν και 'Εφημεριῶν» προβλεπόμενα κανονικά και νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

'Εν 'Αθήναις τῇ 4ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο 'Αθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

'Ιερά Μητρόπολις 'Ιωαννίνων

'Εχοντες υπ' όψει: 1) Τὸ υπ' ἀριθ. 1398 Ν. Διάταγμα, και τοὺς Νόμους 673)77 και 817)1978. 2) Τὸν υπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμόν «περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν και 'Εφημεριῶν» τῆς 'Ιεράς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος και προκειμένου να πληρώσωμε τὴν κενὴν οργανικὴν Διακονικὴν θέσιν τοῦ 'Ιεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ 'Αγίου 'Αθανασίου τῆς πόλεως τῶν 'Ιωαννίνων, καλούμεν τοὺς βουλομένους και έχοντας τὰ νόμιμα προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου και τῶν 'Εκκλησιαστικῶν Κανονισμῶν απαιτούμενα δικαιολογητικά, έχοντας εἰσέει πτυχίον Θεολογίας ἢ τουλάχιστον Ριζαρείου Σχολῆς.

'Εν 'Ιωαννίνοις τῇ 1ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο 'Ιωαννίνων ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

'Εχοντες υπ' όψει: 1) Τὰ ἄρθρα 33-37 τοῦ Κανονισμοῦ υπ' ἀριθ. 2)1969 «περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν και 'Εφημεριῶν» τῆς 'Ιεράς Συνόδου. 2) Τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 346)1976 «περὶ τρόπου πληρώσεως 'Εφημεριακῶν θέσεων και συστάσεως Εἰδικῶν Σχολῶν 'Ιερατικῆς Μορφώσεως» και προκειμένου να πληρωθῶσι αἱ ὑφιστάμεναι κεναὶ οργανικαὶ 'Εφημεριακαὶ θέσεις τῶν ἐνοριῶν:

1) 'Αγ. 'Ιωάννου 'Αγίου 'Ιωάννου (Μπισδονοπούλου), 2) 'Αγ. Παρασκευῆς 'Ασφάκας, 3) Ταξιαρχῶν 'Ανω Βίτσης, 4) 'Αγ. Γεωργίου Βωδοῦσης, 5) Κοιμ. Θεοτόκου Γαρδικίου, 6) 'Αγ. Παρασκευῆς Γουργιανίτσης, 7) 'Αγ. Κυριακῆς Γρανιτσοπούλας, 8) 'Αγ. Νικολάου Δαφνοφύτου, 9) Κοιμ. Θεοτόκου Διλάφου, 10) 'Αγ. Παρασκευῆς Δρίσκου, 11) 'Αγ. Κων)νου και 'Ελένης Δροσιάς - Πεντέλης, 12)

'Αγ. Τριάδος 'Ελληνικού, 13) 'Αγ. Νικολάου 'Ηλιοχωρίου, 14) 'Αγ. Παρασκευής 'Ιτέας, 15) 'Αγ. Νικολάου Κήπων, 16) Μετ. Σωτήρος Κοντινών - Καραδήμα, 17) 'Αγ. Συμεώνος Κορύθειας, 18) Κοιμ. Θεοτόκου Κουμαριάς, 19) Ταξιαρχών Κωσταντινής, 20) 'Αγ. Γεωργίου Λίππας, 21) Κοιμ. Θεοτόκου Λύγγου, 22) Εισοδ. Θεοτόκου Μελιάς Δωδώνης, 23) 'Αγ. Γεωργίου Νεγάδων, 24) 'Αγ. Νικολάου Νίστορα - Πατέρου, 25) 'Αγ. Βλασίου Παλίγκου, 26) 'Αγ. Θεοδώρων Παρδαλίτης, 27) Γεν. Θεοτόκου Πετσάλης, 28) 'Αγ. Νικολάου Πλατανίων, 29) 'Αγ. Κυριακής Πολυγύρου, 30) 'Αγ. 'Αποστόλου Πέτρου Πολυλάφου, 31) 'Αγ. Νικολάου Ποτιστικών, 32) 'Αγ. 'Αποστόλων Σκαμνελίου, 33) Εισοδ. Θεοτόκου Φορτωσίου, 34) Εισοδ. Θεοτόκου Χαροκοπίου, 35) Κοιμ. Θεοτόκου Ψίνας, 36) 'Αγ. Νικολάου Κηπίνας και 37) Γεν. Θεοτόκου Μηλιωτάδων, καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τὰ ὑπὸ τῶν 'Ιερῶν Κανόνων, τῶν 'Εκκλησιαστικῶν Νόμων καὶ Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῆξεως ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

'Εν 'Ιωαννίνοις τῇ 1ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο 'Ιωαννίνων ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικῆς Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιεράς Συνόδου «περὶ 'Ι. Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημεριῶν, προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικῶν ἐφημεριῶν τοῦ 'Ι. Ναοῦ 'Αγίου Νικολάου Κοινοτήτος 'Αστρους Κυνουρίας καλούμεν τούς βουλομένους καὶ έχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

'Εν Τριπόλει τῇ 9ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις 'Ηλείας καὶ 'Ωλένης

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἀρθρα 33, 34, 35 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)69 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιεράς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος «περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημεριῶν», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν καὶ διακονικῶν θέσεων 'Ι. Ν. 'Αγ. Σπυρίδωνος Σκουροχωρίου, 'Ι. Ν. 'Αγ. Γεωργίου Δουναϊκῶν, 'Ι. Ν. 'Αγ. Γεωργίου Μάζι (Κουρτεσίου), 'Ι. Ν. 'Αγ. 'Αθανασίου Πύργου (Διακόνου) καλούμεν τούς ἐπιθυμούντας καὶ έχοντας τὰ ὑπὸ τῶν 'Ιερῶν Κανόνων καὶ τῶν Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῆξεως ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

'Εν Πύργῳ τῇ 17ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο 'Ηλείας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικῆς Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιεράς Συνόδου «περὶ 'Ι. Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημεριῶν 'Ι. Ναῶν, 1) 'Αγ. 'Αθανασίου Γεμιπόδου 'Αρτης, 2) 'Αγ. Κυριακῆς 'Απομέρου 'Αρτης, 3) Μεταμορφώσεως Σωτήρος Παντοκράτορος Πρεβέζης καὶ 4) Κοιμήσεως Θεοτόκου Κάτω Ρευματίας καλούμεν τούς βουλομένους καὶ έχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κἀνωθεν θέσεων.

'Εν Πρεβέξῃ τῇ 22ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης ΜΕΛΕΤΙΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Μεσσηνίας

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιεράς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημεριῶν», τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρων 1, 2, καὶ 3 τοῦ Ν.Δ. 1398)23.3.1973 «Περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων κ.λπ.» (Φ.Ε.Κ. 112 τ. Α' τῆς 23.3.1973), τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 1 παράγρ. 1 ἐδάφ. α' τοῦ Νόμου 673)1977 (Φ.Ε.Κ. 238 τ. Α' 30.8.1977) «Περὶ ἀνακατανομῆς καὶ ρυθμίσεως ὀργανικῶν τιῶν θέσεων Διακόνων», τὴν ὑπ' ἀριθ. 226 'Απόφασιν ἡμῶν τῆς 16.6.1982 καὶ προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ὀργανικῆς θέσεως Διακόνου τοῦ 'Ενοριακοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ 'Αγίας Τριάδος Καλαμάτας, καλούμεν τούς βουλομένους καὶ έχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

'Εν Καλαμάτῃ τῇ 23ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος

'Εχοντες ὑπ' ὄψει: 1) τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρων 38, παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590)1977, 2) τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1398)1973 Ν. Δ. «Περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων κ.λπ.», 3) τὰς διατάξεις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 673)1977 Νόμου «περὶ ἀνακατανομῆς καὶ ρυθμίσεως ὀργανικῶν τιῶν θέσεων Διακόνων», 4) τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρων 33 καὶ ἐξῆς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιεράς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος «περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημεριῶν», καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου, πρὸς πλήρωσιν τῆς ὀργανικῆς θέσεως Διακόνου τοῦ 'Ι. Ναοῦ 'Αγίου Μηνᾶ Σαλαμίνος, καλούμεν τούς βουλομένους καὶ έχοντας τὰ ὑπὸ τῶν 'Ιερῶν Κανόνων καὶ τῶν Νόμων τοῦ Κράτους ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῆξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν κανονικῶν καὶ νομίμων δικαιολογητικῶν, διὰ τὰ περαιτέρω.

'Εν Μεγάρῳ τῇ 23ῃ 'Ιουνίου 1982,

† 'Ο Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Πειραιῶς.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν, προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ

Ἁγίας Παρασκευῆς Καλλιπόλεως Πειραιῶς καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 24ῃ Ἰουνίου 1982,

† Ὁ Πειραιῶς ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Σεργῶν καὶ Νιγρίτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημεριῶν Ἱ. Ναῶν, 1) Ἱ. Ναοῦ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Ὁρεσκέας, 2) Ἱ. Ναοῦ Γεν. τῆς Θεοτόκου Πατρικίου καὶ 3) Ἱ. Ναοῦ

Ἁγίου Δημητρίου Στεφανιτῶν,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Σεργαῖς τῇ 25ῃ Ἰουνίου 1982,

† Ὁ Σεργῶν καὶ Νιγρίτης ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Κίτρους

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν, προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ

Ἁγ. Παντελεήμονος Κορινοῦ

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Κατερίνῃ τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1982,

† Ὁ Κίτρους ΒΑΡΝΑΒΑΣ

Ἱερά Μητρόπολις Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Σύμφωνα μὲ τὴν ἰσχύουσαν Ἐκκλησι. Νομοθεσία καὶ τὴν 9)1982 Πράξιν μας προκηρύσσομε τὴν κενὴν Ἑνορία Φουρνὲ Κυθωνίας καὶ προσκαλοῦμε τοὺς ἐπιθυμούντας νὰ καταλάβουν αὐτὴν νὰ καταθέσουν μέσα στὶς νόμιμες προθεσμίες τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ.

Χανιά 10 Ἰουνίου 1982,

† Ὁ Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.
Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἑτησίως.
Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κων. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμοσ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τεκνογονία, τὸ μέγα σύγχρονον δημογραφικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος.

Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Χαρακτηριστικὰ τινὰ γνωρίσματα τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας.

Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδη, Μητροπ. Σηλυβρίας, Διὰ μίαν λειτουργικὴν ζωὴν.

π. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Δρ. Θεολ. καὶ Φιλοσ., Ποιμαντικὴ Μαρτυρία.

Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ἐντ. Ἐπιμελητοῦ Παν. Ἀθηνῶν, Οἰκογένεια καὶ οἰκογενειακὴ ἀγωγή μετὰ τὴν παραδόσεως καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ στὴν Ἑλλάδα σήμερα.

Ἀνδρέα Γ. Λαιμοῦ, Ἐπιστ. Προέδρου Ἐ. Ἐ. Ἐ., Ἀποχαιρετισμὸς στὸ Μιχαὴλ Μάρκου Ξυλᾶ († 14 Μαΐου 1982).

Γεωργίου Ε. Κωσταρᾶ, Ἡ αὐθεντία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Παρατηρήσεων στὴλη.

Βιβλιοκρισία.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 721.073

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.